

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Mali Hukuk Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**YENİ BİR EKONOMİK KALKINMA MODELİ
OLARAK KALKINMA AJANSLARI: KARACADAĞ
KALKINMA AJANSI ÖRNEĞİ**

Emin Gitmez

Diyarbakır 2013

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Mali Hukuk Programı

Yüksek Lisans Tezi

**YENİ BİR EKONOMİK KALKINMA MODELİ OLARAK
KALKINMA AJANSLARI: KARACADAĞ KALKINMA AJANSI
ÖRNEĞİ**

Emin Gitmez

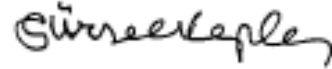
Danışman

Yrd. Doç. Dr İrfan Türkoğlu

Diyarbakır 2013

KABUL VE ONAY

Emin GİTMEZ tarafından hazırlanan "Yeni Bir Ekonomik Kalkınma Modeli Olarak Kalkınma Ajansları: Karacadağ Kalkınma Ajansı Örneği" adındaki çalışma, 21.06.2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından Mali Hukuk Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Doç. Dr. Gürsel KAPLAN

Tez Danışmanı-Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. İrfan TÜRKÖĞLU

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Pelin KARATAY GÖGÖL

Enstitü Müdürü

.../.../20..

ÖNSÖZ

Bir kavram olarak kalkınma konusunda yaşanan gelişmelerin genel olarak ekonomide yaşanan konjonktör değişikliklerinden kaynaklandığı söylenebilir. Önceleri temel ekonomik problem, insan ihtiyaçları için gerekli olan mal ve hizmetlerin sağlanması olan büyüme problemi iken, zamanla insan ihtiyaçlarındaki çeşitlilik ve insan ögesine atfedilen değer, kalkınma konusunu gündeme getirmiştir.

Dünyada yaşanan ekonomik ve politik etkileşim bazı ülkelerin belli bölgelerinde iyileşme sağlarken, bazı ülkelerde ise aynı sınırlar içerisinde bile farklı gelişme düzeylerinin görülmesine yol açmıştır. Bu negatifliği ortadan kaldırmaya yönelik ülkeler farklı modeller uygulamıştır.

Türkiye'de ise yaşanan benzer problemleri ortadan kaldıracak temel politika aracı Avrupa Birliği'nin de telkinleri ile kalkınma ajanslarının kurulması olarak belirlenmiştir. Bu tezimde genel olarak bölge, kalkınma, Kalkınma Ajanslarının kuruluş süreci, Dünya ve Türkiye örnekleri ile özelde TRC2 (Diyarbakır-Şanlıurfa) Bölgesi'nde kurulduğundan bu yana verimli çalışmalara imza atan Karacadağ Kalkınma Ajansı'nı anlatmaya çalıştım.

Bu itibarla, çalışmamın başından sonuna kadar her türlü desteği benden esirgemeyen görüşleri ile çalışmama ışık tutan değerli hocam Yrd. Doç. Dr İrfan TÜRKOĞLU'na çok teşekkür ediyorum.

Tez çalışmamın hazırlanması yanında, eğitim hayatımın her döneminde manevi desteklerini yüreğimde hissettiğim, varlığı ile bana güç veren başta değerli annem Elif GİTMEZ'e ve tüm aileme minnettarlığımı borç bilir, saygı ve sevgilerimi sunarım.

Emin Gitmez
Diyarbakır 2013

ÖZET

1980'li yıllarda kamu yönetimine yapılan tenkitler, liberal ve ekonomik değişiklikler ile özel sektördeki gelişmeler yeni kamu işletmeciliğinin doğmasına neden olmuştur. Bu yeni yaklaşımla artık yerel hizmetlerin merkezi hükümetler yerine yerel birimlerce sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Kamu yönetimindeki bu radikal değişim beraberinde bölge, bölgecilik, bölgeselleşme vb. kavramlar ortaya çıkarmıştır.

Bölgelerin istihdam ve altyapı yetersizliği, yetersiz mali yapısı ile bölgelerarası gelir farklılıkları; bölge içi ve bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının kaldırılmasına yönelik eşitlikçi-dengeli bir ekonomik kalkınma anlayışının uygulanmasını zorunlu kılmıştır. Bu kalkınma anlayışının temel araçları da bölgesel kalkınma ajansları olmuştur.

İlk örnekleri Amerika kıtasında görülen kalkınma ajansları 20 yüzyılın ikinci yarısında Avrupa kıtasında görülmeye başlanmıştır. Bölgesel Kalkınma Ajansları Avrupa Birliği'nin de destekleri ile Doğu Avrupa ülkelerinde kalkınmayı sağlayacak temel model olarak kabul edilmiştir. Türkiye'de ise ilk Kalkınma Ajansları 2006 yılında İstatistik Bölge Birimleri Sınıflamasına göre ilk olarak İzmir ve Çukurova Bölgesinde kurulmuştur. 2010 yılı itibarıyla Türkiye genelinde 81 ili kapsayan 26 kalkınma ajansı bulunmaktadır.

Bu kalkınma ajanslarından biri olan, Karacadağ Kalkınma Ajansı 2008/14306 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla 10.11.2008 tarihinde ajans mevzuatında belirtilen amaç, usul ve esaslara uygun olarak hizmet vermek amacıyla kurulmuştur. Bu çalışmada yukarıda da belirtmiş olduğum Bölge, Bölgecilik, Bölgeselleşme, Kalkınma, Kalkınma Ajansları, Dünya'da ve Türkiye'de Kalkınma Ajansları ile Karacadağ Kalkınma Ajansı hakkında bilgi vermeye çalışacağım.

Anahtar Sözcükler

Bölge, Bölgecilik, Bölgeselleşme, Kalkınma, Kalkınma Ajansları, Karacadağ Kalkınma Ajansı

ABSTRACT

The criticisms of public administration in 1980s, recent liberal and economic changes together with private sector growth have given rise to new public management aspects in Turkey. This new approach indicates the necessity of local public units ensuring local services instead of central government. This radical change in public administration has unveiled some new concepts such as region as a whole, regionalism, regionalization, etc.

Deficiencies in employment ratios and in physical infrastructure, income differences together with insufficient financial structure of the regions necessitate the implementation of the equality and balance based economic development policies aiming the removal of intra-regional and inter-regional disparities. The basic tools of this new development approach have been so far the regional development agencies.

Following the first examples in the Americas, development agencies have begun to be seen on the European continent in the second half of the 20th century. Regional development agencies have also been approved as the basic model for promoting development in Eastern European countries with the support of the European Union. The first development agencies in Turkey were established in Çukurova and İzmir regions considering the classification of NUTS II statistical regions in 2006. As of 2010, there were 26 development agencies covering all 81 provinces of Turkey.

Karacadağ Development Agency, as one of these development agencies of Turkey, was established following the cabinet decision numbered 2008/14306 on 10.11.2008 to fulfill the goals, principles and procedures mentioned in development agency legislation. I will try to give some information about region, regionalism, regionalization, Development, Development Agencies, Development Agencies in Turkey and in the world and the experience of Karacadağ Development Agency in specific.

Key Words

Region, Regionalism, Regionalization, Development, Regional Development Agencies, Karacadağ Development Agency.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLO LİSTESİ.....	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE, GENEL BAKIŞ

1.1 KÜRESELLEŞME.....	4
1.2 BÖLGE KAVRAMI VE BÖLGESEL PLANLAMA.....	6
1.2.1 Bölgecilik.....	8
1.2.2 Bölgeselleşme.....	10
1.2.3 Bölgesel Planlama.....	11
1.3 KALKINMA KURAMI VE BÖLGESEL KALKINMA.....	12
1.4 YENİ BÖLGESEL KALKINMA POLİTİKALARI.....	17
1.4.1 Avrupa Birliğinde Bölgesel Kalkınma Politikaları.....	21
1.4.2 Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikaları.....	25
1.5 YENİ BÖLGESEL KALKINMA ANLAYIŞI OLARAK BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI.....	27
1.5.1 Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Oluşumu ve Gelişim Süreci.....	29
1.5.2 Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Fonksiyonları.....	32

II. BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI

2.1	AMERİKA KITASINDA BULUNAN KALKINMA AJANSLARI.....	35
2.1.1	Amerika Birleşik Devletleri	35
2.1.2	Latin Amerika Ülkeleri	37
2.2	AVRUPA'DA BULUNAN KALKINMA AJANSLARI	39
2.2.1	Fransa	41
2.2.2	İngiltere.....	44
2.2.3	İrlanda.....	46
2.2.4	İtalya	48
2.2.5	İspanya.....	50
2.2.6	Polonya.....	52
2.3	TÜRKİYE'DE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI.....	54
2.3.1	Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Oluşum Süreci	54
2.3.2	Türkiye'de Kurulan Kalkınma Ajanslarının Görev ve Yetkileri.....	61
2.3.3	Türkiye'de Bulunan Kalkınma Ajanslarının Hukuki ve İdari Yapısı...	63
2.3.4	Türkiye'de Bulunan Kalkınma Ajanslarının Finansman Yapısı	65
2.3.5	Türkiye'de Bulunan Kalkınma Ajanslarının Mali Denetimi.....	66

III. BÖLÜM

GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİNDE KURUMSAL OLUŞUMLAR VE KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

3.1	GAP VE GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI	68
3.2	GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ GİRİŞİMCİLİĞİ DESTEKLEME MERKEZLERİ	73
3.3	KARACADAĞ KALKINMA AJANSI.....	75
3.3.1	Ajansın Vizyon ve Misyonu	76
3.3.2	Ajansın Yetki, Görev Sorumlulukları.....	76

3.3.3	Ajansın Temel Politikaları ve Öncelikleri	78
3.3.4	Teşkilat Yapısı.....	80
3.3. 4.1	Yönetim Kurulu	81
3.3. 4.2	Kalkınma Kurulu	82
3.3. 4.3	Genel Sekreterlik.....	83
3.3. 4.4	Planlama Programlama ve Koordinasyon Birimi.....	85
3.3. 4.5	Program Yönetim Birimi.....	86
3.3. 4.6	İzleme ve Değerlendirme Birimi	88
3.3. 4.7	Yatırım Destek Ofisleri.....	90
3.3.5	Ajansın Bütçesi ve Finansman Yapısı.....	92
3.3.6	Karacadağ Kalkınma Ajansı Tarafından Açılan Destek Programları..	93
3.3. 6.1	Ekonomik Gelişme Mali Destek Programı	93
3.3. 6.2	Turizm Altyapısı Mali Destek Programı	95
3.3. 6.3	Sanayi Altyapısı Mali Destek Programı	96
3.3. 6.4	Doğrudan Faaliyet Desteği Programı	99
3.3. 6.5	Teknik Destek Programı.....	103
3.3. 6.6	Cazibe Merkezleri Destekleme Programı	106
3.3.7	Ajans Mali Destek Programları Değerlendirme Süreci	108
3.3.8	Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Kurumsal Kabiliyet ve Kapasite Değerlendirmesi	109
3.3.9	İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırmasına Göre TRC2 (Diyarbakır-Şanlıurfa) Bölgesi.....	110
3.3.10	TRC2 (Diyarbakır-Şanlıurfa) Bölgesi 2011-2013 Yılı Bölge Planı...	112
SONUÇ		115
KAYNAKÇA		120

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1: NUTS Düzeyleri	24
Tablo 2: Geleneksel Tavandan Tabana Karşı-Yenilikçi Tabandan Tavana Yaklaşım ...	30
Tablo 3: Avrupa'daki Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Yasal Yapısı.....	39
Tablo 4: NUTS II'ye göre Kalkınma Ajanslarının Kurulduğu Bölgeler ve İller	60
Tablo 5: Proje Teklif Çağrısı Kapsamında Sağlanan Mali Desteklere İlişkin Bilgiler...	98
Tablo 6: Yıllar İtibariyle Doğrudan Faaliyet Desteğine İlişkin Veriler	102
Tablo 7: Yıllar İtibariyle Teknik Destek Uygulaması.....	105

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 1: İstatistiki Bölge Birimleri Düzey-2 Sınıflandırması	56
Şekil 2: Karacadağ Kalkınma Ajansı Teşkilat Yapısı	80

KISALTMALAR

<i>AB</i>	Avrupa Birliği
<i>ABD</i>	Amerika Birleşik Devletleri
<i>AET</i>	Avrupa Ekonomik Topluluğu
<i>a.g.e</i>	Adı geçen eser
<i>AHİKA</i>	Ahiler Kalkınma Ajansı
<i>AKÇT</i>	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
<i>ANKARAKA</i>	Ankara Kalkınma Ajansı
<i>AR-GE</i>	Araştırma Geliştirme
<i>AT</i>	Avrupa Topluluğu
<i>BAKA</i>	Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı
<i>BAKKA</i>	Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı
<i>BEBKA</i>	Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı
<i>BGYUGM</i>	Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğu
<i>BKA</i>	Bölge Kalkınma Ajansı
<i>BİA</i>	Bölgesel İktisadi Ajanslar
<i>BYKP</i>	Beş Yıllık Kalkınma Planı
<i>CMDP</i>	Cazibe Merkezleri Destek Programı
<i>ÇKA</i>	Çukurova Kalkınma Ajansı
<i>DAKA</i>	Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı
<i>DAP</i>	Doğu Anadolu Projesi
<i>DATAR</i>	La Délégation interministérielle à l'aménagement du territoire et à l'attractivité régionale
<i>DİKA</i>	Dicle Kalkınma Ajansı
<i>DOĞAKA</i>	Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı
<i>DOKA</i>	Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı
<i>DOKAP</i>	Doğu Karadeniz Projesi
<i>DPT</i>	Devlet Planlama Teşkilatı
<i>EBRD</i>	European Bank for Reconstruction and Development (Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası)
<i>EKA</i>	Ekonomik Kalkınma Ajansı
<i>ERVET</i>	Emilia Romagna Valorizzazione Economica del Territorio
<i>EURADA</i>	European Association of Development Agencies (Avrupa Kalkınma Ajansları Birliği)
<i>EUROSTAT</i>	European Community Statistical Office (Avrupa İstatistik Ofisi)
<i>FKA</i>	Fırat Kalkınma Ajansı
<i>GAP</i>	Güneydoğu Anadolu Projesi
<i>GAP BKİ</i>	GAP Bölge Kalkınma İdaresi
<i>GEKA</i>	Güney Ege Kalkınma Ajansı
<i>GMKA</i>	Güney Marmara Kalkınma Ajansı
<i>GİDEM</i>	Girişimci Destekleme Merkezi
<i>GSKD</i>	Gayri Safi Katma Değer Hesabı
<i>GSMH</i>	Gayri Safi Milli Hasıla
<i>GSYİH</i>	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

HES	Hidroelektirik Santrali
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KÖB	Kalkınmada Öncelikli Bölgeler
KÖY	Kalkınmada Öncelikli Yörelere
KSS	Küçük Sanayi Sitesi
KUDAKA	Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı
KUZKA	Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı
MARKA	Doğu Marmara Kalkınma Ajansı
MEVKA	Mevlana Kalkınma Ajansı
NUTS	Nomenclature D'unités Territoriales Statistiques
İBBS	İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması
İKA	İpekyolu Kalkınma Ajansı
İKA	İktisadi Kalkınma Ajansı
İLO	International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
İSTKA	İstanbul Kalkınma Ajansı
İZKA	İzmir Kalkınma Ajansı
IDA	International Development Association (Uluslararası Kalkınma Birliği)
IMF	International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
IPARD	Instrument for Pre-Accession Assistance in Rural Development
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
OKA	Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı
ORAN	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
ÖUKP	Ön Ulusal Kalkınma Planı
SAPARD	Special Accession Programme for Agriculture and Rural
SERKA	Serhat Kalkınma Ajansı
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
SWOT	Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats (GZFT)
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TEKMER	Teknoloji Geliştirme Merkezi
TEPAV	Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TESEV	Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TRAKYAKA	Trakya Kalkınma Ajansı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TVA	Tennessee Valley Authority
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
US-AID	ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı
YDO	Yatırım Destek Ofisi
ZEKA	Zafer Kalkınma Ajansı

GİRİŞ

Dünyada üzerinde siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal yönden yaşanan değişimler diğer toplumları etkilemektedir. Bu etki ile birlikte toplumlar değişime uğramakta adeta dünya üzerinde tek bir toplum oluşmasına neden olmaktadır. Kuşkusuz bu etkileşmenin kaynağında küreselleşme kavramı yatmaktadır. Sınırların ortadan kalktığı, kültürel farklılıkların engelleyici olmaktan çıktığı, bilginin tek geçerli araç haline gelmeye başladığı günümüzde küreselleşme, beraberinde bölgeselleşme ve yerelleşme kavramlarını da gündeme getirmiştir. Bu kavramlar özellikle ülkelerin yönetim politikaları üzerinde etkili olmuştur.

Dünyada ve Türkiye'de kamu yönetimi alanında yaşanan gelişmeler klasik ve merkeziyetçi yönetim anlayışının terk edilmesini sağlamış, bu durum yerel yönetimlerin etkinliklerinin ön plana çıkmasına katkı sağlamıştır. Ülkeler tek bir merkezden yönetimin ortaya çıkardığı olumsuzlukları görmüş, yetki paylaşımının ve yetki devrinin vatandaşa hizmet sağlamada kolaylık sağlayacağını ve hizmetlerin amaca uygun yerine getirileceğine kanaat getirmiştir.

Bu nedenle, merkezi yönetimin gelir kaynaklarını elinde toplaması ve yerel yönetimlere ilişkin görevlerin önemli bir bölümünü tek elden yürütmesi hizmet sunumunda etkinliği azalttığından hizmetler pahalıya mal olmakta ve kaynak dağılımında etkinlik sağlanamamaktadır. Hizmet sunumunda etkinlik, mali kaynak israfının önlenmesi ve mali özerklik açısından yerel hizmetlerin yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilmesi için optimum görev dağılımının yapılması gerekmektedir¹.

Bu yönetim değişikliklerine neden olan küreselleşme kavramı ile birlikte bölgelerarası dengesizlikleri gidermede devletin rolünün azalması ve yeni anlayışta küresel rekabette üstünlük kazanmanın ön plana çıkması bölge kavramına verilen önemi artırmıştır. Bu durum bölgesel politikalarda yeni bir paradigmanın oluşmasına katkı sağlamanın yanı sıra bölgelerin rekabet gücünü artırmaya yönelik yeni bir kalkınma

---

¹ İrfan Türkoğlu, **Yerel Yönetimlerde Mali Reform Arayışları: Türkiye'de Belediyelerde Mali Özerklik ve Belediye Başkanlarının Mali Özerklik Algılaması**, Ankara, 2009,s.284.

politikasının da oluşmasına katkı sağlamıştır. Bu kalkınma politikasıyla yoksullukla mücadele ve üretim faktörlerinin daha etkin şekilde kullanılması ile maddi refahın artırılması olarak tanımlanan ulusal kalkınma anlayışından uzaklaşmaya başlanmış; bunun yerine bölge sorunlarını tespit edip, bu sorunları bölge potansiyelini kullanarak çözmeye çalışan bölgesel kalkınma anlayışı kabul görmeye başlamıştır. Bu yeni süreçte bölgeler giderek öne çıkan aktörler olmuş ve bölgesel/kurumsal yapılanmalar olan Bölgesel Kalkınma Ajansları² küresel rekabetin bir aktörü konumuna gelmiştir. Bu nedenle küresel rekabetin küresel ve bölgesel aktörleri olması açısından kalkınma ajanslarının önemi artmaktadır.

Dünya üzerinde ilk kalkınma ajansı örnekleri 1930'lu yıllarda Güney Amerika kıtasında görülmüştür. Kalkınma Ajansları 1950 li yıllarda ise başta İngiltere olmak üzere Avrupa kıtasında kurulmaya başlamıştır. Hala bir çok Avrupa ülkesinde faaliyetlerine devam etmektedirler. En son Doğu Avrupa ülkelerinde Avrupa Birliği'nin telkinleri ile kalkınma ajansları kurulmuştur. Özellikle Sosyalizm deneyiminden gelen Doğu Avrupa ülkelerinin Kalkınma Ajansları doğrudan AB'nin görevlendirdiği uzmanlar tarafından kurulmuş ve finansmanları AB tarafından sağlanmıştır³. Kalkınma Ajansları uygulaması İrlanda gibi ülkelerde önemli ölçüde katma değer yaratmış, ülkenin kalkınmasında lokomotif görevi görmüştür.

AB'ye katılım sürecinde bölgeler arası ve bölge içi kalkınma farklılıklarının giderilmesi ve yereldeki kurumlar arasında işbirliğinin sağlanması açısından AB aday ülkelerde kalkınma ajanslarının kurulmasını desteklemekte ve bunun gerekli olduğunu düşünmektedir. Bu çerçevede 1999 Helsinki Zirvesi Katılım Ortaklığı Belgesi'nde vurgulanan Bölge Kalkınma Ajansları'nın kurulması çalışmalarına başlanmıştır.

Türkiye'de kalkınma ajansları sisteminin kuruluşunun ilk aşaması Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yapılan İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması(İBBS-NUTS) çalışmasıdır. Bu çalışmayla Türkiye ekonomik, sosyal ve kültürel yönden

---

² Literatürde, Ekonomik Kalkınma Ajansı (EKA), İktisadi Kalkınma Ajansı (İKA), Bölgesel Kalkınma Ajansı (BKA), Bölgesel İktisadi Ajanslar (BİA) gibi değişik isimlerle tanımlanabilen bu kurumların hepsi, kavram kargaşasından kaçınmak amacıyla tezimde 'Kalkınma Ajansı' veya 'Bölgesel Kalkınma Ajansı' olarak nitelendirilmektedir.

³ Aygül Güneşer Demirci, " Farklı Ülkelerde Bölge Kalkınma Ajansları", **Bölge Kalkınma Ajansları Nedir, Ne Değildir?** , Derleyen(drl.): Menaf Turan, Paragraf Yayınevi, Ankara, 2005, s.185

benzer 26 bölgeye ayrılmıştır. Bu çalışmalarla birlikte 25 Ocak 2006 yılında kalkınma ajanslarının yasal altyapısını oluşturan "Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki Kanun Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmiştir. Bu kanun esas alınarak aynı yıl Bakanlar Kurulu kararı ile İzmir ilini kapsayan "İzmir Kalkınma Ajansı", Adana ve Mersin illerini kapsayan "Çukurova Kalkınma Ajansı" kurulmuştur. 2010 yılı itibarıyla, 26 Düzey II⁴ bölgesinin tamamında ajanslar fiilen faaliyete geçerek bölgelerinin sürdürülebilir rekabet gücünü artırmaya yönelik çalışmalarda bulunmuşlardır.⁵

Çalışmamız esas olarak üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Bölgesel kalkınmaya ilişkin temel kavramları işleyeceğiz. Bu başlık altında küreselleşme, bölge, bölgecilik, bölgeselleşme, kalkınma, Avrupa Birliği ve Türkiye'de bölgesel kalkınma politikaları ile bölgesel kalkınma ajanslarının kuruluş sürecine yer verilmektedir. İkinci bölümde Dünyada ve Türkiye'deki Kalkınma Ajansları hakkında bilgi verilmektedir. Son bölümde ise çalışmamın ana bölümlerinden birini oluşturan Karacadağ Kalkınma Ajansının kuruluşu, teşkilat yapısı, destek mekanizmaları ve Ajansın mevcut durumu ile GAP Bölgesinde yer alan kurumsal oluşumlar hakkında bilgi verilmiştir.

---

⁴ İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırmasına göre sosyo- ekonomik, kültürel ve coğrafi yapı açısından benzer olan birimlerin bir araya getirilmesi olarak ifade edilen 26 bölge.

⁵Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, **Kalkınma Ajansları 2010 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara, Ekim 2011, s.7.

I. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE, GENEL BAKIŞ

Uluslararası ekonomik ilişkiler ve uluslararası ekonominin bütünleşmesi büyük ölçüde hızlanması; sermayenin, mal ve hizmetlerin akışkanlığındaki artış ile ülkeler arasındaki bağların güçlenmesi, küreselleşme ile birlikte bölgeselleşme ve bölgesel kalkınma kavramlarını ortaya çıkarmıştır. Bu kavram ülkelerin kalkınma politikalarının şekillenmesinde ve kalkınma temelli bölge kavramlarının oluşumunda temel etken olmuştur.

1.1 KÜRESELLEŞME

Günümüz dünyasını her yönden etkileyen küreselleşme kavramı ülkeler için pek çok fırsat sunarken aynı zamanda çeşitli olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. İlk olarak 1960'larda ortaya çıkan küreselleşme kavramı, 1980'lerde sıkça kullanılmaya başlanmış, 1990'lara gelindiğinde ise, insanlar tarafından kullanılan evrensel bir sözcük haline gelmiştir.⁶ Her ne kadar küreselleşmeyi tanımlamak için ortak bir tanımlama oluşturulmuş olmasa da kısaca küreselleşme, genellikle dünyanın bir küre gibi ekonomik, siyasal, kültürel, toplumsal açıdan dünyanın sıkışması ve bir tek yer olarak algılanması olarak tanımlanmaktadır.⁷

Bu açıklamalar ve tanımlar çerçevesinde genel bir ifade ile küreselleşme: uluslar arası mal ve hizmet ticaretinin artması, doğrudan yabancı yatırım ve kısa dönemli sermaye hareketlerinin serbestleşmesi, çok uluslu işletmelerin oynadıkları rolün değişmesi, üretim ağlarının uluslar arası çapta yeniden organizasyonu, teknolojik yeniliklerin, özellikle bilgi teknolojisinin ivme kazanması ve yaygınlaşması sonucunda

---

⁶Ruud Lubbers, "Nation state and democracy in the globalizing world", **The Dynamic of Globalization**, 1998, s.1.

http://www.itcilo.it/english/actrav/telearn/global/ilo/globe/new_page.htm (30.09.2012)

⁷ Rana Arslanoğlu, **Kent, Kimlik ve Küreselleşme**, Bursa, 1998, s.124.

dünya ekonomisinin bütünleşmesi süreci olarak tanımlanabilir⁸. Bir başka deyişle, küreselleşme daha çok paranın, insanın, ticaretin, yatırımın ve bilginin dünya üzerinde baş döndürücü şekilde dolaştığı durumu ifade etmektedir. Bu kavramı özetleyen anahtar kelime ise karşılıklı bağılıktır⁹. Ayrıca "Dünya bütün ikamet edenlerin oluşturduğu küresel bir kent toplumu haline gelmiştir"¹⁰ ifadesi küreselleşme kavramını daha net ifade etmektedir.

Küreselleşme ile birlikte, ulus devletinin sonunun geldiği ifade edilmekle birlikte, yerine neyin konulacağı hakkında pek de açık hükümler bulunmamaktadır.¹¹ Böylesi bir durumda da belirsizliklerin hakim olacağı bir dünyanın ortaya çıkacağı fikri, pek de abartılı bir yaklaşım olarak görülmemektedir. Küreselleşmeyle iddia edildiği gibi bir dünya düzeni değil, bir dünya düzensizliği oluşturduğu da düşünülmektedir¹².

Günümüzde ise dünya genelinde yaşanan bir değişim olgusu olan küreselleşmenin, ulus-devlet olgusu üzerinde başlıca iki yönde etkide bulunacağı ileri sürülmektedir. Buna göre dünyanın geleceğini, devletler-üstü kuruluşlar ile devlet-altı kuruluşlar belirleyecektir. Böylece küreselleşme, ulus-devleti hem aşağıdan ve hem de yukarıdan etkileyen sonuçlar meydana getirecektir. Bu nedenle yerelleşme ve bunun bir boyutu olan bölgeselleşme olgusu, bu etkilerin bir bölümünü oluşturur.¹³

---

⁸ Zeki Erdut, **Küreselleşme Bağlamında Uluslararası Sosyal Politika ve Türkiye**, 9 Eylül Yayınları, İzmir, 2002, s.1.

⁹ Howard M. Wachtel, **Tax Distortion in the Global Economy**, **Global Crisis Seminar**, TNI Amsterdam, 17-18 February 2002, s.2-3.
http://www.tni.org/detail_page.phtml?page=archives_wachtel_distortion, (06.06.2012)

¹⁰ David Clark, **Urban World / Global City**, London,1996, s.100.

¹¹ Emin Fuat Keyman, **Liberalizm-Devlet ve Hegemonya**, Everest Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2002, s. 203

¹² Zygmunt Bauman, **Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları**, Abdullah Yılmaz (Çev.), Ayrıntı Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1999, s. 69

¹³ Ruşen Keleş ve Yusuf Erbay, **Avrupa Konseyi'nin Bölgeselleşme Olgusuna Bakışı**, Çağdaş Yerel Yönetimler, 1999, C.8, s. 4

1.2 BÖLGE KAVRAMI VE BÖLGESEL PLANLAMA

Bölge kavramı, farklı disiplinlere göre farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Bu nedenle iktisadi, coğrafi ve hatta politik anlamda farklı tanımlamalar yapmak mümkündür. Coğrafi açıdan bakıldığında bölge; faaliyetlerin coğrafi kapsamı ve fiziksel özellikleri bölgelerin alanını belirlemekte ve bölgeyi tanımlamaktadır. Coğrafi tanımlamaya göre bölge; ortak özellikler arasındaki uyumlu ve sürekli bir ilişkiden türetilmiş nitelikli bir bağlılığa sahip olan dünya yüzeyinin bir kısmı olarak kabul edilmektedir.¹⁴

Sosyal bilimler açısından bölge, seçilmiş kimi ölçütler açısından türdeş ve bütünlük taşıyan, bu ölçütler dolayısıyla çevresindeki diğer alanlardan ayırt edilebilen bir 'alan' olarak ya da belli bir sorunla ilişkili özelliklerin seçilmesi, ilişkisiz sayılan özelliklerin ise dışarıda bırakılması ile elde edilen 'düşünsel bir ürün' olarak tanımlanabilir. Avrupa Birliği'nde ise planlama bağlamında bölgeler, kent ve metropol alandan, çok geniş kırsal bölgeye kadar çeşitli boyutlardadır. Bir kısmı ekonomik, sosyal, kültürel açıdan homojen mekân parçası iken, diğer bir kısmı işlevsel açıdan bütünlük gösteren birimlerdir.¹⁵

Bu bölgelerin bir kısmı ekonomik, sosyal ve kültürel bakımdan homojen mekan parçası görünümünde iken diğer bir kısmı işlevsel açıdan bütünlük gösteren birimler görünümündedir. AB için bölge; "coğrafi, ekolojik, ekonomik, kültürel, etnik, kentsel ve yönetsel açıdan benzer, yakın bütün olan alan parçaları" olarak tanımlanmaktadır¹⁶. Fakat çağımızda özellikle, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin deneyimlerinden yola çıkarak ortaya konulan ulusal ve yerel-bölgesel ekonomik kalkınma ile ilgili

---

¹⁴ Ansi Paasi, **The Institutionalization of Regions: A Theoretical Framework For Understanding The Emergence Of Regions and The Constitution of Regional Identity** içinde Regions Critical Essay In Human Geography (Editor: J. Nicholas ENTRIKIN), Ashgate Publishing, England, 2008, ss. 67-108, s. 77.

¹⁵ Devlet Planlama Teşkilatı, **VIII. Beş yıllık Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyon Raporu**, Ankara, Nisan 2000, s.7.

<<http://www.dpt.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebIcerikGosterim.aspx?Enc=83D5A6FF03C7B4FC49C855C86828FA2E>>, (30.09.2012)

¹⁶ Ayşegül Mengi, **Avrupa Birliği'nde Bölgeler Karşısında Yerel Yönetimler**, İmaj Yayınları, Ankara, 1998, s. 43.

yaklaşımlar çerçevesinde kavram, "yerelin yaşam kalitesini bir üst seviyeye çıkartma çabası" şeklinde algılanmaktadır.¹⁷

Bir bölge, bir ya da daha fazla sayıda özellikle tanımlanabileceği gibi, belirli bir alanda yaşayan insanların tümüne yönelik kavramlarla da belirlenebilir. Sosyal bilimlerde bu amaçla en çok konu edinilen özellikler ise şunlardır: Etnik, kültürel ya da dilsel özellikler (Fransa'da Provence bölgesi); iklim ya da topografya (ABD'de Tennessee Vadisi); sinai ya da kentsel gelişme (Ruhr bölgesi); yönetsel birimler; ekonomik uzmanlaşma (Kuzey Amerika'nın pamuk kuşağı); uluslar arası politik ilişkiler (Ortadoğu) gibi¹⁸. Ayrıca kullanılan kriterlere göre farklı bölge tanımlamaları ve sınıflandırmaları yapmak mümkündür.

Alan planlama açısından bölgeler ise;

- Metropoliten bölge
- Koridor bölge
- Kırsal bölge olmak üzere 3 tipe ayrılmaktadır.

Bu bölge tiplerine ek olarak; mega-şehir bölge tanımlaması da bulunmaktadır.¹⁹ Ayrıca bölge ile ilgili bir diğer bir tanım da "fonksiyonel bölgeler" tanımlamasıdır. Fonksiyonel bölgeler; şehir-yönelimli bölgelerdir ve şehirler (veya bağlantı noktaları veya kutuplar) üzerine odaklanmaktadır. Fonksiyonel bölge şehir ile şehrin kıyı (arka) bölgeleri arasındaki bağlantılar tarafından tanımlanmaktadır.²⁰

Bir diğer (geleneksel) bölge ayrımı ise; homojen bölge, polarize bölge ve plan bölge ayrımıdır. Homojen bölge; birbirine bitişik, kendi aralarında mümkün olduğu kadar yakın benzerlikler gösteren komşu alanlar grubu olarak tanımlanmaktadır. Polarize bölge; bir yerleşim merkezinin, kendisinden daha küçük bir veya birkaç

¹⁷ Meral Sayın, **Yerel Ekonomik Kalkınma Modeli Olarak GAP-GİDEM Projesi**, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bildiriler Kitabı, ODTÜ Yayınları, Ankara, 2006, s.345-359.

¹⁸ Mehmet Özel, **Avrupa Birliği'nde Bölge, Bölgeselleşme, Bölge Yönetimleri Kavramları Üzerine**, Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi.s.3

¹⁹ Michael Neuman, **Regional Design: Recovering A Great Landscape Architecture and Urban Planning Tradition**, Elsevier, Amsterdam, 2000, s. 115-128.

²⁰Julie Faroni Hart, **The Highest Form Of The Geographer's Art** içinde Regions Critical Essay In Human Geography (Editor: J. Nicholas Entrikin), Ashgate Publishing, England, 2008, ss. 37-65, s. 43.

yerleşim merkezini etki alanına alması sonucunda oluşmuş bir bölgedir. Polarize bölge ayırımı homojen bölge gibi bir ya da birden fazla karakteristik özelliğe değil, çeşitli birimler arasındaki ilişkilere dayanmaktadır²¹. Son olarak; plan bölge ise; bölge planlarının uygulandığı alan olarak tanımlanmaktadır.²²

Bölgeler gelişmişlik düzeyi açısından az gelişmiş ve gelişmiş bölge olarak da sınıflandırılabilir. Az gelişmiş bölgede, eğitim, sağlık, yol, su ve elektrik gibi temel sosyal altyapı ihtiyaçlarının karşılanma oranı ülke ortalamasının altındadır. Genel olarak tarım ağırlıklı bir gelişmenin olduğu bu tür bölgelerde sanayileşme tam olarak gerçekleşmemiştir²³. Gelişmiş bölge ise, ülkenin diğer bölgelerine göre sosyal ve ekonomik açıdan daha ileridir. Gelişmiş bölgelerde eğitim ve sağlık hizmetleri ülke ortalamasının üzerindedir.²⁴

1.2.1 Bölgecilik

Bölgecilik kavramı, ortak etnik, kültürel ve tarihsel özelliklere sahip bir bölge ve bu bölgede yaşayan nüfusun, merkezi yönetimin egemenliğine karşı bağımsızlık çabalarını ifade ettiği belirtilebilir.²⁵ Ancak bu tanımlamanın, bölgeciliğin bütün boyutlarını içerdiği söylenemez. Çünkü uzun süre bir parçalanma ilkesi olarak görülen bölgecilik, bugün giderek artan şekilde, büyük bir toplulukta kendi kendine yeterli ünitelerin bütünleşme ilkesi olarak da anlaşılmaktadır. Böylece bölgecilik, özellikle son 20 yılda bölgesel kurumların özerkliğini amaçlayan "politik bölgecilik" anlamını kazanmıştır.

Öte yandan, küreselleşme süreci ile merkezi yapılanmaya sahip devletlerin manevra alanı daralmış, yerleşme politikaları ile bölgesel aktörlerin etkinlik alanı genişlemiştir. Günümüzde ulus devletler, ulus üstü kurumların gerçekleştirdikleri müdahaleler ve ulus altı birimlerin aşağıdan gerçekleştirdikleri özerklik talepleri ile

---

²¹ Sibel Ecemiş Kılıç ve Mustafa Mutluer, "Coğrafyada ve Bölge Planlamada Bölge Kavramının İrdelenmesi", **Ege Coğrafya Dergisi**, 2004, Sayı.13. s.19.

<http://edebiyat.ege.edu.tr/bolumler/cografya/13-3-ECEMIS_MUTLUER.pdf>, (18.09.2012)

²²Zeynel Dinler, **Bölgesel İktisat**, Ekin Kitabevi, 7. Baskı, 2005, s. 75-85.

²³ Ergül Han ve Ayten Kaya, **Kalkınma Ekonomisi Teori ve Politika**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2008, s.223.

²⁴ Ali Yılmaz Gündüz, **Bölgesel Kalkınma Politikası**, 1. Baskı, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, s.177.

²⁵Ayşegül Mengi, **Avrupa Birliği'nde Bölgeler Karşısında Yerel Yönetimler**, İmaj Yayıncılık, Ankara, 1998, s.43.

egemenliklerine müdahil hale gelmişler ve bunu paylaşmaya başlamışlardır. Küreselleşmenin bu baskısı ile ulus devletler; bazı görevleri verimli bir şekilde yapamayacak kadar büyük; bazı işleri ise yapamayacak kadar küçük birimler haline gelmişlerdir. Böylece otoritenin devri gündeme gelmiştir.²⁶

Merkeziyetçi ulus devletler gittikçe ekonomik, siyasal ve hukuki alanlarda temel aktör olma özelliğini yitirmekte ve 1648 Westfalya Antlaşması ve daha sonraki antlaşmalar ile öngörülen egemenlikler, başta uluslararası örgütler ile ülke içindeki yerel yönetimler lehine devredilmektedir. Dolayısıyla merkezi idareler bu süreçte otoritelerini hem yukarıya hem de aşağı doğru devretmektedirler.

Bu da merkezi devletlerin öneminin azalmasına, yerel yönetim ve uluslararası örgütlerin ise önem kazanmasına neden olmaktadır. Hizmet sunumunda yerelleşme, özellikle küreselleşme süreci ve bu süreçle ortaya çıkan yerelleşme politikalarına bağlı olarak yaşanmaya başlamıştır.²⁷

---

²⁶ Paul Kennedy, **Yirmi Birinci Yüzyıla Hazırlanırken**, (Çev. Fikret Üçkan), İş Bankası Kültür Yay., No: 340, Ankara, 1996, s.12.

²⁷Orhan Veli Alıcı, Küreselleşme-Yerelleşme ve Yerel Yönetimlerde Yaşanan Dönüşüm, **Yerel Siyaset Dergisi**, Mayıs 2008, s.85.

<www.yerelsiyaset.com/pdf/mayıs2008/19.pdf>, (30.10.2012)

1.2.2 Bölgeselleşme

Küreselleşme ile ulusal sınırlar aşılırken diğer taraftan da buna karşı eğilimler de oluşmaktadır. Korumacılık ve bölgeselleşme hareketleri bu eğilimlerin başında gelmektedir. 1970 sonrasında "ekonomik bloklaşma" ya da "bölgeselleşme" eğilimleri artmaktadır.²⁸

Bölgeselleşme, bölgesel bütünleşme ya da diğer adıyla bölgesel entegrasyon, iktisadi, siyasi, askeri ve sosyal boyutlar içerebilir.²⁹ Bu nedenle bölgeselleşme kavramı ulusal altı ve ulus üstü boyutta incelenebilir. Genel olarak bölgeselleşmenin, kısaca yönetsel anlamda bir yapılanmayı ifade ettiği söylenebilir. Bölgeselleşme, Adem-i merkezileşme yönünde, merkezi yönetim karşısında yerel ve bölgesel birimlerin yönetsel açıdan güçlendirilmesini anlatan bir kavramdır.³⁰

Bölgeselleşme çoğunlukla yeni ekonomik arayışların, stratejik amaçların ya da tarihi ilişkilerin gereği olarak ortaya çıkmaktadır. Bölgeselleşme eğilimi, gelişmiş ülkelerle birlikte belirli oluşumlara giren, gelişmekte olan ülkelerde büyük değişimlere yol açabilmektedir. Bunlardan en önemlisi de, hızlı bilgi akışı sonucu ortaya çıkan büyük ve ani teknolojik gelişmelerdir.

Bölgeselleşme ile dış ticarete yaşanan değişiklikler, çoğunlukla birlik haline gelen ülkeler arasında ticaretteki engellerin kalkması ve ticaretin yoğunlaşması şekillerinde ortaya çıkmaktadır. Ülkelerin dış ticaret politikaları gereği, uluslararası anlaşmalar ya da kurumsallaşmalar oluşabilmektedir. Dış ticarete kendi ticaret eşlerini seçen ülkeler, çoğunlukla rasyonel davranarak, faydalarını maksimum yapacak şekilde ticarete yönelmektedir. Bu da, her ülkenin elindeki en verimli faktör yoğun şekilde üretime yönelmesi sonucunu ortaya koymaktadır³¹.

---

²⁸ Aklan Soyak, **Küreselleşme: İktisadi Yönelimler ve Sosyopolitik Karşıtlar**, Om Yayınları, İstanbul: 2002, s.51.

²⁹Devlet Planlama Teşkilatı, **Küreselleşme, Bölgesel Entegrasyonlar ve Türkiye**, Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.Yayın No. 2374, Ankara: 1995,s.57.

³⁰ Ayşegül Mengi, **Avrupa Birliği'nde Bölgeler Karşısında Yerel Yönetimler**, İmaj Yayınları, Ankara, 1998, s.45

³¹Uluslararası Politika Akademisi, **Dünya Ekonomisinde Küreselleşme ve Bölgeselleşme Eğilimlerinin Ekonomiye Yansımaları**, s.1.

<<http://politikaakademisi.org/?p=1475>> (14.05.2013)

1.2.3 Bölgesel Planlama

Bölge sınıflandırması ve bölge türleri; uygulanacak bölge planlamasının etkinliğini etkilemektedir. "Bölge" kavramının kapsamı, bölgenin büyüklüğü ve özellikleri, bölge planlama açısından önem arz etmektedir. Uygulanacak bölgesel planlamanın başarılı olabilmesi için, planlama açısından ele alınacak "bölge'nin içeriğinin anlaşılması ve planlamanın odaklanacağı "bölge" türünün iyi belirlenmesi gerekmektedir. Bölgesel planlama; "mekansal olarak sınırlı bir alanın ekonomik, sosyal ve fiziksel kaynaklarının entegre yönetimi" olarak tanımlanmaktadır. OECD'ye göre bölgesel planlama ise; bölgelerde istihdam ve refah yaratıcı ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi suretiyle bölgesel farklılıkların azaltılması çabası olarak görülmektedir.³²

Bölge planları ulusal düzeyde belirlenen kalkınma paradigmaları doğrultusunda alt ölçekli planların çerçevesini oluşturmaktadır. Bazılarına göre bölgesel planlama, ekonomik bir eğilime sahiptir ve esasen belirli bölgesel ve ulusal hedefleri sağlamak üzere kaynakların, bölgeler arasında merkezi örgütlenme tarafından paylaşılmasıyla ilgilidir. Diğerlerine göre bölge planlama ise, kalkınmanın bölge ve alt bölgeler içinde fiziksel, ekonomik ve sosyal olarak planlamasını içermektedir ve arazi kullanım içerdiğinden daha fazlasını ifade etmektedir.³³

Hemen hemen bütün ülkelerde bölge planlama çalışmalarını gündeme getiren iki temel gelişmenin varlığından söz edilebilir. Birinci gelişme, kentlerin sanayileşme süreci sonucunda hızla büyümeleri ve çevrelerini önemli ölçüde etki altına almaları ile büyük şehirlerin problemlerinin klasik şehir planlama yaklaşımlarıyla çözülemez hale gelmesidir. İkinci neden ise; kapitalist sistemde kalkınmanın doğal sonucu olarak görülen dengesiz kalkınmanın ortaya çıkardığı toplumsal sorunları çözme endişesidir.³⁴

Türkiye'de ise bölge teriminin kullanılmasından uzun süre kaçınılmıştır. 1961 Anayasasının 115. maddesinde "Belli kamu hizmetlerinin görülmesi amacıyla, birden

---

³²Organisation for Economic Co-operation and Development, **Regional Development, Directorate for Public Governance and Territorial Development**, s.1.

³³John Glasson, **An introduction to regional planning**, London: Hutchinson Educational Ltd, 1974,s.297.

³⁴Sibel Ecemiş Kılıç, **Şehirsel Kademelenmenin Mekansal Boyutta Dağılımı ve Kademelenmenin Ortaya Çıkardığı Kentsel Gruplaşmanın Analizi**, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Şehir ve Bölge Planlama A.B.D,2012, s.19.

çok ili içine alan çevrede, bu hizmetler için, yetki genişliğine sahip kuruluşlar meydana getirilebilir" denilerek; 1982 Anayasasının 126. maddesinde ise "Kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkezî idare teşkilâtı kurulabilir" denilerek bölge teriminin kullanılmasından özellikle kaçınılmıştır. Bölge kelimesinin kullanılmasının yetki genişliği yerine özerklik, siyasal yerinden yönetim veya federalizm gibi anlamlara yol açmasından kaygı duyulmuştur.³⁵

1980 sonrasında ise ciddi bir şekilde devlet merkezli hareketlerden serbest piyasa ekonomisine uygun faaliyet alanlarına kayarak üzerinde düşünülme ve incelenmeye başlanmıştır³⁶

1.3 KALKINMA KURAMI VE BÖLGESEL KALKINMA

Kalkınma kavramı, toplumların gelişme sürecine uygun olarak farklı dönemlerde değişik içerikler kazandığı gibi aynı dönemde farklı içeriklerle de kullanılmıştır. Kalkınma; kişi başına düşen milli gelirin reel, devamlı ve dengeli olarak artmasıdır³⁷. Gelişmenin sağladığı nimetlerden bütün halkın yararlanacağı bir ortam doğuran, bünyesel bir değişimdir. Üretim ve kişi başına düşen milli gelirin artırılması, ekonomik ve sosyokültürel yapının değiştirilmesi ve yenileştirilmesidir³⁸.

Kalkınma ile ilgili tartışmalar "neden fakir ülkeler fakirken zengin ülkeler zengindir?", "neden fakir ülkeler, hayat standardı gelişiminde zengin ülkelerin gerisinde kalıyor?", "fakir ülkeler nasıl daha zenginleşebilir? gibi basit sorulara bağlanır. Bu bakımdan kalkınmanın önemli bir boyutu ekonomik büyümeye, daha kesin ifade etmek gerekirse, kişi başına düşen milli hasıladaki büyümeye göndermede bulunur.³⁹

³⁵Ruşen Keleş, **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, Cem Yayınevi, 3. Basım, İstanbul, 1998, s. 157.

³⁶ Mehmet Ali Yüzer, **Bölge Planlamasında Yeni Bir Kurum: Kalkınma Ajansları**. 34. Şehircilik Kolokyumu: Planlamanın Dili. Kayseri,2010, s.3.

³⁷ Emine Karaduman, "Ekonomik Kalkınmada Finansman ve Organizasyon", **Yüksek Lisans Tezi**, TODAİE, Ankara, 1992, s:16-18.

³⁸ İsmail Türk, **İktisadi Planlama Prensipleri**, Emel Matbaası, Ankara, 1970, s:55.

³⁹ Adam Szirmai, **The Dynamics of Socio-Economic Development: An Introduction**, Cambridge University Press, U.K.0521817633, 2005,s.1-10.

<http://www.cambridge.org/servlet/file/item_9780521817639>, (29.01.2010)

Kalkınma kavramı, ulusun her yönüyle arzu edilen seviyeye gelmesi, maddi refahın artırılması, yoksulluğun minimize edilmesi gibi süreçleri içerisinde bulunduran bir kavram olarak açıklanabilir. Kalkınma, bulunulan durumdan ya da bir önceki konumdan hareket ederek, değişime girmeyi öneren dinamik bir kavramdır. Kalkınma kavramı, üzerinde en çok tanım yapılan kavramlardan birisi olup bir ülkenin yapısal değişikliklerinin olumlu yönde değişimine verilen isimdir.⁴⁰ En dar anlamıyla kalkınma, ulusun her yönüyle arzu edilebilir bir seviyeye gelmesidir.⁴¹

Bazı iktisatçılara göre ise, kalkınma salt üretimin ve kişi başına düşen milli gelirin artırılması demek olmayıp, az gelişmiş bir toplumda iktisadi, sosyal ve kültürel yapının da değiştirilmesi, yenileştirilmesidir. "Kişi başına düşen mili gelirin artmasının yanında, üretim faktörlerinin etkinlik ve miktarının değişmesi, sanayi kesiminin milli gelir ve ihracat içindeki payının artması gibi yapısal değişiklikler kalkınmanın temel öğeleridir".⁴²

Kalkınma, iktisat disiplininin yanında sosyoloji, siyaset ve kamu yönetimi gibi sosyal bilimleri ilgilendirmektedir. Kalkınma kavramı, ulusların gelişimine uygun olarak farklı dönemlerde farklı anlamları bünyesine dahil eden bir kavramdır. Örneğin, Marx'ın toplumsal değişimin nedenlerini izahıyla, Milner'in izahı arasında büyük farklar bulunmaktadır. Marx kalkınmayı tarihsel şartlardaki değişimlerle açıklarken, Milner kalkınmayı, o dönemdeki hükümet faaliyeti olarak değerlendirmektedir.⁴³

Merkezi bir kurum tarafından yürütülen geleneksel bölgesel politikalar, gelirin yeniden dağılımı yoluyla az gelişmiş bölgelerin mali yapısının, istihdam kaynaklarının ve altyapısının desteklenmesine, aynı zamanda bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının kaldırılmasına yönelik eşitlikçi-dengeli ekonomik kalkınma anlayışına dayanmaktadır. Bu politikalar, küreselleşmenin dayattığı yeni koşullara uyum sağlamada yetersiz kalmış ve dengeli bir biçimde birçok bölgeye dağıtılan büyük miktarda devlet yardımı,

---

⁴⁰Ahmet Tolunay ve Ayhan Akyol, "Kalkınma ve Kırsal Kalkınma: Temel Kavramlar ve Tanımlar", **Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Sayı:2, 2006, s.116

⁴¹Metin Berber, **İktisadi Büyüme ve Kalkınma**, Derya Kitapevi, 3. Baskı, Trabzon 2006,s.7.

⁴²Ergül Han ve Ayten Kaya, **Kalkınma Ekonomisi**, Nobel Dağıtım, 1.Baskı, Ankara 2006, s.148.

⁴³Cengiz Yavilioğlu, "Kalkınmanın Anlambilimsel Tarihi ve Kavramsal Kökenleri" **Cumhuriyet Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt 3, Sayı 1, 2002, s.59-77.

hedeflenen ekonomik gelişmeyi sağlamada istenen sonuçları yaratamamıştır. Sonuçta, devlet yardımlarının uzun dönemdeki faydası sorgulanmaya başlanmıştır.⁴⁴

Bu noktadan hareketle kalkınmanın ekonomik boyutu, yerel iş imkanları ortaya çıkararak istihdam sağlamak, yöre halkını üretime yöneltmek, yerel bazda kişi başına düşen milli geliri artırmak gibi yerel bir boyut kazanmıştır⁴⁵. Merkezîyetçi, bölgeyi hazine kaynaklı sübvansiyonlarla destekleyen, kamu hizmetlerinin doğrudan bölgeye götürülmesine ve merkezi uygulamalarla istihdam oluşturulmasına yönelik politikalar artık terk edilmektedir⁴⁶

Sonuç olarak ekonomik kalkınma; organizasyon türleri, ilişkiler sistemi ve öğrenme dinamiğinin stratejik olarak önemli rol oynadığı bir ekonomik büyüme ve yapısal değişim sürecini niteler. Ekonomik kalkınma; her bir yöre ya da bölge kurumsal, ekonomik ve örgütsel sistemin bir parçası olduğu için, alansal yönleriyle de karakterize edilir.⁴⁷

Kalkınmanın derecesini ölçen göstergeler ise şu şekilde sıralanabilmektedir⁴⁸:

- Gelir düzeyi,
- Sanayileşme derecesi,
- (Kişi başına) tarım ve ormancılıkta çalışanların toplam nüfusa oranı,
- Yerel idarelerin mali durumu,
- Nüfusun yoğunluğu,

---

⁴⁴Neşe Kumral, **Bölgesel Rekabet Gücünü Artırmaya Yönelik Politikalar**, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 7-8 Eylül 2006, ODTÜ Yayınları, Ankara, 2006, s.275-287.

⁴⁵ Andrew Beer ve Alaric Maede, **Local and Regional Economic Development Agencies in Australia**, Report Prepared for the Local Government Association of South Australia, Flinders University, Mayıs 2002, s. 12.

<http://www.lga.sa.gov.au/webdata/resources/files/Local_and_Regional_Economic_Development_Agencies_in_Australia_pdf1.pdf>(10.05.2013)

⁴⁶ Walter Stöhr, **Subsidiarity: A Key Concept For Regional Development Policy**, New Regional Development Paradigms Vol. 3, Westport, CT, Greenwood Publishing Group, USA, 2001,(3), s. 35-51.

⁴⁷ Fernando Casanova, **Local Development, Productive Networks and Training: Alternative Approaches to Training and Work for Young People**, ILO/CINTERFOR, 2004, s.163.

⁴⁸ Leo Henric Klaassen, **Social Amenities in Area Economic Growth**. Paris: OECD Publications, Manpower and Social Affairs Committee, 5. Series of Developing Job Opportunities, 1967, s.187.

- Elektrik şebekesinin düzeyi,
- Trafik yoğunluğu,
- (Kişi başına) doğum oranının toplam bölge nüfusuna oranı,
- (Kişi başına) ortaöğretimin aynı yaş gruplarına oranı,
- (Kişi başına) hizmet endüstrisinde çalışanların toplam ekonomik olarak aktif nüfusa oranı,
- (Kişi başına) kaçak kentleşme yerleşim alanlarında (gecekondu) yaşayanların toplam nüfusa oranı,
- (Kişi başına) su kanallarıyla donatılan ikametgahların toplam ikametgahlara oranı,
- Karayolu yoğunluğu,
- Ekilebilir çiftlik alanlarının aritmetik ortalaması,
- Göç dengesi,
- (Kişi başına) kamu kütüphanelerinden ödünç alma oranı,
- Bebek ve çocuk ölüm oranı.

Yukarıda ifade edilen 17 göstergeden ilk 10'u göreceli önem sırasına göre dizilmiştir⁴⁹. Buradan elde edilecek sonuç, göstergeler arasında kültürel sektörün göz önünde bulundurulmamasıdır. Dengeli bir bölgesel kalkınmadan beklenen, üretim ve hizmet yatırımlarını ve dağılımlarını en iyi şekilde yansıtabilen bir yerleşme sisteminin kurulmasıdır. Geliştirilen bu sistem içerisinde, nüfusun ve gelirin dağılımı ve artışı kadar diğer kaynakların da dengeli olarak kullanılması gerekmektedir. Sanayileşme süreciyle birlikte bölgeler arası farklılık daha fazla arttığı için, uygulanacak politikalar da önem kazanmaktadır. Sanayileşmiş bölgeler girişimci için çeşitli avantajlar sağladığı

---

⁴⁹ Ahmet Tekin, "Küreselleşen Dünyada Bölgesel Kalkınma Dinamikleri, Kamu Politikaları ve Bölgesel Kalkınma Ajansları", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Kütahya,2011, s.29.

için, yatırımlar da bu bölgelerde yoğunlaşmaktadır. Bunun yanı sıra, bölgesel kalkınmada rol oynayan coğrafi durum, altyapı hizmetleri, çevrenin destek gücü, sermaye birikimi, teşebbüs kabiliyeti, talep yapısı ve seviyesi ile teşvik tedbirleri gibi faktörler bölgesel kalkınma dinamiklerini etkileyebilmektedirler.⁵⁰

Bölgesel kalkınma kavramı ise, ülke bütününde yer alan bölgelerin, çevre bölgeler ve dünya ile karşılıklı etkileşimi ile oluşan bölge vizyonunu dikkate alan, katılımcılık ve sürdürülebilirliği temel ilke edinen ve insan kaynaklarının geliştirilmesi, ekonomik ve toplumsal potansiyellerin harekete geçirilmesi yoluyla bölge refahının yükseltilmesini amaçlayan çalışmalar bütünü olarak tanımlanabilir.⁵¹

Çağımızda özellikle, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin deneyimlerinden yola çıkarak ortaya konulan ulusal ve yerel-bölgesel ekonomik kalkınma ile ilgili yaklaşımlar çerçevesinde kavram, "yerelin yaşam kalitesini bir üst seviyeye çıkartma çabası" şeklinde algılanmaktadır.⁵²

Bölgesel kalkınmayı bu tanımlardan yola çıkarak daha geniş bir şekilde yeniden tanımlarsak bölgesel kalkınma, bölgenin katılımcılık ve sürdürülebilirliğin yer aldığı sosyal ve ekonomik potansiyelin aktif olarak rol oynamasıyla bölge refahının yükseltilmesidir. Bölgesel kalkınma, merkezi yönetimin yukarıdan aşağıya yaklaşımı yerine, bölgesel aktörlerin katılımıyla sınırları çizilmiş ekonomik alanın, sanayileşmesi ve sosyal yapısının iyileştirilmesi olarak tanımlanmaktadır.⁵³

Bölgesel kalkınmanın ülke ekonomisine sağladığı faydalar ise şu şekilde sıralanabilmektedir:⁵⁴

- Ülkenin çeşitli bölgelerinde bulunan kaynakların iktisadi faaliyet içerisinde değerlendirilerek yüksek kalkınma hızının gerçekleştirilmesi,

---

⁵⁰Ömer Abuşoğlu ve Ömer İnan, " **Kalkınmada Öncelikli Yörelere ve Bölgesel Gelişme İçin Bir Model**", TOBB Yayınları, Yayın No: Genel 105, Ar-Ge 39, Nisan, Ankara, 1989, s.6.

⁵¹ Devlet Planlama Teşkilatı, **Ön Ulusal Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Stratejileri**, Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, Ankara, 2003, s.250.

⁵² Meral Sayın, **Yerel Ekonomik Kalkınma Modeli Olarak GAP-GİDEM Projesi**, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bildiriler Kitabı, ODTÜ Yayınları, Ankara, 2006, s.345-359.

⁵³ Ali Apalı, Bölgesel Kalkınma Ajansları ve İzmir Kalkınma Ajansı Örneği, **Yüksek Lisans Tezi**, Erciyes Üniversitesi, Şubat 2009, Kayseri, s.6.

⁵⁴Ömer Abuşoğlu ve Ömer İnan, **Kalkınmada Öncelikli Yörelere ve Bölgesel Gelişme İçin Bir Model**. TOBB Yayınları, Yayın No: Genel 105, Ar-Ge 39, Nisan, Ankara, 1989.s.7.

- Ülkede nüfus-kaynak dengesinin kurulması,
- Düalist özelliğe sahip ekonomik yapının bütünleşmesi
- İktisadi mekânın ve şehirleşme olayının iktisadi gelişmeye en elverişli biçimde düzenlenmesi,
- Bölgelerarası refah seviyesi farklılıklarının giderilmesi.

1.4 YENİ BÖLGESEL KALKINMA POLİTİKALARI

1929 Büyük Buhran sonrasında bölgesel iktisada yönelik çalışmalar artarken; bölgesel kalkınma ve bölgesel eşitsizliklerin giderilmesine yönelik çalışmalar ise temeli Von-Thünen'e dayanan mekân ekonomisi ya da bölgesel ekonomi ile II. Dünya Savaşı'ndan sonra geliştirilen makro ekonomik büyüme ve kalkınma dallarının ortak alanında 1960'lara doğru ortaya çıkmıştır. Kalkınmanın temel argümanlarını belirlemeye yönelik çalışmalar genel olarak "büyüme" ve "kalkınma" çerçevesinde değerlendirilirken, özellikle 1980 sonrasında bu çalışmalar çeşitlenmiştir. Bu kapsamda kalkınma kuramının Türkiye'de yaygınlaştığı 1960'lı ve 1970'li yıllarda kalkınma iktisatçılarının önerdikleri temel kalkınma stratejileri arasında Rosenstein ve Rodan'ın sanayi sektörünün lokomotifliğini savunan büyük itiş kuramından, Hirschman'ın dengesiz büyüme kuramına kadar çeşitli modeller ve yaklaşımlar yer almıştır. Bu noktada modellerin ve yaklaşımların çoğunun ortak noktası, az gelişmişliğin ana açıklaması olarak, özellikle nesnel sermaye yetersizliğini, buna bağlı olarak da büyümenin temel itici gücü olarak da sermaye birikimini öne çıkarmalarıdır⁵⁵.

Kalkınma iktisadının gelişme gösterdiği bu dönem ilk çalışmaları Adam Smith'e (1776) kadar giden sonrasında Marx (1867), Schumpeter (1966), Arrow, (1962) gibi iktisatçıların çalışmalarında işlediği; 1980 sonrası ise içsel büyüme modellerinin yeni bir yaklaşımla ele alındığı ve gelişme gösterdiği bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada Paul Romer'in (1986) "Increasing Returns and Long Run

---

⁵⁵ Ergül Han ve Ayten Kaya, **Kalkınma Ekonomisi Teori ve Politika**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2008, s.150.

Growth" isimli çalışması ile Robert Lucas'ın (1988) "On the Mechanics of Economic Development" adlı çalışması içsel büyüme modelleri için önemli sayılabilecek çalışmalardır. İçsel büyüme modellerinde dışsal girdi olarak görülen sermaye, girişimcilik gibi gelişmenin ana unsurları içsel girdi olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin teknolojik gelişme ile girişimcilik birbirini tetikleyen değişkenlerdir. Bir bölgedeki girişimciler yeni teknolojiyi getirmek isteyecekler böylece yeni teknolojiye bağlı olarak üretim fonksiyonları değişecek ve gelişecektir.⁵⁶

1990'lı yıllardan sonra kamu hizmetlerinin doğrudan bölgeye götürülmesi ve istihdamın merkezi politikalarla sağlanması anlayışı terk edilmeye başlanmıştır. Nobel iktisat ödüllü düşünür Krugman yerel ekonomilerin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki özelliklerini ikiye ayırmıştır.⁵⁷

- Kent ekonomilerinin yükselişi
- Kümelenme

Kent ekonomilerinin yükselişi bölgenin firmalara sağlamış olduğu yatırım avantajlarına bağlı olarak, firmaların bölgede yatırım yapmalarıyla başlamaktadır. Ölçek ekonomileri ve yüksek getiri oranları ile gerçekleşen kent ekonomilerinin yükselişinde firmalar bölgede önemli rol oynamaktadır. "Firmaların büyüklüğünden kaynaklanan unsurlar, maliyetlerin düşürülmesi, verimlilik ve üretimin artması ve bunun sağladığı tasarrufların yarattığı olumlu sonuçlara ölçek ekonomileri" denmektedir.⁵⁸ Ölçek ekonomileri bölgede, işbölümü ve uzmanlaşma, makineleşme, yeni pazar alanlarının doğmasını sağlamaktadır. Bu süreç, firmanın üretimi üzerinde olumlu etkiye sahiptir.

Krugman'a göre Kümelenme ise sanayi yerleşimi ile ilişkili yerleşim bölgeleri ile imalat yapan sanayilerin verimliliği arasında ilişkilerin bulunduğu bölgesel yenilikçiliğin ön plana çıktığı fakat, bilginin verimliliği üzerine odaklanmanın olmadığı bir süreç olarak tanımlanmıştır.

---

⁵⁶ Sami Taban, **İçsel Büyüme Modelleri ve Türkiye**, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2010, s.3.

⁵⁷ Erol Çakmak, **Yerel Ekonomi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları**, İmaj Yayınevi, 1. Baskı, Ankara 2006, s.135.

⁵⁸ Başkent Üniversitesi, **Avrupa Serbest Ticaret Birliği**, 2012, s.23.

<www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazcuma15.doc.>(14.10.2012)

Marshall ise, yerel kalkınmayı bir ağacın kademeli olarak organik gelişimine benzer şekilde ele almıştır. Bu ağacın gövdesi, temel endüstridir. Dalları tedarikçi endüstriler, alt dalları üreticilerin üreticilerini teşkil eder. Yerel kaynaklar ve global talebin yanı sıra, firma içi üretim ve diğer yerel kurumlarla bağlantılı olarak eğitim şartları, iş eğitimi ve kalite kontrol ise bu ağacın toprağını besler. Marshallcı teori, yerel kalkınmanın birincil olarak bilgi tabanına, ikincil olarak doğal kaynak tabanına bağlı olduğunu vurgulayarak yerel işgücü piyasaları ve firma ağlarının rolü üzerinde durmuştur.⁵⁹ Neoklasik görüşe göre ise; uzun dönemde sermaye birikimini arttırdığından teknolojik gelişmeler, ekonomik büyümenin motoru konumundadır.

Yeni bölgesel kalkınma anlayışı, devlet merkezli planlanmış bir kalkınma modeli yerine, bölgesel/yerel girişimlere dayalı kendiliğinden bir kalkınma modeli getirmektedir. Günümüzde bu yaklaşım genel olarak yeni bölgecilik olarak adlandırılmaktadır. Yeni bölgecilikle birlikte, kentlerle birlikte bölgeler "kendilerini bir dünya piyasasında satışa sunarak" çok uluslu şirket ve kurumlarla doğrudan ilişkiye geçmektedir. Bu bağlamda, bölgenin ekonomisinin ulus-devletin gelişme çizgisine karşı bir gelişme göstermesi ihtimali vardır.⁶⁰ Yeni bölgesel kalkınma yaklaşımına bağlı olarak bölgesel ekonomi ise, genelde işgücü ve işveren organizasyonları ve yerel yönetimler gibi sosyal ve ekonomik aktörler arasındaki işbirliği ile işler. Bölgesel ortaklık faaliyetleri, etkin şekilde işleyen ve piyasa başarısızlıklarını önleyen mekanizmalar yaratır. Bu, bölgesel ekonominin sürdürülebilir gelişimi açısından önemlidir.⁶¹

Bölgesel kalkınma yaklaşımının temelleri, genellikle birbirini izleyen altı aşamadan oluşur. Bunlar; alansal analizler ve kurumsal çerçeve oluşturma, konsensüs

---

⁵⁹ Esben Sloth Andersen, **Theories of Localised Resource-Based Growth and Development: From Marshall to New Evolutionary Economics**, Aalborg University, Department of Business Studies, March, 1996 s.1-10.

⁶⁰ Geoff Mulgan, Kentin Değişen Yüzü”, **Yeni Zamanlar, 1990’larda Politikanın Değişen Çehresi**, Stuart. Hall, Martin Jacques(Drl.), Abdullah Yılmaz (Çev.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1995, s.207.

⁶¹ S, Lim, **Local Partnership and Human Resources Development**, Paper prepared for KLI/ILO Tripartite Workshop on Skill Development, High Performance, Work Organization and Social Dialog, Seoul, Korea, 6 Mart 2003, ss.1-28.

oluşturma, yerel forum oluşturma, yerel kalkınma stratejisi oluşturma, ve yerel kalkınma stratejisini uygulamadır.⁶²

Bu yerel kalkınma stratejisi ışığında bölgesel Kalkınma bölgedeki yerel iş kapasitesini geliştirmeye, yenilikçi aktiviteleri desteklemeye, oldukça entegre bir yaklaşım çerçevesinde dış kaynakları kullanarak bu hedeflere ulaşmaya çalışan yerel kalkınma yaklaşımı; kamu ve özel sektör kurumlarının katıldığı konsensüs odaklı aktivitelerle bölgesel ekonomiyi yeniden planlayıp, düzenlemeyi ve inşa etmeyi amaçlar.⁶³

Günümüzde yeni bölgesel kalkınma politikasının temel amaçlarından birisi ekonomik büyüme odaklı teknolojik yeniliklerin meydana getirilmesi ve geliştirilmesidir.⁶⁴ Bu durum, küresel ekonomiye "giriş kapıları" olan bölgeler merkezi hükümetin "düşmanı" değil, "en iyi dostları" olacaktır.⁶⁵

Bölgesel kalkınma politikalarıyla ekonomik birliğin güçlendirilmesi, dengeli bir kalkınma için farklılıkların azaltılması ve daha az gözetilen geri kalmış bölgelerin kalkındırılması amaçlanmıştır⁶⁶. Bölgesel politikaları zorlayan diğer amaç ise, ulusal devletlerin yurtiçi üretimi korumak için yüksek miktarlarda devlet yardımı vererek kaynaklarını etkin kullanmak istemesidir⁶⁷.

Ayrıca, yeni bölgesel kalkınma politikası, sanayileşmenin belli bölgelerde toplanması sonucu oluşan dengesizliği ortadan kaldırmak amacıyla, geri kalmış bölgelerin sanayileşmesini ve ülke içinde eşit gelir dağılımının sağlanmasını ifade eder.

---

⁶² Geert van Boekel, Marjon Van Logtestijn, **Applying the Comprehensive LED Approach: The Case of Mozambique**, Cooperative Branch International Labour Office, Geneva, Switzerland, 2002, s. 7.

⁶³ International Labour Organization, **Local Economic Recovery, In Focus Programme on Crisis Response and Reconstruction**, Recovery and Reconstruction Department, 2006, s.2.

<<http://www.ilo.org/public/english/employment/recon/crises/download/lec.pdf>> (12.06.2012)

⁶⁴ Edward Monroe Bergman, Gunter Maier ve F. Todling, **Economic Networks, Innovation and Local Development in Industrialized Countries**, London: Mansell, 1991, s.25.

⁶⁵ Kenichi Ohmae, **"Görünmeyen Kıta, Yeni Ekonominin Dört Stratejik Buyruğu"**, Zülfü Dicleli (Çev.), Türk Henkel Dergisi Yayınları, İstanbul, 2000, s.129,180.

⁶⁶ Abuzer Pınar ve Sibel İnce Arıkan, "Avrupa Birliği ve Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Bağlamında Devlet Yardımları", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:3, No:1 (Güz: 2003), s. 93-111.

⁶⁷ David, R, Collie, **State Aid in the European Union: The Prohibition of Subsidies in an Integrated Market**, International Journal of Industrial Organization, Cilt:8, 2000, s.867-84

Bir ülke bütün bölgeleri ile sosyo-ekonomik olarak bütünleştiği nispette kalkınmış sayılabilir⁶⁸.

Özetle, yeni bölgesel kalkınma politikasında devlet, ekonomik amaçlı idari birimler kurarak, bu birimlerde yapısal fonların da yardımıyla, teknoloji ve buluşçuluk kapasitelerinin gelişimini desteklemekle görevlendirilmiştir.⁶⁹ Bir başka deyişle, devlet kendi sınırları içinde yer alan ya da sınırları kesen bir konumda bulunan zenginlik yaratıcısı bölgelere anlamlı bir "operasyonel özerklik" sağlamak ve küresel çözümler arama çabalarında katalizör rolü oynamakla yükümlüdür.⁷⁰

1.4.1 Avrupa Birliğinde Bölgesel Kalkınma Politikaları

Avrupa Birliği II Dünya Savaşından sonra çöküntüye uğramış olan Avrupa'nın yeniden inşası için kaçınılmaz bir fırsat olmuştur. Avrupa Birliği'nin kurulması süreci 9 Mayıs 1949 'da Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman tarafından ortaya atılmış 18 Nisan 1951'de Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu (AKÇT) kuran Paris Antlaşması ile Fransa, Federal Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'u bir araya getirerek önce ekonomik bir topluluk olarak başlayan ve oluşumunu hala tamamlamamış siyasi, ekonomik ve hukuki yönleri olan bir süreçtir. 1950'li yıllarda kurulan Avrupa Topluluğundan oluşmuş AB ekonomik başarılarından ve buna eşlik eden ve yavaş ancak süreklilik arz eden politik bütünleşmeden dolayı zamanla diğer Avrupa Ülkeleri için bir çekim merkezi haline gelmiştir. Bununla birlikte, AB' ye üye ülkelerin tamamında farklı yoğunluklarda da olsa, bölgeler arasında gelişmişlik farkları gözlenmektedir.

Bölgesel politikalar Avrupa Birliği genişleme sürecinde önem kazanmıştır. 1973 yılında gerçekleştirilen ilk genişlemeyle bütünleşmeye ters olan bölgesel farklılıkların artarak ortaya çıktığı gözlenmiştir. Avrupa Topluluğu'nda (AT) bölgesel farklılıkların

---

⁶⁸ Tamer Müftüoğlu, **Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Sorunlar-Öneriler**. EGS Bank Yayınları, Ankara, 1997, s.99.

⁶⁹ Yiğit Evren ve Tuba İnal Çekiç, **Yeni Bölgecilik: Türkiye'nin Bölgesel Gelişme Stratejilerinde Bir Dönüm Noktası mı?**, Toplum ve Bilim, S.98, Güz 2003, s.189.

⁷⁰Berna Güler Müftüoğlu, **Yerel Yönetimin Yeniden Yapılandırılması ve KOBİ Temelli Bölgesel/Yerel Dinamikler , Kapitalizm ve Türkiye II**, Emek, Siyasal Yasam ve Bölgesel Kalkınma, TSBD-Dipnot Yayınları, Ankara, 2005, s.369.

artması Ortak Pazar hatta Topluluk'un kendisi için tehdit olarak algılanmaya başlanmıştır.⁷¹ Avrupa Topluluğu'nun kuruluşunun ilk yıllarında bölgesel eşitsizlik sorunu ile başa çıkabilmek için kullanabileceği araçlar sınırlıydı. Bu araçlardan biri Avrupa Sosyal Fonu diğeri ise Avrupa Yatırım Bankası kaynaklarıydı. Bölgesel farklılıkların temelini de bölgelerarası gelir farklılıkları oluşturmaktaydı.⁷²

1980'li yıllarda, Avrupa ülkelerinde yerelleşme ve bölgeselleşmenin hızlanmasıyla Avrupa Birliği, geleceğin birleşik Avrupa'sını gerçekleştirebilmek için yerelleşme ve bölgeselleşmenin yaygınlık kazanması amacıyla çalışmalarını genişletmiştir. Bu nedenle bölgesel yönetimler, Birlik içindeki birçok alanda daha güçlü bir bütünleşmenin en kuvvetli destekçileri arasında yer almaktadır.⁷³ Avrupa'da bölgeselleşme ve yerelleşme ile birlikte kalkınmaya yönelik yeni bölgesel politikalar geliştirilmeye başlanmıştır.

AB bölgesel politikasının amacı, gerekli rehber ve ilkeleri geliştirerek, üye devletler tarafından oluşturulan bölgesel politikaların, topluluk rekabet ve devlet yardımları kurallarıyla uyumlu ve koordinasyon içinde olmasını sağlamaktadır. Bu politikaların bir başka amacı ise mevcut bölgesel farklılıkların azaltılması ve bölgelerarası dengesizliklerin azaltılması olarak belirlenmiştir.⁷⁴

Avrupa politikalarının çoğu bölgeler tarafından uygulamaya geçirildiği için Bölgelerin Avrupa karar alma mekanizmaları üzerinde büyük bir etkisi bulunmaktadır. Çünkü, Tek Avrupa Senedi , Topluluk'un ekonomik ve sosyal uyumunu geliştirebilmek için ortak bölgesel bir politikanın gerekliliğini kabul etmiştir.⁷⁵

Bu Avrupa Topluluğu'nun yeni bölgesel politikası için başlangıç noktasıdır. Bu yeni politika geri kalmış bölgeler için hem ulusal hem de Topluluk bazında mali araçların koordinasyonunu gerektirmektedir. Bölgesel politikanın temel hedefi bölgesel

---

⁷¹ Hilal Yüceyılmaz, "Avrupa Birliği Sürecinde Bölgesel Gelişmeler ve Kalkınma Ajansları", **Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Konya, 2007, s.10.

⁷² Rıdvan Karluk, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, İstanbul, 2005, s. 222.

⁷³ Kerman Uysal, "Avrupa Birliği Yerel ve Bölgesel Yönetimler", **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C.14, , 2009, s.1.

⁷⁴ Mustafa Ildırar, **Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri**, Nobel Yayınevi, Ankara, Ekim, 2001, s.150.

⁷⁵ John Paxton, **European Communities**, International Organizations Series Selective, Critical, Annotated Bibliographies, Volume 1, Clio Press, United States of America, 1992, s.213

farklılıkları ortadan kaldırmak ve Topluluk'un, Yapısal Fonlar olarak bilinen mali araçlarını kullanıp, Topluluk kaynaklarını sorunlu bölgelere aktarmaktır. Bu kaynakların yapısal fon kalemleri altında üye ülkelere yönelik olarak mali yardım sağlanmaktadır. Bütçe harcamalarının yüzde 80 civarındaki bir kısmını oluşturan tarım harcamaları ve yapısal harcamalar, bizzat üye ülkelerin yönetimleri tarafından idare edilmekte ve dağıtılmaktadır. Üye ülkeler tarafından yapılan harcamalar başta Komisyon olmak üzere çeşitli AB kurumları tarafından denetime tabi tutulmaktadır⁷⁶.

AB'nin ortak bölgesel politikası, ulusal bölgesel politikaların yerine geçmeye çalışmaz. Üye devletler kendi bölgesel sorunlarını öncelikle kendileri çözmelidir. Bununla birlikte, ortak bölgesel politika, üye devletler arasında ulusal bölgesel politikaları koordine eder.⁷⁷ Kurgulanan bölgesel politikalar yalnızca belirginleşen farklılıklara yönelik olmayıp aynı zamanda Batı Avrupa ülkelerinde olduğu gibi büyüme, rekabet gücünün artırılması gibi hedefleri de kapsamaktadır⁷⁸.

AB'nin bölgesel kalkınma politikası kapsamında, bölgesel istatistiklerin toplanması, geliştirilmesi, bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin yapılması, bölgesel politikaların çerçevesinin belirlenmesi ve karşılaştırılabilir istatistikî bir veri tabanının oluşturulması amacıyla İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırılması (NUTS) geliştirilmiştir. Sistem, Avrupa Toplulukları İstatistik Ofisi (EUROSTAT) tarafından ulusal istatistik enstitüleriyle işbirliği içinde kurulmuştur.⁷⁹

NUTS sınıflandırması, bir ülkeyi NUTS I bölgelerine, her bir NUTS I bölgesini NUTS II bölgelerine ve her bir NUTS II bölgesini NUTS III bölgelerine ayırır. Söz konusu sınıflandırma ülkeden ülkeye NUTS I ve NUTS II; NUTS I ve NUTS III; NUTS II ve NUTS III düzeylerinin kullanımı şeklinde farklılık gösterebilir. Eksik kalan

---

⁷⁶ Nurettin Bilici, **Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri (Genel Bilgiler, İktisadi ve Mali Konular, Vergilendirme)**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004, s.74.

⁷⁷ Nicholas Moussis, **Avrupa Birliği Politikalarına Giriş Rehberi**, Mega Press, Politika Dizisi:1, 2004, İstanbul, s.227,228.

⁷⁸ Derek Diamond ve Bryan Massam, **The New Regional Map of Europe**, Vol:46 ,Part:1 ,Pergamon, Bruxelles, 1996, s.32.

⁷⁹ Birgül Ayman Güler, **Bölge Kalkınma Ajansları Nedir? Ne Değildir?**, Paragraf Yayınevi, Ankara, 2005, s.147,148.

üçüncü düzeyin tamamlanması için bir sonraki düzeydeki idari birimler gruplanarak birleştirilir. NUTS bölgelerinin belirlenmesi için nüfus aralıkları tespit edilmiştir.⁸⁰

Tablo 1: NUTS Düzeyleri

Düzye	En Az Nüfus	En Çok Nüfus
NUTS 1	3.000.000	7.000.000
NUTS 2	800.000	3.000.000
NUTS 3	150.000	800.000

Kaynak: EUROSTAT, **Regions in the European Union Nomenclature of Territorial Units for Statistics**, NUTS 2006 /EU-27, 2007, s.10.

NUTS I düzeyi, Topluluk problemlerinin (gümrük birliği, ekonomik bütünleşme vb.) takip edilmesi için ve NUTS III düzeyi bölgesel tedbirlerin nerede uygulanması gerektiğini tam olarak değerlendirmek için uygun görülmüştür. Yapısal Fonlar kapsamında destek verilecek hedef bölgelerin tespit edilmesinde de NUTS II düzeyi esas alınmaktadır. Ekonomik ve sosyal uyum raporları NUTS II düzeyinde hazırlanmaktadır.⁸¹

⁸⁰Mürteza Hasanoğlu ve Ziya Aliyev, "Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajansları", **Sayıştay Dergisi**, Ocak Mart 2006, Sayı: 60, Ankara, s.84.

⁸¹ a.g.e, Güler, B.A ,Ankara, 2005, s.149,150.

1.4.2 Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikaları

Türkiye, ekonomisi bölgesel dengesizlikleri ile karakterize edilen ve bunun olması için pek çok etkenin var olduğu bir ülkedir⁸². Özellikle coğrafi büyüklüğü içinde arazi yapısı ve iklimin doğuya gidildikçe dezavantajlar yaratmasından kaynaklanan doğal etkenler yanı sıra ekonominin gelişme aşamasında olması ve 1980'li yıllardan itibaren içinde bulunulan yapısal dönüşüm süreci etki itibarıyla bölgesel problemleri artırıcı niteliktedir⁸³. Özellikle 1980'lerden sonra, bölgesel ekonomide içten kaynaklı kalkınma teorilerinin yükselişiyle birlikte, Kalkınmada Öncelikli Bölgeler (KÖB)'deki yerel potansiyelleri güçlendirmek, yerel girişimcileri desteklemek yönündeki teşvikler Türkiye'nin bölgesel politikalarında önemli yer tutmuştur⁸⁴.

Türkiye'de bölgesel kalkınma, hedeflenen yörelerde ve sektörlerde yatırım düzeyinin yükseltilmesini, böylece bu yörelerde ekonomik kalkınmanın sağlanmasını öngörmektedir. Bölgesel kalkınmanın gerçekleştirilmesi için çeşitli araçlar ve kurumlar kullanılmaktadır. Bunun için öncelikle bölgenin ekonomik potansiyelinin ortaya çıkarılması ve her ilin kendine has üstün özelliklerinin ortaya konulması gerekmektedir. Bu durum daha hızlı bir kalkınma sürecinin başlatılabilmesini sağlayacaktır⁸⁵.

Türkiye ekonomisi yapısal dönüşüm ve uluslararası piyasalarla bütünleşme bakımından büyük ilerlemeler kaydetmiş olmasına rağmen, bölgeler arası gelişmişlik farklılıkları devam etmektedir. Türkiye'de uzun dönem ekonomik büyüme performansı, bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının giderilmesinde beklenen olumlu etkiyi ortaya koyamamıştır. Türkiye'de; gelirin yanı sıra nüfus yapısı, fiziki ve sosyal altyapı, girişimcilik, insan kaynakları, eğitim düzeyi, sağlık hizmetlerine erişim, çevre kalitesi, istihdam, kadının rolü gibi konularda bölgeler arasında dengesizlikler mevcuttur. Süreç içerisinde, bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının giderilmesi amacıyla yönelik bazı politikalar oluşturulup, birtakım araçlar kullanılsa da istenilen hedeflere ulaşılamamış,

---

⁸² Kirsty Hugges. **Turkey and the European Union: Just Another Enlargement, Exploring the Implications of Turkish Accession**, A Friends of Europe Working Paper, 2004, s.1.

⁸³ Organisation for Economic Co-operation and Development, **Regional Problems and Policies in Turkey**, OECD Publication, Paris, 1988, s. 23.

⁸⁴ Didem Ergin, "Redefinition of Regional Policy of Turkey with regard to the New Regional Strategies of EU", **Basılmamış Doktora Tezi**, ODTÜ, Ankara, 2002, s.27.

⁸⁵ Hüseyin Çoşkun, **Bölgesel Kalkınma Planı Bölgenin Yol Haritası Olacak**, Dünya Gazetesi, 2004, s.5.

bölgeler arası dengesizlikler varlığını sürdürmüştür.⁸⁶ Bu nedenle, bütün bu politika önermelerine, tartışmalara ve çabalara rağmen Türkiye'de bölge içi ve bölgeler arası gelişmişlik farkları hala oldukça fazladır⁸⁷

Türkiye 1990'lı yıllarda, Avrupa ülkelerinde olduğu gibi küresel gelişmelere adaptasyon anlamında bir arayışa girmemiştir. Dolayısıyla söz konusu on yıl yeni bir politika oluşumuna yönelmek anlamında kaybedilmiştir. Türkiye için modern bölgesel politikalara geçiş dönemi ancak 2000'li yıllarda Avrupa Birliğine tam üyeliğe dönük müzakere sürecinin başlamasıyla mümkün olmuştur⁸⁸.

2003 yılında AB üyelik öncesi finansal yardımlarına stratejik bir çerçeve oluşturmak amacıyla 2004-2006 dönemi için tüm bölgeleri kapsayan 'Ön Ulusal Kalkınma Planı' (Preliminary National Development Plan) hazırlanmıştır⁸⁹ Söz konusu doküman aynı zamanda Türkiye'nin planlamada ekonomik etkinlik ve uluslararası rekabet gücünün yükseltilmesi hedeflerinin benimsenmesi anlamında bir dönüm noktası olmuştur⁹⁰.

Türkiye'de Avrupa'nın desteğini alacak bir işlemsel çerçeve oluşturma yolunda en önemli meselesi, bölgesel kalkınma stratejisi kavramını Türkiye'nin benimsemesi ve uygulaması gereken ilgili bölgesel kalkınma politikasını bir açıklığa kavuşturmasıdır.

Günümüzde Türkiye'de bölgesel kalkınmayı sağlayacak en yaygın politika aracı, sektörlere ve yörelere göre farklılaştırılmış bir teşvik sistemidir. Bu sistem illerin gelişmişlik düzeylerine göre farklı oranlarda uygulanmaktadır⁹¹. Sanayinin yer seçimi

---

⁸⁶ Devlet Planlama Teşkilatı, **Türkiye Cumhuriyeti Ön Ulusal Kalkınma Planı (2004-2006)**, Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, Ankara, Aralık-2003, s. 126.

⁸⁷ Alpay Filiztekin, **Türkiye'de Bölgesel Farklar, içinde: Yerel Kalkınmanın Yönetimi**, İstanbul Politikalar Merkezi, İstanbul, 2010. s. 30-56

⁸⁸ Gülhan Bilen, **Kalkınmada Öncelikli Yörelere (KÖY) Sanayileşme Politikaları ve Uygulamaları**, TÜSİAD Bölgesel Gelişme Alt Komisyonu'na Sunuş, Ankara, Ekim 2000, s.1.

⁸⁹ Devlet Planlama Teşkilatı, **Preliminary National Development Plan (2004-2006)**, Republic of Turkey, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, 2003. s.2.

<[http://www.mod.gov.tr/en/othpub/Preliminary%20National%20Development%20Plan%20\(2004-2006\).pdf](http://www.mod.gov.tr/en/othpub/Preliminary%20National%20Development%20Plan%20(2004-2006).pdf)> (10.05.2013)

⁸⁹ Korel Göymen, **Türkiye'de Bölge Politikalarının Evrimi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları**, Sabancı Üniversitesi ve İstanbul Politikalar Merkezi, s.6.

⁹¹ Kahraman Arslan, "Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Etkin Bir Araç: Bölgesel Planlama ve Bölgesel Kalkınma Ajansları", **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:4 Sayı:7 Bahar 2005/1 s.275-294.

kararlarını etkilemek ve dolaylı olarak bölgesel kalkınmayı desteklemek için Türkiye'de kullanılan bir başka araç organize sanayi bölgeleri (OSB) ve küçük sanayi sitelerinin (KSS) kurulmasının desteklenmesidir. Ancak uluslararası karşılaştırmalar Türkiye'de bu aracın yaygın ve etkin olarak kullanılmadığını göstermektedir⁹².

Yeni bir bölgesel kalkınma politikası olarak yerel düzeyde programlama ve uygulama kapasitesinin oluşturulması için atılan en önemli adım NUTS II ayrımları bazında Türkiye'nin 26 bölgeye ayrılarak kalkınma ajanslarının kurulmasıdır. Bu sürecin ilk adımı 2006 yılı Şubat ayında yasalaşan 5949 sayılı 'Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun' olmuştur. Faaliyete geçmeleri ile birlikte ikincil yasal ve idari düzenlemelerin de yapılması ve bu idari düzenlemelerin geliştirilmesi tamamlanmıştır⁹³.

1.5 YENİ BÖLGESEL KALKINMA ANLAYIŞI OLARAK BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI

Küreselleşme, beraberinde yeni bir yönetsel anlayış ve bunu gerçekleştirmede araç olacak bir örgütlenme modeli getirmiştir. Bu yeni anlayışa uluslararası literatürde "yönetişim" adı verilmektedir. Yönetişim; bürokrasi, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarından oluşan, mali ve idari açıdan özerk örgütlenmelerdir⁹⁴.

Yönetişim, toplumsal-politik bir sistemde ilgili bütün aktörlerin ortak çabalarıyla elde edilen sonuçların oluşturduğu yapı ya da düzendir⁹⁵. Yönetişimde, yönetimin daha iyi yönetebilmek amacıyla yeniden yapılandırılmasına vurgu yapılmaktadır⁹⁶. Aynı

---

⁹² Tolgay Çavuşoğlu, **GAP Konusunda Bir Bölgesel Kalkınma Ajansı Kurulması**, 3. İzmir İktisat Kongresi, 4-7 Haziran 1992, Ankara.DPT Yayını,76-84.

⁹³ Gülhan Bilen, **Türkiye'de Yeni Bölgesel Politikaların Oluşumu, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim** Sempozyumu Bildiriler Kitabı, ODTÜ Yayınları, Ankara, ss.257-273.

⁹⁴ Nazlı Maç, **Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye**, Konya Ticaret Odası, Etüd Araştırma Servisi Araştırma Raporu sayı:117, Konya, s:76.

⁹⁵ Ömer Bozkurt, Turgay Ergun ve Seriy Sezen, **Kamu Yönetimi Sözlüğü**, TODAİE Yay, Ankara, 1998, s.274.

⁹⁶ Gerry Stoker, **Governance As A Theory: Five Propositions**, International Social Science Journal, 1998, Vol. 155, p:17-28.

<<http://classwebs.spea.indiana.edu/kenricha/Oxford/Archives/Oxford%202006/Courses/Governance/Articles/Stoker%20-%20Governance.pdf>> (10.05.2013)

zamanda yönetim, birbirine bağlı olan pozisyonların ve çatışan, karşıt çıkarları olan aktörlerin oluşturduğu, farklı ağsal yapıları koordine eden bir süreçtir⁹⁷.

Yönetişime bağlı olarak bölgesel kalkınma anlayışı, bölgede mevcut olan doğal, ekonomik, kültürel ve teknolojik kaynakların kullanılması yoluyla, yerel fırsatlardan en üst düzeyde yarar sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, yerel yönetimler, işletmeler, sivil toplum kuruluşları (STK), yerel istihdam büroları, sosyal taraflar, eğitim ve öğretim kurumları, yerel politikacılar ve finans çevreleri gibi aktörler bir arada çalışmaktadır. Bu yaklaşım, yerel ve bölgesel gelişme stratejilerinin önemli bir aracı olan "küme" oluşumunun da çekirdeğini oluşturmaktadır⁹⁸.

Kümeler temel olarak "ekonomik faaliyetlerin coğrafi ve sektörel anlamda yoğunlaşması" olarak tanımlanabilmektedir⁹⁹. Bu yoğunlaşmanın olduğu bölgeler sadece firmaların toplanmasından oluşan bir yapı olarak değerlendirilmezler. Bunlar ayrıca; bilgi ve enformasyonun çeşitli yollarla işlendiği, kültürel sosyal değerlerin meydana getirildiği yerler olarak görülebilirler. Bu anlamda genelde küçük-orta ölçekli işletmelerin oluşturduğu kümelerin içerisinde ayrıca birçok aktör yer almaktadır¹⁰⁰.

Bölgesel ekonomilerin kalkınmasının bazı özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler şu şekilde sıralanabilir¹⁰¹

- Bölgesel olma,
- Bütüncül anlayış,
- Yerel nüfusun karar vericiliği,
- Bölgesel kaynaklar,

---

⁹⁷ Stephan Cope, Frank Leishman, Peter Storie, **Globalization, New Public Management And The Enabling State**, International Journal of Public Sector Management, 10(6)), 1997,s.444-460.

⁹⁸ Devlet Planlama Teşkilatı, **Bölgesel Kalkınma Ajansları Yasa Tasarısı**, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.2004. s.20,

⁹⁹ Hubert Schmitz, **Global Competition and Local Cooperation: Success and Failure in the Sinos Valley, Brazil**, World Development,1999, Vol. 27, No. 9, p.1627-1650.

¹⁰⁰ Christian Ketels, Göran Lindqvist, Örjan Sölvell, **Clusters and Cluster Initiatives**,Center for Strategy and Competitiveness Stockholm School of Economics, June 2008, s. 221.

¹⁰¹Erol Çakmak, **Yerel Ekonomi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları**, İmaj Yayınevi, 1. Baskı, Ankara 2006, s.46.

- Yerel kalkınma çabasının kurumsal yapısı.

Bölge, kendi geleceğini kendi potansiyelini kullanarak şekillendirmektedir. Ancak bu durum bölge dışından yatırım çekilemeyeceği anlamına gelmemektedir. Tam tersine bölgenin cazibe merkezi haline gelmesiyle yatırım yeri olması hedeflenmektedir. Ayrıca bu kurumsal yapıda merkezi hükümet temsilcileri, meslek kuruluşları, odalar, sendikalar, özel sektör temsilcileri vb. rol oynamaktadır. Ancak bu birimlerin arasında koordine olmaması halinde çıkar çatışmaları ortaya çıkabilmektedir. Bu çatışmaların önüne geçecek kurum olarak "Bölgesel Kalkınma Ajansları (BKA)" gündeme gelmiştir.¹⁰²

BKA, merkezi ve yerel hükümetin bölgesel ekonomik kalkınmayı sağlamak üzere temel yönlendirici çalışmaları dışında, içinde bulunduğu bölgeyi temel alan, bölgesel aktörler tarafından finanse edilen kurumlardır¹⁰³. BKA'lar, belirli bölgeyi kapsayacak biçimde bölgesel aktörlerin katılımı ile oluşturulan yarı-özerk yapılanmalardır¹⁰⁴.

1.5.1 Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Oluşumu ve Gelişim Süreci

Kalkınma ajansları dünyada ilk olarak ekonomik kalkınma ajansları (EKA) olarak ortaya çıkmıştır. Daha sonraki süreçte dünya üzerinde hâkim olan küreselleşme ve yönetim eğilimleriyle birlikte adem-i merkezîyetçi bir yapıya doğru gidilerek bölgesel kalkınma ajansları oluşturulmuştur. Ancak adı ne olursa olsun kurulan teşkilatların yegâne amacı ekonomik kalkınma idi. BKA'lar, dünyada merkezi hükümetten bağımsız bir idari yapıda, sınırları çizilmiş bir bölgenin sosyo-ekonomik imkanlarını geliştirmek amacıyla, 1930'lu yıllardan itibaren kurulmuşlardır¹⁰⁵.

---

¹⁰² Ali Apalı, "Bölgesel Kalkınma Ajansları ve İzmir Kalkınma Ajansı Örneği", **Yüksek Lisans Tezi**, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, Şubat 2009, s.10.

¹⁰³ Henrik Halkier, Mike Danson, **Regional Development Agencies In Western Europe: A Survey Of Key Characteristics And Trends**, *European Urban And Regional Studies*, 1997, Vol.4, No, 3, s. 241-254.

¹⁰⁴ Jammes T. Hughes, **The Role of Development Agencies in Regional Policy: An Academic and Practitioner Approach**, *Urban Studies*, 1998, Vol. 35, No. 4, s. 618-620.

¹⁰⁵ Tekin Avaner, "BKA Siyasal Rejim Sorunu Yaratır mı?", Menaf Turan (Dr.), **"Bölge Kalkınma Ajansları Nedir, Ne Değildir?"** Ankara, 2005, Paragraf Yayınevi. s.243.

Bölgesel kalkınma ajanslarının benzer fonksiyona sahip ilk örneği, 18 Mayıs 1933'te Franklin Roosevelt tarafından A.B.D.'nin Tennessee Eyaletinde kurulan Tennessee Valley Authority (TVA) adlı kurumdur ve bu kurum günümüzde de faaliyetlerini devam ettirmektedir¹⁰⁶.

Bölgesel kalkınma ajansları, Avrupa Kalkınma Ajansları Birliği (EURADA) tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır: "Bölgesel kalkınma ajansları, sektörel veya genel gelişim problemlerini tanımlayan, çözüm için çeşitli fırsatlar ve yöntemler sunan ve problemlerin çözümlerini en iyi şekilde uygulamak için projeler geliştiren yapılardır".¹⁰⁷ Bu tanımdan ve bölgesel kalkınmadan yola çıkarak, BKA'ların, belirli bir bölgede, sivil toplum kuruluşlarının, özel sektörün ve kamunun dikkatlerini bir noktaya çekmek ve kaynaklarını bu doğrultuda kullanmalarını sağlamak şeklinde bir fonksiyona sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Günümüzde bölgesel kalkınma hareketleri tavandan tabana olan geleneksel modelden kurtulup tabandan tavana olan yenilikçi modele geçiş yapmıştır. Yenilikçi modele, AB'nin uyguladığı ve AB müktesebatına uyum açısından aday ülkeler tarafından da uygulanması zorunlu olan bölgesel kalkınma ajansları örnek olarak verilebilir. Tablo 2'de bu iki modelin farkları özet olarak gösterilmiştir.

Tablo 2: Geleneksel Tavandan Tabana Yaklaşım-Yenilikçi Tabandan Tavana Yaklaşım

Özellikler	Geleneksel Model	Yeni Model
Baskın Politika Eğilimi	Tavandan Tabana	Tabandan Tavana/ Tavandan Tabana
Yönetim Modeli	Merkezileşmiş	Yetki Devredilmiş
Yaklaşım	Devlet Baskın	Ortaklık Baskın
Örgütsel Model	Fordist (Genel)	Post-fordist (ihtisaslaşmış)
Temel Kurumsal Amaç	Bölgesel Ekonomik Büyümeye Maksimum	Dengeli Bölgesel Gelişme

¹⁰⁶ Tennessee Valley Authority,, **A Short History of TVA**, From the New Deal to a New Century, Tennessee Valley Authority, 2010, s.1.

<<http://www.tva.com/abouttva/history.htm>>(10.02.2013).

¹⁰⁷ The European Association of Development Agencies, **Creation, Development and Management of RDAs**, The European Association of Development Agencies, Bruxelles,1999, s.16.

<<http://www.eurada.org/files/RDA/Creation%20development%20and%20management%20of%20RDA.pdf>>(12.05.2013)

	Destek	
Ana Politika Hedefi	Büyük İmalat Firmaları	Farklı Büyüklükte ve Türde Firmalar Çeşitliliği
Politika Araçları	Bürokratik Düzenleme	Özerk Düzenleme
	Finansal Teşvik	Olabildiğince Finansal Destek
	Tavsiye Hizmetleri	Tavsiye ve Destek Hizmetleri
	Genel Kamu Hizmetleri	Kamu/Özel/Gönüllü Hizmetler
Ekonomik Amaçlar	Bölgelerarası Eşitlik	Bölgelerarası Rekabet
	Ulusal Ekonomik Büyüme	Bölgesel Ekonomik Büyüme
Ekonomik Odak	Kamu Kesimi Yatırımı	Kamu ve Özel Kesim Yatırımları
Anahtar Rekabetçilik Etkenleri	Ekonomik Ölçek Yaratmak	Yenilik-Keşifçilik, Ağlar ve Ortaklık Oluşturmak
Sosyal İçerik	Düşük ve Hamiliğe Dayalı	Toplumun Rolünün Vurgulanmasına Dayalı
İşlevsel Yöntem	Otomatik\İsteğe Bağlı	İsteğe Bağlı
	Sorunlara Tepki Veren	Sorunları Öngörerek Önlem Geliştiren

Kaynak: Serkan Yılmaz, Bölgesel Kalkınma Ajansları, 2006.

www.arkitera.com/UserFiles/File/download/imp/bka_2_brosur_A4.pdf (10.01.2013)

1970'li yıllara gelindiğinde, dünyada kalkınma ajanslarının gelişimine katkı yapan ve şirketlerin üretim niteliğini değiştiren fordist (büyük ölçekli) yapıdan, post-fordist yapıya doğru bir akım oluşmaya başladı. Dünyada 1970'li yıllardan itibaren oluşan krizlerin etkilerini daha kolay atlarmaya yardımcı olacağı düşünülen, değişken talep koşullarına ayak uydurabilen, fordist yapıya göre nispeten daha esnek üretim tarzının kullanıldığı işletmelerin varlığı özellikle gelişmekte olan ekonomilerde giderek artmıştır. Bugün bu yapı KOBİ'lerde karşımıza çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu yeni akım BKA'nın oluşumuna da bir anlamda kaynaklık etmiştir¹⁰⁸.

Avrupa'da sayıları 200'ü geçen, önemli dış merkezlerde temsilcilikleri olan ve Avrupa Bölgesel Kalkınma Ajansları Birliği (EURADA: European Association of Regional Development Agencies) adlı üst kuruluşta örgütlenmiş kalkınma ajansları

¹⁰⁸ Faruk Ataay, **Bölgesel Kalkınma Ajansları Modelinin Kalkınma Anlayışı**, 2005, s.10.

<www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=3662>, (21.03.2013)

bulunmaktadır¹⁰⁹. Dünyada ise kalkınma ajansına benzer kuruluşların sayısı yaklaşık 20.000 civarındadır.¹¹⁰

1990'lı yıllarda ise Bölgesel Kalkınma Ajansları daha çok Doğu Avrupa ülkelerinde yoğunlaşmıştır. Kuşkusuz bu yoğunluğun kaynağında AB ye üye olan ülkelerin ekonomi politikalarını AB'nin temel ekonomik politikaları ile uyumlaştırmak ve AB'nin ekonomik kalkınmanın temel aracı olarak Kalkınma Ajanslarını görmesinde yatmaktadır.

Günümüzde ise kalkınma ajanslarının kurulması, bölgelerarası ve bölge içi ekonomik ve sosyal kalkınma farklılıklarının giderilmesinde AB tarafından temel argüman kabul edilmektedir.

1.5.2 Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Fonksiyonları

BKA'lar bölgesel politikaları ve hedefleri belirlerken temelde bölgenin koşulları ve önceliklerini göz önünde bulundurmalarıdır. BKA'ların hedefleri ve fonksiyonları, uzun dönemli bölgesel ekonomik kalkınma için uygun koşulların yaratılması bakımından yerel ekonomi, altyapı, çevre ve sağlık iyileştirmeleri bakımından çevresel, sosyo-kültürel değerlerin korunması ve geliştirilmesi bakımından sınıflandırılabilir¹¹¹.

Bu noktadan hareketle bölgesel kalkınma ajanslarının temel fonksiyonlarını üç temel grupta toplamak mümkündür.¹¹²

- Merkezi yönetim politikalarının yerini alan veya tamamlayan geleneksel önlemler.

¹⁰⁹ Nazlı Maç, **Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye**, Konya Ticaret Odası, Etüd Araştırma Servisi Araştırma Raporu sayı:117, Konya, s.76.

<<http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/kalkinmaajans.pdf>> (08.04.2013)

¹¹⁰Seyida Turan, "Bölgesel Kalkınma Ajansları Dünyadaki Uygulamalar ve Türkiye Modeli", **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı. Konya, 2007, s.117.

¹¹¹ Serkan Yılmaz, **Bölge Kalkınma Ajansları 2**,

www.planlama.org/index.php?option=com_content&task=view&id=1516&Itemid=93, (07.01.2013).

¹¹² Ali İhsan Ünlü, "Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Kalkınma Ajansı Bağlamında Bölgesel Kalkınma Politikalarının Gelişimi", **Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006, s.14.

- Öncelikli amacı yerel firmalarda büyüme ile rekabetçi anlayışı geliştirmeyi amaçlayan ve merkezi yönetim politikalarında yer almayan yeni önlemler.
- Değişken stratejik özellikleri nedeniyle sınıflanamayan politika alanları

Bölgesel kalkınma ajansları, sahip oldukları bu işlevler doğrultusunda yapılan kuruluşlardır. Bölgesel kalkınma ajanslarının bu fonksiyonlarına hizmet eden faaliyetleri ise¹¹³:

- Kısa, orta ve uzun vadeli planlar hazırlamak.
- Özel ve resmi kurumlar arasındaki koordinasyonu sağlamak.
- Mesleki eğitim ve nitelikli eleman noktasında yardımcı olmak.
- Yatırım için gereken altyapıyı oluşturmak.
- Teknoloji transferi sağlamak.
- Bölgedeki işyerlerine fon sağlamak¹¹⁴.

Ancak burada söz konusu görev, fonksiyon ve faaliyetlerin ülkeden ülkeye, hatta bölgeden bölgeye içerik değişikliğine uğrayabileceği de unutulmamalıdır. Esnek yapıda olması beklenen bölgesel kalkınma ajanslarının yöresel şartlara uyumu için de bu durum zorunludur.

---

¹¹³ Mehmet Akif Özer, **Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Sosyal ve Ekonomik İşlevleri**, Kamu-İş, Ankara, C:12, S:2/2012, s.45.

<<http://www.kamu-is.org.tr/pdf/1222.pdf>>(20.05.2013)

¹¹⁴ İsa Altınışık ve Hasan Sencer Peker, **Bölgesel Kalkınma Ajansları, Ekonomik Önemi, Avrupa Birliği ve Türkiye'deki Durumları**, Bütçe Dünyası Dergisi, Sayı 34, 2010 / 2, s.147.

II. BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI

Dünyada birçok bölgesel ekonomi için, yüksek işsizlik oranları, sermaye yetersizliği, büyük kentlere göç, geleneksel yerli endüstrilerin azalması, mevcut işletmelerin modern olmaması ve yapılan girişimlerin sermayelerinin birçoğunun çok uluslu şirketlerce sağlanması nedeniyle kazançların bölge dışına çıkması çözüm bekleyen sorunlardan bazılarıdır. Bu sorunlar, yeni girişimlerin gelişimini, Ar-Ge çalışma olanaklarını ve sürekli bir büyümeyi engellemektedir. Toplumun girişimci kısmını oluşturan; genç, eğitilmiş ve kalifiye nüfusun sanayi kentlerine göç etmesi, bu sorunların şiddetini daha da artırmaktadır. Bu durumda merkezîyetçi talep-yönlü Keynesyen politikalar terk edilerek yerini arz-yönlü ve politika yapımını yerel aktörlere devreden uygulamalara bırakmıştır. Bu yeni anlayış, merkezi hükümetler ya da Avrupa Birliği (AB), Birleşmiş Milletler (BM), Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası gibi kurumların merkezi uygulamaları yerine, yerel nitelikli, BKA gibi kurumların kurulmasını öngörmektedir.¹¹⁵

---

¹¹⁵ Mike Danson ve Whittam Geoff, **Regional Governance, Institutions and Development**, Regional Research Institute-West Virginia University, 1999, p.4.
< <http://www.rrl.wvu.edu/WebBook/Danson/chapterfour.htm> (08.12.2006).

2.1 AMERİKA KITASINDA BULUNAN KALKINMA AJANSLARI

Bölgesel planlama ve kalkınma anlayışı ile ilgili Bölgesel Kalkınma Ajanslarının kurulmasına yönelik ilk uygulama 1930 yılında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Tennessee'de başlatılmıştır¹¹⁶.

2.1.1 Amerika Birleşik Devletleri

ABD'deki bölgesel (regional) ve yerel (local) terimleri, dünyanın diğer ülkelerindekinden farklı anlamlara gelmektedir. Bu nedenle, tanımlanan bölgesel ve yerel kurumlar arasında da farklılıklar vardır.

1933 yılında ABD'de Büyük Buhran'dan çok fazla etkilenen Tennessee Valley'i canlandırmak için dünyada bölgesel kalkınma ajansı ilk olarak Tennessee Valley Authority (TVA) adıyla kurulmuştur. TVA öncelikli olarak, çoğunlukla kırsal yerleşmelerden oluşan bölgede barajların yapımını sağlayarak dengesiz su rejiminin önüne geçmiş ve yaptığı barajlardan elektrik üreterek bölgeye sanayi yatırımlarını çekmiştir. Böylece göç veren bir yer olmaktan çıkan bölge göç almaya başlamış aynı zamanda kalkınma hedeflerini de başarıyla gerçekleştirmiştir¹¹⁷.

ABD'deki BKA'lar kapasite geliştirmede fiziki altyapıya öncelik vermekte olup girişimcilere mekân sağlamaya ve özellikle telekomünikasyon altyapısının geliştirilmesine önem vermektedir. Ayrıca, işletme alanlarının planlanması ve geliştirilmesi, serbest ticaret bölgelerinin kurulması, ajanslar ve şirketler arası işbirliği ağlarının tesis edilmesi ve federal/eyalet programlarının koordinasyonu¹¹⁸ diğer önemli BKA faaliyetleri arasındadır.

ABD'de bölgesel kalkınma, 1930'lara kadar merkezi hükümetin bir uygulaması iken, 1933'de TVA(Tennessee Valley Authority-Tennessee Vadisi Yönetimi)'nin kurulmasıyla, kalkınmada yetki devri başlamıştır. Bu ülkede çok sayıda aktif durumda

---

¹¹⁶ Tolgay Çavuşoğlu, "GAP Konusunda Bir Bölgesel Kalkınma Ajansı Kurulması", **3. İzmir İktisat Kongresi**, DPT Yayını., Ankara ,4-7 Haziran 1992, s. 76-84.

¹¹⁷ Devlet Planlama Teşkilatı, **Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara, 2010, s.10.

¹¹⁸ Terry Clower, A.g.m. s.85-106

BKA vardır. Bunun başlıca sebebi, federal yönetim yapısının bir sonucu olarak, yetkinin en küçük yerel yönetim birimlerine kadar dağıtılmış olmasıdır. Diğer bir deyişle, yerel yönetimlere daha fazla vergilendirme (yetkisi) ve hizmet sağlama sorumlulukları verilmiştir ve böylece ekonomik kalkınma faaliyetlerinin yerelden finanse edilmesi mümkün olmuştur".¹¹⁹ Bu kaynak serbestliği, ABD'de bölgesel kalkınma konusunda yerel otoritelere büyük ölçüde inisiyatif kullanma olanağı sağlamıştır¹²⁰.

Sonraki dönemde ABD'de farklı bölgelerde pek çok kalkınma ajansı kurulmuş ve bölgelerini kalkındırmaya yönelik faaliyetlerine başlamıştır. Kuruluş amacı açısından diğer ajanslardan farklılık arz eden ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (US AID) Birleşik Devletlerin dışında yatırım yapmaya yönelik olarak politikalar geliştirmekte ve stratejik ortaklıklar kurmaktadır. US AID'in amacı bölgelerarası dengesizlikleri gidermek gibi görünse de asıl amacın çok uluslu şirketlerin çıkarlarına hizmet etmek olduğu söylenebilir¹²¹.

ABD'de kurulu ajansların yönetim kurulları kuruluş biçimlerine göre yerel yönetim mensuplarından veya özel sektör/sivil toplum temsilcilerinden oluşur. Personel yapısı olarak ise küçük, fakat profesyonelleşmiş yapılara sahiplerdir. Personel yapısının küçük ve profesyonelleşmiş kişilerden oluşturulmasının asıl nedeni kentsel bölgelerde altyapı gelişimi, iş eğitimi, konut vb. konularla ilgilenecek diğer yerel yönetim birimlerinin olması ve böylelikle ekonomik kalkınma ile ilgilenen kurumların temel amaçlarına, yani sadece ekonomik kalkınmaya odaklanabilmeleridir.¹²²

---

¹¹⁹ Terry Clower, *Local and Regional Economic Development in the United States*, Andrew Beer ve Alaric Maude. , (ed), —**Developing Locally: An International Comparison of Local and Regional Development**l , Policy Press, Bristol, 2003, s.87; Aktaran, Erol Çakmak, **Yerel Ekonomi Ve Bölgesel Kalkınma Ajansları**, 1.Baskı, İmaj Yayınevi, Ankara, 2006, s.124

¹²⁰Onur Başar Özbozkurt, **Bölge Kalkınma Ajansları'nın Türkiye Uygulaması Örnek Olay: Çukurova Kalkınma Ajansı**, Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme A.B.D, Mersin, 2011, s.9.

¹²¹ Erdal Arslan, **Kalkınma Ajansları ve Kalkınma Ajanslarının Türkiye Ekonomisine Beklenen Katkıları**. Konya, 2010, s.89-90.

<<http://www.kamu-is.org.tr/pdf/1134.pdf>>(15.10.2012)

¹²² Clower, A.g.m. s.100

2.1.2 Latin Amerika Ülkeleri

Amerika Birleşik Devletlerinde ilk kalkınma ajansının kurulması ile sosyal ve ekonomik alanda yaşanan iyileşmeler Latin Amerika ülkelerini de etkilemiştir. Bu alanda en önemli uluslararası işbirliği deneyimlerinden biri, Merkezi Amerika'da 1980'lerin sonları 1990'ların başında kendisini hissettirmiştir. Söz konusu dönem oldukça ciddi sosyal, ekonomik ve siyasi gerginliklere sahne olmuştur. Merkezi Amerika'da bir dizi yerel kalkınma inisiyatifi, PRODERE yapısı çerçevesinde uygulanmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) desteğiyle Kosta Rika, Nikaragua, El Salvador, Honduras, Guatemala ve Beliz gibi ülkelerde toplam 1.3 milyon \$'lık bir yatırımla sekiz kalkınma ajansı kurulmuştur. Bu ilk kalkınma ajansına Merkezi Amerika'nın hemen hemen tüm bölgelerini kapsayan sekiz kalkınma ajansı daha ilave edilmiştir. Böylece, PRODERE dönemi boyunca desteklenen ekonomik projeler kırk iki binin üzerinde yeni iş üretmeyi başarmıştır.¹²³

Bu program çerçevesinde kalkınma ajansı, sivil çatışma dönemi sonrasında küçük işletmeler ve işbirliği faaliyetlerinin oluşması anlamında yerel ekonomilerin yeniden inşası, yerel düzeyde ekonomik fırsatların değerlendirilmesi ve ekonomik tehditlerle mücadele, yerel altyapının yeniden yapılandırılması, sosyal olarak dışlanmış insanların topluma kazandırılması, sağlık ve eğitim alanlarında önemli hizmetlerin sunulması, yerel ekonomide ekonomik inisiyatifleri belirleme, organize etme, planlama ve uygulama konularında yerel aktörlerin kapasitelerini belirleme gibi önemli alanlarda hayati fonksiyonlar icra etmiştir¹²⁴.

PRODERE'nin desteklediği kalkınma ajansı, girişimciliğin desteklenmesine özel bir ilgi göstermiştir. Eğitim ve bilgilenme yoluyla potansiyel girişimciler; rekabet,

---

¹²³ Geert Van Boekel ve Marjon Van Logtestijn, **Applying the Comprehensive LED Approach: The Case of Mozambique**, Cooperative Branch International Labour Office, Geneva, Switzerland, 2002, p.7-8.

¹²⁴ World Bank, **Case Studies: PRODERE Project in Central America, Nicaragua, El Salvador and Guatemala**, 2006, s.1.

gönüllülük, yükümlülük, risk ve inisiyatif alma yeteneği, yaratıcılık ve hesap verebilirlik gibi konulardan haberdar olmuştur¹²⁵.

Bazı ajanslar, yerel finansal kurumlarla birlikte garanti fonları kurmuş, böylece uygun kredi arzı iki katına, hatta üç katına çıkmıştır. Bu ajansların her biri çoklu işbirliği programları ve sivil toplum organizasyonları gibi uluslararası organizasyonlar yada onların ulusal kolları adına ortalama 20 proje yönetmektedir. Ayrıca, bölgede uluslararası işbirliği programlarının varlığını destekleyen önemli araçlardır. Spesifik sektörleri içeren pek çok programın etkinliğini artırabilmek için yeni ve tahmin edilemeyen işbirliği ilişkileri geliştirmekte ve yerel ekonomi üzerindeki etkisini artırmaktadır¹²⁶.

---

¹²⁵ Alfredo Lazarte, A., Hans Hofmeijer ve Maria Zwanenburg, **Local Economic Development in Central America: The PRODERE Experience**, ILO, 1997, s.14.

¹²⁶ G. Dario ve diğerleri, **Local Economic Development Agencies: A Tool of International Cooperation for Human Development, Democratizing the Economy and Reducing Poverty**, 2000. s.12.

<<http://www.ilo.ch/dyn/empent/docs/F1722936858/adel.pdf>> (03.05.2013)

2.2 AVRUPA'DA BULUNAN KALKINMA AJANSLARI

Kalkınma ajanslarının yasal statüleri hemen hemen her ülkede farklıdır. Ancak genel olarak, mali ve personel yönetimi esnekliğini sağlayabilmek, ve hızla değişen kalkınma dinamiklerine ayak uydurabilmek için kısaca özel hukuka tabi kamu kuruluşları olarak yapılandırılmışlardır¹²⁷.

Tablo 3: Avrupa'daki Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Yasal Yapısı

Ülkeler	BKA yasal statüleri
Almanya	Yarı özerk kamu şirketleri
İspanya	Özel hukuka tabi kamu kuruluşları
Fransa	Karma ekonomi şirketleri
Belçika	Belediyelerarası ajanslar
Romanya, Danimarka	Vakıflar
Çek Cumhuriyeti, Estonya, Slovakya, Polonya	Kamu-özel sektör şirketleri
İsveç	Limited şirket
Hollanda, İtalya, İrlanda, Portekiz	Kamu limited şirketleri
İngiltere	Bakanlık dışı kamu kurumu (quango)/ özerk örgüt
Litvanya	Kar amacı gütmeyen kuruluşlar
Yunanistan	Belediye girişimi

Kaynak: European Association of Development Agencies, "Creation, Development and Management of RDAs, Does It Have To Be So Difficult?", Bruxelles, February 1999,p.1.

Batı Avrupa'da II. Dünya Savaşı sonrası yıllardan başlayıp, 1970'lerin sonlarına doğru yayılan bölgesel politikaların uygulanmasının ilk safhasında merkezi hükümetlerin yukarıdan aşağıya tedbirleri oldukça yaygındır. Bu dönemde finansal kaynaklar bölgeler arası eşitliği sağlamak için kullanılmıştır. Merkezi hükümetler tarafından uygulanan politikalar belli bazı endüstrilere değil, belirli yatırımların yapılmasına yönelik uygulanmıştır¹²⁸.

1970'lerden 1990'lara kadar devam eden ve üye ülkelere işsizlik sorunlarına yönelik yardımların yapıldığı dönemde Avrupa Birliğinin bölgesel politikası,

¹²⁷ European Association of Development Agencies Report, 1999,p.1.

<<http://www.eurada.org>>(06.05.2013)

¹²⁸Henrik Halkier, **Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Çok Düzlemli Yönetişim: Avrupa Perspektifi**, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bildiriler Kitabı, ODTÜ Yayınları, Ankara,2006, s.23.

"ekonomik ve sosyal uyum" çerçevesinde yeniden yapılandırılmıştır. 1988 yılında yapılan "yapısal fonlar reformu" ile modern bölgesel politika dönemi başlamış ve devam etmektedir. Bu dönemde üye ülkelerin sorunlarına stratejik çözümler üretme ve bölgeleri yapısal fonlarla destekleme uygulamaları hızlanmıştır¹²⁹.

Yapısal fonlar reformu sonrasında yeniden yapılandırılan BKA'ların ortak özellikleri; bölgelerinde ekonomik, sosyal ve hatta kültürel alanda gelişmeyi sağlama hedefidir. BKA'ların en önemli işlevleri ise, uygulanan bölgeler için bölgesel kalkınma stratejisi ve bölgesel kalkınma planları hazırlamaktır. Bölgesel kalkınmayı sağlamada kullandıkları araçlarsa; bölgenin içsel gelişme potansiyelini ortaya çıkarmak, yabancı sermayeyi bölgeye çekmek, bölgeye gelecek firmalara destek ve hizmet sunmak, çalışanlara ve yöneticilere eğitim hizmetleri sunmak ve belediye gibi diğer otoritelere çeşitli hizmetler vermektir¹³⁰

Personel yapılarına bakıldığında, bazı BKA'ların personellerinin mali haklar ve ücretler bakımından kendi kuruluş kanunlarına, sosyal güvenceler bakımından da kamu görevlilerinin bağlı olduğu kanunlara tabi oldukları söylenebilir¹³¹. Ajans personelinin performansı genellikle sıkıca denetlenmekte, performansları yeterli olmayan personelin sözleşmeleri fesh edilebilmektedir. Yine bazı BKA'ların personelleri ise tamamen özel hukuk hükümlerine tabidir¹³².

---

¹²⁹ Gülhan Bilen, **Türkiye’de Yeni Bölgesel Politikaların Oluşumu, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, ODTÜ Yayınları, Ankara, ss.257-273.

¹³⁰ Suna S. Yaşar, "Regional Development Agencies: Endogenous Dynamics and Regional Policy", **Yüksek Lisans Tezi**, ODTÜ, Ankara, 2003, s.17

¹³¹ Aygül Güneşer Demirci, **Farklı Ülkelerde Bölge Kalkınma Ajansları, BKA’lar Nedir Ne Değildir?**, Paragraf Yayınevi, 2005, s.16.

¹³² Pınar Özen, **Bölge Kalkınma Ajansları**, TEPAV-EPRİ, Mayıs, 2005, s.22.

2.2.1 Fransa

Fransa'da Sanayi Devrimi'nden sonra endüstriyel işletmeler özellikle kömür yataklarının bulunduğu yerlerde kurulmaya başlanmıştır. Bu alanlar o yıllarda daha çok Fransa'nın kuzey bölgelerinde bulunmaktaydı. Bu açıdan değerlendirildiğinde, maden kaynakları ve toprak şartları uygun olan Kuzey Fransa, güneye göre daha hızlı gelişme göstermiştir.¹³³ Bu şekilde bir yapılanma Fransa'nın bölgeleri arasındaki bölgesel eşitsizlik sorununun başlangıç noktası olmuştur. II. Dünya Savası'ndan sonra ülkedeki hammadde ihtiyacının maden kaynaklarına dayanması, yatırım yapısının değişmeden devam etmesine neden olmuştur. II. Dünya Savası'ndan sonra toplam sanayi yatırımlarının % 85'inin, Kuzey ve Doğu Fransa'ya yapıldığı görülmektedir.¹³⁴Fransa'da 1950–1980 yılları arası "30 görkemli yıl" olarak anılmaktadır. De Gaulle'ye göre, ülkeyi düzenlemek Fransa'nın çehresini ve yapısını yeniden biçimlendirmektir. Ülke düzenlemenin iki önemli özelliği ise şu şekilde belirtilebilir¹³⁵.

- Geleceği kestirme ve geleceğin hazırlanması çabalarına dayanması,
- İradi (erekli) olarak yapısal değişimi öngördüğü halde ülke düzenlemesinden bahsedilecektir.

Ülke düzenlemesinin bu özellikleri doğrultusunda, 1963 yılında (Delegation Al'amenagement du Territoire et Al'action Regionane-DATAR) Ülke Düzenleme ve Bölgesel Aksiyon delegasyonu kurulmuştur. Bu kurum ile Fransa'daki bölgesel kalkınma çalışmalarının kurumsal yapısı oluşturulmuştur. Kurumun 1963 yılındaki ilk görevi, Paris ile diğer bölgeler arasında dengenin sağlanmasıdır¹³⁶. Fransa'da 1968'de bölgeselleşmeye geçiş bir referandum konusu olmuştur. Ancak bu referandum bölgeselleşme anlamında olumsuzlukla sonuçlanmıştır. Bölgeselleşmenin kabul edilmesi ise ancak 1982 yılında gerçekleşmiştir. Bu yılda Fransa'nın bölgesel

¹³³ Mustafa Ildırar, **Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri**, Nobel Yayınevi, 1. Baskı, Ankara 2004, s.110.

¹³⁴ Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, **Türkiye'de Bölge Planlamasının Evreleri**, Levent Yayıncılık, Ankara 1993, s.3.

¹³⁵ Devlet Planlama Teşkilatı, 2000, **Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara, ISBN: 975-19-2541-X

<<http://ekutup.dpt.gov.tr/bolgesel/oik538.pdf>>(10.05.2012)

¹³⁶ <www.diact.gouv.fr> (25.09.2012)

politikalarında değişim yaşanmaya başlamıştır. 1982 sonu Fransa'da yetkinin merkezdışılaştırılması ve bölgeselleşmeye geçiş dönemidir.¹³⁷ Bu gelişmeden sonra bölgesel kalkınma faaliyetlerinde bulunan DATAR'ın rolü yeniden belirlenmiştir.

Bu roller:¹³⁸

- Bölgesel ekonominin desteklenmesi ve yol gösterilmesi,
- Avrupa programlarının koordinasyonunun yerine getirilmesi,
- Yönetim planlarında deneyimin sağlanması,
- Gözlem, değerlendirme ve tahmin çalışmalarının yapılmasıdır.

DATAR bu rollerini, Fransa'nın dördü denizaşırı olmak üzere 26 bölgesinde yerine getirmektedir. Bu bölgelerden bir tanesi Alsace Bölgesi'dir. Bu bölgede, bölgenin kalkınması ve bölgelerarasındaki eşitsizliğin giderilmesi için Alsace Kalkınma Ajansı kurulmuştur. Fransa Alsace Bölgesi Kalkınma Ajansı (ADA) II. Dünya Savası'ndan sonra Alsace Bölgesi'nin ekonomisini yeniden canlandırmak amacıyla 1950'lerde kurulmuş olup Fransa'nın ve Avrupa'nın ilk kalkınma ajansı'dır. Alsace Kalkınma Ajansı, "Ad Hoc" yasaının yetki düzenlemesi (Develution) çerçevesinde yerel ve bölgesel idarelerin içinde bulunduğu Kalkınma Ajansları sınıfında yer almaktadır.

Alsace Kalkınma Ajansı 145 üyesi bulunan bir konsey tarafından yönetilmektedir. Konseyde, bölgedeki tüm dinamik kesimlerin temsilcileri (senato, valilikler, belediyeler, üniversiteler, sanayi odaları, sivil toplum kuruluşları, meslek odaları, medya ve merkezi hükümetler) görev yapmaktadır¹³⁹. Bu konseyin 23 üyesi yerel temsilcilerden oluşmaktadır. Ajansta 50 kişilik bir kurul (yönetim) bulunmaktadır. Bu kurulun üyelerinin 25'inden fazlası işadamlarından oluşmaktadır. Ayrıca ajansın işlerini yürüten 40 kişilik personeli bulunmaktadır.

---

¹³⁷Devlet Planlama Teşkilatı, **Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013; (Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Raporu)**, Ankara, 2008, s.3.

¹³⁸ <www.diact.gouv.fr> (25.09.2012)

¹³⁹ Nisfet Uzay, **Bölgesel Gelişmişlik Farklarının Giderilmesi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005, s.88.

Ajansın temel önceliklerinden birisi, bölgeye yatırımcı çekmektir. Bu bağlamda Alsace Bölgesi'nin cazip bir yatırım merkezi olmasını da 5 neden ile sayabiliriz:¹⁴⁰

- Alsace Bölgesi Avrupa'da stratejik bir konuma sahiptir. Bölge Paris, Lyon, Lüksemburg, Zürih, Brüksel, Frankfurt, Milan vb. şehirlere yani Avrupa'nın iş merkezlerine yakındır.
- Alsace Bölgesi gelişmiş karayolu, demiryolu ve hava yolu ulaşım ağına sahiptir.
- Alsace Bölgesi cazibeli uluslararası bir ekonomiye sahiptir. Bölge cari olarak 48 milyar Euro'luk GSYİH'ya sahiptir. Bu durum Fransa'nın % 3'ünü temsil etmektedir. Bölge Paris'ten sonra ekonomik potansiyel olarak 2. sıradadır.
- Alsace Bölgesi yenilikler ve araştırma merkezidir. Yüksek bir eğitim seviyesi için çok çeşitli disiplin alanları ve becerilerin tamamıyla donatılmıştır. Birçok araştırma merkezi ve 4 üniversite bulunmaktadır.
- Alsace Bölgesi'nde yüksek yaşam standardı mevcuttur. Köylerin ve kasabaların geleneksel mimarisi, turistleri ve kültürel çevresi, yürüyüş turları, bisiklet turları, deniz ve hava aktiviteleri vb. faaliyet alanlarının bölgede olması gibi nedenlerden dolayı bölgeye yatırım yapılmaktadır.

Bölgeye yatırım yapan firmalara ulusal ve yerel otoriteler tarafından bazı destekler sunulmaktadır. Bu bölgeye yapılan ulusal destek ve yardımlar şu şekildedir:¹⁴¹

- Endüstri firmaları, endüstri hizmet firmaları ve araştırma ve geliştirme projelerine Bölge Düzenleme Teşvikleri,
- En fazla 5 yıl için % 100 oranında meslek vergisinden geçici muafiyet,
- Kurumlar vergisinden geçici muafiyet ,

¹⁴⁰ <<http://www.alsace-international.eu/>> (25.09.2012)

¹⁴¹ Derya Türkmen, **Alsace Bölgesi'ni ve Alsace Kalkınma Ajansı'nı Tanıyalım**, 2004, <www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/F2B601CC-610C-4281-9D25-3747E8C11AF9/4124/alsace.pdf>(14.04.2012)

- İstihdam ve formasyon için verilen yardım olarak, araştırma-vergi kredisi ve Fransa yenilik-inovasyon ajansı yardımlarıdır.

Alsace Kalkınma Ajansı'nın destekleme hizmetlerinin yanı sıra yatırımcıları bölgeye çekerek istihdam alanı oluşturma hedefi de mevcuttur. Kalkınma ajansı yatırımcılar için belirli bir bölge hazırlamıştır. Bu bölgeye ülkelerin önde gelen endüstri kuruluşları yatırım yapmıştır. Bu durum da bölge de istihdam alanları açmıştır¹⁴².

2.2.2 İngiltere

İngiliz siyasal ve yönetsel yapısı, Whitehall sistemi olarak anılan parlamento egemenliğinin esas olduğu merkezi yapıda bir bürokratik örgütlenmedir. Bu sistem içinde İngiltere'de yerleşme uygulamaları 20. yy boyunca çeşitli biçimlerde görülmüş, genellikle de yetki genişliği esasına göre gerçekleştirilmiştir¹⁴³.

İngiltere, son yıllarda artan ulusal zenginliğe rağmen, ekonomik gelişmedeki kuzey-güney uçurumunun büyümesinden zarar görmektedir. İstihdam oranları her ne kadar genel olarak belirgin düzeyde artmışsa da, gizlenen uzun süreli işsizlik ve sosyal yoksunluk en zengin bölgelerde bile devam etmektedir. Çoğu zaman bu durum kömür, çelik ve gemi yapımı gibi geleneksel sanayilerin, büyük ölçekte azalması veya bazı kırsal alanlarda ortaya çıkan sorunlar ile ilgilidir.

İngiltere'deki BKA'ların organizasyon ve personel yapıları ile faaliyetleri, kuruldukları bölgelerin özelliklerine göre farklılıklar göstermektedir. Örneğin 8 ila 15 kişi arasında değişen Yönetim Kurulu üyeleri bulunmakta, bu üyeler bölgedeki etkinliklerine göre 3 ile 6 özel sektör temsilcisi, 2 ile 3 yerel konsey temsilcisi, birlikler, STK'lar ve diğer gruplardan seçilen temsilcilerden oluşmaktadır¹⁴⁴.

Bununla beraber BKA'ların ulaşım, arazi kullanımı, çevre, yüksek öğretim, suç önleme, kamu sağlığı, konut, turizm, kültür ve spor altyapılarıyla ilgili program ve

---

¹⁴² Ali Apalı, "Bölgesel Kalkınma Ajansları ve İzmir Kalkınma Ajansı Örneği", **Yüksek Lisans Tezi**, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, Şubat 2009, s.32.

¹⁴³ Koray Karasu, **Kamu Yönetimi: Ülke İncelemeleri**, İngiltere, 2004, s.10.

¹⁴⁴ John Mawson, **Whitehall, Devolution and the English Regions, Regional Development agencies and Business Change**, 2000, s. 11.

politika üretmek yetkileri vardır¹⁴⁵. Bunu yanında, hem ekonominin bir bütün olarak büyümesinin (en etkili müdahalenin bölgesel düzeyde yapılabilmesi dolayısıyla bunun bölge ölçeğinde yapılması gerekir) hem de gerilimli bölgelerde genel olarak sosyal uyumun sağlanması için BKA'lar tarafından bazı özel önlemlerin alınması gerekir¹⁴⁶.

İngiliz BKA'ları özel olarak merkezi hükümet tarafından finanse edilirler. Nisan 2002'den beri, Tek Program bütçesi (Tek Kap) yoluyla, para katkısında bulunan bakanlıklardan ortaklaşa olarak finanse edilmektedirler. BKA'lar uygun bölgelerde "Tek Kap"tan kaynaklarını Avrupa fonları için de eş finansman gibi kullanarak AB Yapısal Fonlarına başvurabilirler. AB Yapısal Fon programları İngiltere'de öncelikli olarak bölgesel düzeye odaklanmaktadır. Fon programlarının kapsamı sosyo-ekonomik sorunların şiddetli olduğu yöreleri içerdiğinden İngiltere bölgelerinin tüm kısımları AB desteği için uygun değildir¹⁴⁷. Bu, önceden var olan ve her katkıda bulunan bakanlığın katkısının dağıtımının yapıldığı ayrı fonlama programlarının yerine konmuştur. Fonlar, dağıtıldıktan hemen sonra BKA'lar tarafından bölgesel ekonomik stratejilerinde belirledikleri hedefleri başarmak için gerek gördükleri şekilde harcanabilir. Son yıllarda hükümetin BKA'lara kaynak dağıtımını düzenli olarak artırmıştır¹⁴⁸.

2000'li yılların başında, BKA'ların hem finansal hem de diğer kaynakları üzerinde merkezi hükümetin çok sıkı kontrolünün bulunması, BKA'ların bağımsız hareket edebilmeleri konusunda önemli tartışmalara neden olmuştur. Merkezi hükümet, bölgesel kalkınma stratejilerinin uygulanmasına zaman zaman kısıtlar koyabilmekte, bakanlıklar ise bazı bölgesel sorumluluklarını BKA'lara aktarmakta direnmektedirler. Bu nedenle BKA'ların politikalarının, diğer kurum ve kuruluşlarla koordinasyonunda da zaman zaman sorunlar yaşanmıştır. Bunun dışında BKA'ların en önemli görevlerinden olduğu söylenen AB fonlarının yönetimi gibi konularda da Bakanlıklar ve BKA'lar

---

¹⁴⁵ Pınar Özen, **Bölge Kalkınma Ajansları**, TEPAV-EPRİ, Mayıs, 2005, s.11.

¹⁴⁶ David Walburn, **Bölgesel Kalkınma Ajansları: Bölgelerde İktisadi Kalkınmayı Canlandırmanın Araçları**, Avrupa Kalkınma Ajansları Birliği, 2005, s.58.

¹⁴⁷ Richard Harding, "İngiltere ve Romanya'da Bölgesel Kalkınma Ajansı Deneyimleri", **Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu**, TEPAV, 7-8 Eylül, ODTÜ, Ankara, 2006, s. 138.

¹⁴⁸ Richard Harding, "İngiltere ve Romanya'da Bölgesel Kalkınma Ajansı Deneyimleri", **Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu**, TEPAV, 7-8 Eylül, ODTÜ, Ankara, 2006, s.139.

arasında belirsizlik oluşmuştur Ancak 2003 yılında yapılan yeni düzenlemelerle Bakanlıklar ve BKA'lar arasındaki işbirliği daha açık olarak tanımlanmıştır¹⁴⁹.

BKA'ların genel olarak amaçlarını, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması, bölgelerindeki iş imkanlarının ve potansiyellerinin geliştirilmesi, iş hayatında verimliliği ve rekabeti artırmak, bölge yatırımlarını artırmak ve bölgesel ekonomik kalkınmayı desteklemek olarak sıralayabiliriz¹⁵⁰.

BKA'ların yapısına baktığımız zaman, karar organı olan yönetim kurulunun 8-15 kişiden oluştuğunu, kurul üyeleri ve başkan atamalarının ilgili Bakanlık tarafından yapılmakta olduğu görülür. Bu durumun tek istisnası Londra Kalkınma Ajansıdır. BKA yönetim kurulu üyeleri yerel yönetimlerden, bölgesel kamu örgütlerinden gelen ve sivil toplum kuruluşlarından gelen paydaşlardan oluşmaktadır¹⁵¹.

2.2.3 İrlanda

1973 yılından beri AB üyesi olan İrlanda, bölgesel politikalarını AB'nin bölgesel politikaları doğrultusunda yürütmektedir. Ulusal kalkınma politikalarının bölgesel bir içeriği bulunmakta ve çeşitli kurumlar tarafından koordine edilmektedir. Son zamanlarda hızlı bir büyüme yaşayan İrlanda, bölgeler arası ve bölge içi dengesizliklerin artması sorunuyla karşı karşıya kalmıştır. Şu anda İrlanda'da Yatırım Kalkınma Ajansı uluslararası hizmetler ve sanayi projelerinden; İrlanda Girişim ise küçük sanayinin ulusal ölçekte işletilmesinden sorumludur¹⁵²

İrlanda'da bulunan en önemli kalkınma ajansı yaklaşık 50 yıldır Shannon bölgesinin kalkınması için hizmet veren Shannon kalkınma olarak da bilinen Shannon Kalkınma Ajansı'dır.. İrlanda'nın Shannon Bölgesi 1950'lerden beri, Amerika ve Avrupa arası uzun uçuşların iniş noktasıdır. Bu yönüyle aynı zamanda serbest ticaret bölgesidir.

¹⁴⁹ John Mawson, **Whitehall, Devolution and the English Regions, Regional Development agencies and Business Change**, 2000. s. 13-38.

¹⁵⁰ Burecu Yavuz Tiftikçigil, **Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikalarında Yaşanan Dönüşüm ve Kalkınma Ajansları**. İstanbul: Derin Yayınları, 2010,s.85.

¹⁵¹ Özgür Aslan, **Türkiye'de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri, içinde:Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Kırsal Kalkınmadaki Rolü ve Etkileri:İngiltere Örneği**, Ekin Yayınevi, Bursa, 2010. s.193

¹⁵² Serap Kayasu ve diğerleri, **Yerel/ Bölgesel Ekonomik Kalkınma ve Rekabet Gücünün Artırılması, Bölgesel Kalkınma Ajansları**, İstanbul Ticaret Odası, Yayın no:2003-8, İstanbul.

Uçuş teknolojilerinin gelişmesiyle stratejik önemini kaybeden Shannon Bölgesi'nin yeniden yapılanması için İrlanda Hükümeti 1959 yılında Shanon Serbest Havaalanı Kalkınma şirketini kurmuştur. Devlet tarafından kurulmuş olmasına karşın bir limited şirket şeklinde yapılanmıştır. Shannon Kalkınma'nın ilk amacı, hava ulaşımının Shannon üzerinden devamını sağlamak olarak belirlenmiştir. Zamanla sanayinin kalkınmasını ve içsel yatırımı da benimseyerek 1978 yılında küçük bölge içi sanayi kalkınmasına yönelik bir program başlatmıştır. 1984 yılında Ulusal Teknoloji Parkını kurmuştur.

İrlanda'nın en önemli kalkınma organından bir diğeri olan Ireland Development Agency'nin (IDA) ise, 1950'li yılların sonunda İrlanda ekonomisinin dışa açılma amacıyla paralel olarak, temel amacı ülkeye doğrudan yabancı sermaye girişini desteklemek ve bu yatırımların ülke politikalarıyla bütünleşik amaçlara hizmet etmesini sağlamaktır. Bu bağlamda 1973 yılında Avrupa Birliği üyeliğine hak kazanan İrlanda, Avrupa pazarıyla bütünleşme şansını da yakalamıştır. Ancak bugün gelinen duruma bakıldığında ülkedeki yabancı sermaye girişinin önemli bir miktarının Amerika Birleşik Devletleri'ne ait şirketlerin olduğu görülmektedir. IDA hedefini azami sayıdaki yatırımcıya ulaşma şeklinde özetlemektedir.¹⁵³.

---

¹⁵³ Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, **İrlanda Ziyareti Dönüş Raporu**, Samsun,2010. s.10.

2.2.4 İtalya

İtalya ve İspanya'da sivil toplum ve yerel ortaklıkların işbirliği ile oluşturulan BKA'lar, Avrupa bölgesel kalkınma politikaları ile daha da teşvik edilmeye başlanmıştır¹⁵⁴. İtalya yerel kimliğin öne çıktığı ve yerel idarelerin büyük güce sahip olduğu bir ülkedir. Fakat söz konusu ülkede yatırım politikaları, 1960 ve 1970'lerin başına kadar devlet eliyle yürütülmüştür. İtalya'da 1970 yılında çıkarılan bir yasayla ortakları bölgesel yönetim, belediyeler, sanayi ve ticaret odaları ve üniversiteler olan bölge kalkınma ajansları oluşturulmasına imkan tanınmıştır¹⁵⁵.

İtalya, tarihsel olarak yerel kimliğin oldukça öne çıktığı ve yerel idarelerinin oldukça güçlü olduğu bir ülkedir. II Dünya Savaşı sonrasında İtalya'nın kuzeyi ile güneyi arasında sosyo-ekonomik gelişmişlik farkları sosyal ve ekonomik boyutta ülke içerisinde huzursuzluk oluşturmuş ve bölgelerin birbirine yabacılaşmaya başlamasına neden olmuştur¹⁵⁶.

ERVET- Emilia Romagna Bölgesel Kalkınma Ajansı (Emilia Romagna Valorizzazione Economica del Territorio): Emilia Romagna İtalya'nın 20 bölgesinden biridir. Ekonomisi ihtisaslaşmış KOBİ'lere dayanmaktadır. Yaklaşık 4 milyon kişinin yaşadığı bölgede sanayi politikaları ERVET'le başlamıştır ve binlerce firma ERVET'e üyedir¹⁵⁷.

İşbirliği yapısına sahip olan şirketin ortakları hem kamu hem de özel sektörden olmak üzere anonim şirket yapılanması şeklindedir. Şirket hisselerinin %80'i bölgesel hükümete, %19'u yerel bankalara, %1'i ise birlik, oda, borsa ve belediyelere aittir¹⁵⁸.

Mevcut durumda ERVET, grup lideri olan kalkınma ajansı ile on adet hizmet merkezinden oluşmaktadır. Bilgi aktarımını sağlamak, mekansal kalkınma programları,

---

¹⁵⁴ Osman Arolat, **Son Halka: Bölgesel Kalkınma Ajansları**, 2005, s.2.

< www.gap.dogu.kalkinma.com>(17.08.2006)

¹⁵⁵ Pınar Özen, **Bölge Kalkınma Ajansları**, TEPAV, EPRI, s.15.

www.tepav.org.tr/tur/admin/dosyabul/upload/bölgeselkalkinmabilginotu.pdf,(18.03.2013)

¹⁵⁶ Zeynel Dinler, **Bölgesel İktisat**, Ekin Yayıncılık, 6. Baskı, Bursa, 2001, s.319.

¹⁵⁷ Seyhan Taş, İbrahim Örnek ve Nihat Işık, **Ekonomik Yönetişimin Aktörü olarak Bölgesel Kalkınma Ajansları**, Kahramanmaraş, 2010, s.4.

¹⁵⁸ Serap Kayasu ve diğerleri, **Yerel/ Bölgesel Ekonomik Kalkınma ve Rekabet Gücünün Artırılması, Bölgesel Kalkınma Ajansları**, İstanbul Ticaret Odası, Yayın no:2003-8, İstanbul, s, 63,64.

yeni katılımlar sağlamak, sürdürülebilir kalkınma, AB'ye bilgi ve politik anlamda entegrasyon ve kültür sağlık alanında yenilikçilik çalışmaları ERVET Kalkınma Ajansı'nın görevleri arasındadır¹⁵⁹.

Bölgesel, Ulusal ya da Avrupa inisiyatifiyle ortaya çıkan kalkınma programlarının yürütülmesi, bölgesel kalkınma için yeni Ajansların teşvik edilmesi ve koordinasyonu, çeşitli uluslararası ve ulusal kurumlarda bölgenin faaliyetlerinin yönetimi, diğer Avrupa bölgeleri ile işbirliği, Emilia-Romagna bölgesindeki yabancı yatırımların teşvik edilmesi ERVET 'e verilmiş diğer yetkililerdir¹⁶⁰.

Sviluppo Lazio S.p.A, ise 6/99 numaralı Bölgesel Kanun ile bölgesel ve ekonomik programları hayata geçirmek ve bölgesel ekonomik kalkınmayı hızlandırmak amacıyla 1999 yılında Roma bölgesinde kurulmuş bir bölgesel kalkınma ajansıdır. 2011 yılı itibarı ile SL 150 kişiyi istihdam etmektedir. Faaliyetleri üç başlık altında sıralanabilir.

Şirketlere yönelik faaliyetler başlığı altında AB yapısal fonları ve ulusal ve bölgesel yasalar çerçevesinde şirketlere sunulan mali teşvikleri yönetir. Söz konusu teşvikler, yenilikçilik (inovasyon) yatırımları, genişleme, yeniden değerlendirme aktiviteleri, yeni üretim işletmelerinin kurulması, restorasyon, mevcut işletmelerin modernleştirilmesi, makine alımları, hizmet alımları, yurtdışına açılım hizmetleri, zanaatkar işletmeler, genç ve kadın girişimcilere yardımlar olarak sıralanabilir.

Vatandaşlara yönelik Faaliyetler başlığı altında Sviluppo Lazio Ajansı, çevre ve inşaat sektörlerinde, toplum üzerinde son derece etkili olan araçları yöneterek, toplumsal hayat üzerinde direkt olarak etkili olmaktadır.

Yurtdışına Açılım konusunda ise faaliyetlerini yurtdışına taşımayı hedefleyen Şirketler için bir nevi "motor" vazifesi görmektedir. Bu amaca hizmet etmesi için, Sviluppo Lazio, son yıllarda gerçekleştirdiği bölgesel araştırmalar, etütler ve analizler

---

¹⁵⁹ Henri Farrell ve Ann Louise Holten, “**Collective Goods in the Local Economy: The Packaging Machinery Cluster Ğn Bologna**”, Colin Crouch and Patrick Le Gales(Ed.), **Changing governance of lacial economies:responses of European local Production systems**, Oxford University Pres, Oxford, 2004, pp.23-46.

¹⁶⁰Roberto Dall'olio, **Emilia-Romagna'da Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim: Ervet Deneyimi**, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, TEPAV, 7-8 Eylül, ODTÜ, Ankara, 2006, s.70.

ile bölgesel sosyo-ekonomik gelişime büyük katkılar sağlamıştır. Bölgesel üretimde endüstriyel araştırmalar ve teknoloji transferi konusundaki araştırmalar desteklenerek Bölgede ileri teknolojikli üretim yapısına geçilmiştir. Bölge için; üretim öncesi ve sonrası çalışmalarla, bilginin üretilmesi ve ürüne dönüştürülmesi alanında başarılı çalışmalar yapılmaktadır. Bölgede uzay ve havacılık teknolojisi, biyoteknoloji ve genetik araştırmaları, yeni malzeme teknolojisi geliştirilerek ihtisaslaşmış sanayi bölgeleri ile bu teknolojiler endüstriyel üretime dönüştürülmektedir. Lazio Bölgesinde Ajansın desteklediği 10 üretici sistem bulunmaktadır. Bunların 7 adedi yerel/lokal sanayi bölgeleri, 3 adedi ise endüstri bölgesidir¹⁶¹.

2.2.5 İspanya

İspanya 17 özerk bölgeden oluşan bir ülkedir. Her bölgenin seçimle işbaşına gelen bir hükümeti bulunmaktadır. Bölgesel hükümetler kendi bölgesindeki ekonomik ve sosyal planların hazırlanmasını üstlenmektedir ve bu bölgelerin hepsinde bölgesel kalkınmanın sağlanmasına yönelik olarak BKA'lar kurulmuştur. İspanya'nın 1986 yılında AB'ye girmesi ile birlikte ekonomisi de değişmeye başlamıştır¹⁶².

İspanya'da kurulan Ajanslardan IFM(Instituto de Formento dela region de Murcia), Murcia bölgesinde ekonomik canlılığı sağlamak amacıyla kurulmuştur. Madrid ve çevre bölgeyi kapsayan IMADE (Instituto Madrilenno de Deserollo) Kalkınma Ajansı, yatırımcılara danışmanlık yapmak, sanayi tesislerinin kurulması için altyapısı tamamlanmış Organize Sanayi Bölgeleri hazırlamak ve yabancı yatırımcılara bilgi sağlamak amacıyla kurulmuştur. Faaliyetleri açısından önplanda olan diğer bir Ajans da Asturias Bölgesinde kurulmuş olan IFR (Instituta Formento Regional), Austrias Bölgesinin kendi kaynaklarına dayanarak bölgede sağlam bir sanayi temelini oluşturulmasını ve bölge sanayisinin geliştirilmesi için modern teknolojinin geliştirilmesini amaçlamaktadır. Ajansın faaliyetleri, girişimcilere ihtiyaçlarını duydukları alanlarda bilgi sağlamak, teknik yardım sağlamak, amaca uygun kurslar düzenlemek, sanayiye tahsis edilecek arazileri sağlamak, Organize Sanayi Bölgeleri

¹⁶¹ Karacadağ Kalkınma Ajansı, **İtalya-Roma Çalışma Ziyareti Raporu**, , Diyarbakır, 2011, s.9.

¹⁶² Serap Kayasu ve diğerleri, **Yerel/ Bölgesel Ekonomik Kalkınma ve Rekabet Gücünün Artırılması, Bölgesel Kalkınma Ajansları**, İstanbul Ticaret Odası, Yayın no:2003-8, İstanbul, s, 63,64.

oluşturmak ve yönetmek ve bölgeye yatırım yapmak isteyen yabancı yatırımcılara gerekli desteği sağlamaktır.

ACCIO ise , Katalunya bölgesinde yer alan ve Katalunya firmalarının küresel olarak daha rekabetçi olmalarını sağlamak amacıyla faaliyet gösteren ajanstır. Katalan firmaların rekabet gücünü ve girişimciliğini geliştirip destekleyen Ajans, pek çok farklı alanda, özellikle uluslararasılaşma aşamasındaki firmalara, eğitim, seminer ve danışmanlık hizmeti vermektedir. Ajansın temel hedefleri şu şekilde sıralanmaktadır:

- İnovasyon
- Uluslararasılaşma
- Yatırımların bölgeye çekilmesi

Katalunya'da yeni kurulmuş ve küçük ölçekli firmalara destek olan Ajans, kümelenme stratejilerinin geliştirilmesi ve uygulanmasına da katkı sağlamaktadır. Firmalara verilen temel hizmetlerden biri de danışmanlık olup, bu hizmet aşağıdaki alanlarda verilmektedir¹⁶³:

- Pazar araştırması,
- Müşteriler, distribütörler gibi pazarlama kanallarının araştırılması,
- Üretici, tedarikçi gibi tedarik zincirlerinin araştırılması,
- İşe başlama, iş ayarlama,
- Ticaret misyonları,
- İletişim kanallarının araştırılması ve takibi,
- Nitelikli personelin işe alımı.

Katalunya Bölgesi doğrudan yabancı yatırımlarda Avrupa'nın önemli bölgelerinden biri haline gelmiştir. Ajansın aktif faaliyet gösterdiği yabancı yatırım

---

¹⁶³ Karacadağ Kalkınma Ajansı, **Barselona Çalışma Ziyareti Raporu**, , Diyarbakır, 2012, s.13.

alanında 20 yılı aşkın bir sürede oldukça önemli mesafeler kat edilmiş olup, Katalunya'da 5.000'den fazla yabancı firma faaliyet göstermektedir. Avrupa ülkeleri - özellikle Akdeniz'e kıyısı olan ülkeler- için 2012 yılında ekonomik beklentilerin olumlu olmadığı bir dönemde, dış yatırımın önemi daha da hissedilmektedir. İşsizlik ile mücadele etme konusunda kemer sıkma politikalarının öne çıktığı bir dönemde, ACCIO gibi ajansların faaliyetleri daha da önemli bir hale gelmiştir.

2.2.6 Polonya

Polonya 1999 yılında Devlet İdari Reformu'nu yaptıktan sonra NUTS sınıflamalarını belirlemiş, 2000 Mayıs'ında Bölgesel Kalkınma Yasasını çıkarmıştır. Aynı yılın Haziran ayında Polonya Bölgesel Kalkınma Bakanlığı'nı kurmuştur. BKA yasası bölgesel kalkınmayı destekleyecek program, yönetim, kurumsal yapı ve bölgesel sözleşme kavramlarını içeren bir dizi ilke belirlemiştir. Polonya'da bölgesel politikaların oluşumu ve BKA'ların kurulması AB ile yapılan anlaşmaların etkisi sonucu olmuştur. AB fonları olan PHARE ve buna bağlı ISPA, SAPARD ve PHARE ESC programları ile 1990'larda Polonya'nın bölgeselleşme ve entegrasyonu gerçekleştirmesi desteklenmiştir¹⁶⁴.

Polonya'da da hala bölgesel otoriteler merkezin bir parçasıdır. Yapılan yardımlarla üretim sektörleri, insan kaynakları güçlendirilerek bölgelerarası farklılık giderilmeye çalışılmaktadır. Polonya'da altmışın üstünde BKA vardır. İlk ajans 1991 yılında kurulmuş, daha sonraki birkaç yılda sayısı çabucak artmıştır. Bu ajansları çoğu ulusal olan Polonya Bölgesel Kalkınma Ajansı veya Sanayi Kalkınma Ajansı (IDA) tarafından kurulmuştur. Yerel ve bölgesel yönetimler, ticaret ve sanayi odalarının temsilcileri, bankaların ve iş birliklerinin desteklerini almaktadırlar. Ajansların finansmanları kendi paydaşları tarafından oluşturulmuştur. Kalkınma stratejileri belirlenirken aynı zamanda yereldeki firmalara danışmanlık hizmeti vermektedir. Büyük

---

¹⁶⁴Gökhan Çalt, **Bölgeselleşme ve Avrupa Birliği'nin Bir Aracı Olarak Bölge Kalkınma Ajansları**, Ankara Üniversitesi Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı Kent ve Çevre Bilimleri, Ankara, s.11.

<www.zmo.org.tr/resimler/ekler/8df7b8e8d586a55_ek.pdf>, (24.04.2012)

bir kısmı anonim şirkettir¹⁶⁵. Örneğin, Pomeranya Kalkınma Ajansı, 1992 yılında yerel otoritelerce kurulmuştur. Pomeranya Bölge kurulu, yerel bankalar, IDA ve enerji, inşaat, finans ve hizmet sektörlerindeki girişimciler ajansta pay sahibidir. Ajansın temel faaliyet alanı bölgesel ilerleme, AB entegrasyonu, yatırım sermayeleri ve AB proje ve programlarını yönetmektir¹⁶⁶.

AB'deki diğer kalkınma ajanslarının aksine, Polonya'daki kalkınma ajanslarının hemen hepsi bir kerelik sermaye katkısından sonra kendi hallerine bırakılmışlardır. Polonya'daki kalkınma ajansları bölgesel kalkınma adına yaptıkları aktiviteleri kendi kaynaklarından finanse etmek zorundadırlar ancak bu kaynaklar son derece sınırlıdır. Bu nedenle kalkınma ajanslarının etkin olabilmeleri ve yeterli hizmetleri sağlayabilmeleri için daha büyük mali kaynaklara ihtiyaçları bulunmaktadır¹⁶⁷.

Sosyo-ekonomik yapısı itibariyle Türkiye'ye benzer bir ülke olan ve 1993'ten beri kalkınma ajansları modelini uygulayan Polonya ile yine kalkınma ajansları ile yakın geçmişte tanışan Türkiye'nin, 1996-2006 yılları arası kişi başına en düşük ve en yüksek geliri bölgeleri karşılaştırıldığında, Türkiye'de bölgesel politika anlamında rekabetin olmadığı ortamda bölgesel dengesizliğin giderek arttığı görülmektedir. Nitekim 1996-2000 yılları arasında en gelişmiş bölgede GSYH artışı, en az gelişmiş bölgeye göre yaklaşık 35 kat yüksektir. Buna karşın, Polonya'da aynı nitelikteki bölgeler incelendiğinde fark yaklaşık 12 kattır. 2004-2006 yılları arasında söz konusu fark Türkiye'de yaklaşık 48 kata çıkmışken, Polonya'da neredeyse aynı seviyede kalmış ve yaklaşık 13 kat olmuştur. Polonya bölgesel dengesizliğin giderilmesinde kalkınma ajanslarını özellikle 1999 yılından itibaren aktif şekilde kullanmıştır. Bölgesel farklılığın Türkiye'ye nazaran çok daha az olduğu düşünüldüğünde, Polonya için rekabetin bölgeleri çok da olumsuz etkilemediği söylenebilir¹⁶⁸.

---

¹⁶⁵ Serap Kayasu ve diğerleri, **Yerel/Bölgesel Ekonomik Kalkınma ve Rekabet Gücünün Artırılması: Bölgesel Kalkınma Ajansları**, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2003.,s.72-73.

¹⁶⁶ Serap Kayasu ve diğerleri, a.g.e, s.74-75.

¹⁶⁷ Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, **Polonya'da Bölge Kalkınma Ajansları**, ,2009. s.10. <www.tepav.org.tr/tur/admin/dosyabul/upload/Polonya.pdf>

¹⁶⁸ Nihat Işık, Duygu Baysal, Onur Ceylan, "Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Bir Politika Aracı Olarak Kalkınma Ajansları", **Niğde Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi**, 2010, Cilt:3, Sayı:2, s.1-18.

2.3 TÜRKİYE'DE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI

Avrupa Birliği'ne giriş süreciyle birlikte Türkiye 40 yıldır uygulamakta olduğu teşvik sistemine dayalı bölgesel gelişme politikaları ile birlikte 2006 yılında bölgesel kalkınmaya yönelik olarak kalkınma ajansı merkezli yeni bir uygulamaya geçmiştir. Avrupa Birliği tarafından tüm aday ülkelere benimsetilen bu yeni yaklaşımda özel sektör eliyle bölgesel rekabet ön plana çıkmaktadır¹⁶⁹.

2.3.1 Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Oluşum Süreci

Türkiye, planlı dönemle birlikte uygulamaya başladığı bölgesel gelişme ve bölgeler arası dengesizlikleri giderici politikalarını tekrar incelemek zorunda kalmıştır.¹⁷⁰ Bu zorunluluğun temelinde AB'ye katılım sürecinde bölgesel gelişme politikalarının uyarlanması yatmaktadır¹⁷¹. Çünkü, Türkiye'de bölgesel gelişmişlik açısından bazı bölgelerimiz AB seviyesine ulaşmışken, bazılarının gelişmişlik düzeyi Afrika ülkeleri ile aynıdır . Bu nedenle Türkiye yeniden yapılanma içine girmiştir. Bu yeni yapının özünü Bölge Kalkınma Ajanslarının (BKA) kurulması oluşturmaktadır. Türkiye kalkınma ajansları modeline geçmeden önce Türkiye'de uygulamaya konulmak üzere sekiz adet kalkınma planı hazırlanmış ve bu planların içerdiği projeler; yetki karmaşası, kurumlar arası uyumun sağlanamaması, plan ve projelerin ülkenin gerçeklerine göre değil de dönemin iktidarının subjektif yaklaşımlarına dayanması gibi nedenlerle ya hiç başlatılamamış ya da yarım kalmıştır. Bu planlardan bazıları Doğu Marmara Planlama Projesi, Antalya Projesi, Çukurova Bölgesi Projesi, Güneydoğu Anadolu Projesi, Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesi Projesi, Doğu Anadolu Projesi

---

¹⁶⁹ Mürteza Hasanoğlu ve Ziya Aliyev, **Avrupa Birliği İle Bütünleşme Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajansları**, Ankara, 2008, s.85.

<www.sayistay.gov.tr/yayin/dergi/dergi3.asp.pdf> (25.04.2012)

¹⁷⁰ Cesurhan Taş, "Kalkınmaya Giden Yol Kalkınma Ajanslarından mı Geçer?", **Ekonomik Yorumlar Dergisi**, 2008, Sayı: 523, s. 7-17.

¹⁷¹ Pınar Akarçay, **Cumhuriyet'ten Günümüze Trakya'da Bölgesel Kalkınma Politikaları ve Bölge Kalkınma Ajansı** , Yüksek Lisans Tezi ,Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi A.B.D, Edirne, 2009, s. 17.

Planı ve Doğu Karadeniz Bölgesi Gelişme Planı'dır ¹⁷². Bu süreç içerisinde kalkınma politikası aracı olarak; yatırım teşvikleri, kalkınmada öncelikli yöre (KÖY), organize sanayi bölgeleri, kırsal kalkınma politikaları gibi araçlar kullanılmıştır¹⁷³.

1999'da Helsinki'de yapılan Avrupa Konseyi toplantısı sonucunda Türkiye'nin diğer adaylarla eşit şartlarda AB üyeliğine adaylık süreci başlamıştır. Adaylık sürecinde Türkiye'nin bölgesel politika alanına ilişkin düzenlemeleri AB müktesebatına uygun hale getirmesi gerekmektedir. Bunun sonucunda Türkiye, AB müktesebatının benimsenmesine ilişkin hazırlanmış olduğu "AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı"nı Bakanlar Kurulunun 13 Mart 2001 tarihli kararıyla kabul etmiş, kurumsal ve yasal bazı düzenlemeler ile AB'nin bölgesel politika alanına uyum sağlamaya çalışmıştır.

AB'ye üyelik sürecinde Katılım Ortaklığı Belgesi ile Türkiye'den kısa vadede, NUTS\İBBS bölgesel kalkınma planları hazırlamasını, mevzuatın uygulanmasını kolay ve hızlı gerçekleştirecek yasal çerçeve oluşturması, bölgesel kalkınmayı yürütecek olan idari yapıyı güçlendirmesi istemiştir. Orta vadede ise, bölge planlarını hayata geçirilmesini sağlayacak Düzey 2 bölgelerinin kurulmasını istemiştir. 2003 Mali İşbirliği kapsamında, Samsun, Kastamonu, Erzurum planlarının çalışmaları başlatılmıştır. Kayseri ve Konya planları 2004'te başlatılmış, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), Doğu Anadolu Projesi (DAP), Doğu Karadeniz Bölgesel Kalkınma Projesi (DOKAP) ve Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesel Kalkınma Projesi için hazırlanmış olan master planların bölgesel programlara dönüştürülmesi öngörülmüştür.

Türkiye 2001 yılında ulusal programın gereği olarak ve AB'nin de isteği üzerine istatistik bölgelerin oluşumu için ilk adımı atmıştır. Devlet Planlama Teşkilatı, Devlet İstatistiki Enstitüsü ve İçişleri Bakanlığı tarafından oluşturulan bir komisyon, istatistik bölgelerin oluşturulması için görevlendirilmiştir. Bu çalışmanın finansmanı için de AB fonlarından faydalanılmıştır¹⁷⁴. Bu komisyon çalışmaları sonucunda 3 seviyeden oluşan

---

¹⁷²Hilal Yüceyılmaz, "Avrupa Birliği Sürecinde Bölgesel Gelişmeler ve Kalkınma Ajansları", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Konya, 2007, s. 51-52.

¹⁷³Filiz Tutar, Mehmet Demiral, "Yerel Ekonomilerin Yerel Aktörleri: Bölgesel Kalkınma Ajansları", **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, Eskişehir, 2007, 2(1): 65-83.

¹⁷⁴Birgül Ayman Güler, **Bölgesel Kalkınma Ajansları; Nedir, Ne Değildir?**, Paragraf Yayınları, Ankara, 2005, s.15-33.

bir bölge sistematığı oluşturulmuştur. Böylece Türkiye, Düzey 1 12, Düzey 2 26, Düzey 3 81 bölgeye ayrılmıştır. Türkiye'de de Avrupa Birliği İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırılmasına (NUTS) paralel bir biçimde sınıflandırılma yapılmıştır. Buradaki sınıflandırmada; başta iller arası yakınlık olmak üzere, coğrafi şartlar, nüfus, gelişmişlik ve Türkiye İstatistik Kurumunun bölgesel yapılanması dikkate alınmıştır¹⁷⁵.

Türkiye'de Düzey 2, sosyo- ekonomik, kültürel ve coğrafi yapı açısından benzer olan birimlerin bir araya getirilmesi olarak ifade edilmektedir. Türkiye'de Düzey 2 ve Düzey 1'e karşılık gelen idari bir örgütlenme bulunmamaktadır. Düzey 3'te yer alan illeri gruplandırarak daha üst düzey bölgeler oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Şekil 1: İstatistikî Bölge Birimleri Düzey-2 Sınıflandırması

Kaynak: <http://www.kalkinma.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebIcerikGosterim.aspx?Enc=83D5A6FF03C7B4FCC26F032470459B0B> (03.05.2013)

Türkiye'de ise BKA'lar ülke gündemine 2000 sonrası girmiştir¹⁷⁶. Doğu Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, Türkiye'de de BKA ile ilgili yaşanan gelişmeler Avrupa Birliği (AB) eksenlidir^{177,178}.

¹⁷⁵ Ayşegül Mengi, *Avrupa Birliğinde Bölgeler Karşısında Yerel Yönetimler*, İmaj Yayınları, Ankara, 1998, s.15.

¹⁷⁶ Koray Karasu, *Yerleşme Söylemi ve Bölge Kalkınma Ajansları*, Memleket Siyaset Yönetim, Cilt: 4, Sayı: 11, 2009/11, s. 1- 43.

¹⁷⁷ Mehmet Ali Çukurçayır, *Bölgesel Kalkınma ve Bölgesel Yönetişim*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2010, s. 617-43.

¹⁷⁸ Trevor Young-Hyman, *The Potential for Effective Regional Development Agencies in Turkey: A Comparative Analysis*, *Regional and Federal Studies*, Vol. 18, No. 4, 2008, s. 375-402.

Şubat 2006'da İBSS Düzey 2 seviyesinde yer alan 26 ilde BKA kurulmasını düzenleyen 5449 sayılı "Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun" yürürlüğe girmiştir¹⁷⁹. 2006 yılında kabul edilen 5449 sayılı kanun ile Türkiye'de İBBS bölgeleri işlerlik kazanmıştır. Özellikle Düzey 2 bölgelerinde Kalkınma Ajanslarının kurulması yönünde çalışmalar başlatılmıştır.

Türkiye'de BKA'lar, ulusal düzeyde Devlet Planlama Teşkilatı'nın koordinasyonunda, kendine özgü tekniğe, finansmana sahip, kâr amacı gütmeyen, çabuk karar alıp uygulayabilen, merkezi ve yerel idarelerin dışında, kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını bir araya getiren, tüzel kişiliğe sahip, 5449 sayılı Kanunla düzenlenmemiş işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tabi, Düzey 2 bölgeleri esas alınarak Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulan teknik kapasitesi yüksek, uygulamacı olmayan, fakat destekleyici, koordinatör ve katalizör olarak faaliyet gösteren kalkınma birimleri olarak görev yapmaktadır¹⁸⁰.

6 Temmuz 2006 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Bazı Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulmasına Dair Karar" ile birlikte Adana ili merkez olmak üzere (TR62) Çukurova Kalkınma Ajansı ve İzmir ili merkez olmak üzere (TR31) İzmir Kalkınma Ajansı kurulmuştur¹⁸¹. Ancak 2006 yılında Anayasa Mahkemesine kaynakların ulusal açıdan değil bölgesel açıdan kullanılacağı bunun kaynak israfına ve kamu yararı gözetilmeksizin yapılacağı şeklinde kanunun iptaline ilişkin dava açılmıştır. Anayasa Mahkemesi bu iptal istemini 2007 yılında reddederek 23.02.3008 tarihinde resmi gazetede yayımlanan kararında kalkınma ajanslarının yürütülmesini ve bu organların DPT tarafından koordinasyonunun sağlanmasının anayasaya aykırılık oluşturmayacağını bildirmiştir. Ayrıca kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların etkin ve yerinde kullanılmasını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle kendine özgü

---

¹⁷⁹ Fatma Özmen, "AB Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Karşılaşabilecekleri Temel Sorun Alanları", *Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 13(3), 2008, ss.327-340.

¹⁸⁰ Devlet Planlama Teşkilatı, 2010,

< http://www.dpt.gov.tr/bgyu/kalkinmaajans/kalkinma_ajansNedir.html(08.03.2013).

¹⁸¹ **Bazı Düzey II Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulmasına Dair Karar**, 2006,T.C. Resmi Gazete, 26220, 06.07.2006.

bir yapı oluşturulması da anayasaya aykırılık teşkil etmez demiştir¹⁸². Böylece Türkiye'de ilk kalkınma ajansları kurulmaya başlamıştır.

Kalkınma Ajansları demokratik ve katılımcı bir anlayışla yerel otorite ile merkezi yönetim arasındaki işbirliğini geliştirerek kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak; yerel potansiyeli harekete geçirerek bölgesel gelişmeyi hızlandırmak amacıyla kurulmuştur¹⁸³. BKA'ların temel amaçlarından biri sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesidir. Bu bağlamda atıkların azaltılması, enerji etkinliği, çevresel teknolojilerin gelişmesinin teşvik edilmesi de BKA'ların temel rollerinden biri olarak görülmektedir¹⁸⁴.

Bu kurumsal yapılar ülkenin kendi iç dinamiklerini, ekonomik politikalarını, mali, siyasal ve sosyal yapısını göz önünde bulundurmamak zorundadır. Ancak, bu haliyle kurulan yapılardan, olumlu sonuçlar alınabilir. Bir ülkede ya da bir bölgede uygulanıp başarıya ulaşmış bir proje, başka bir ülkenin ekonomik, sosyal ve mali yapısı içinde başarısız olabilir. Bu nedenle BKA'larca üretilen projeler de ülkenin ve bölgenin iç dinamiklerini mutlaka göz önünde bulundurmalıdır¹⁸⁵.

Esnek olmayan, detaylı, bürokratik, durağan ve her şeyi en ince ayrıntısına kadar kontrol etmeye yönelik olarak merkezden yapılan plan çalışmaları yerelde yeterli sahiplenme oluşturmadığı gibi, yerel ve bireysel farklılıkların hayata geçirilmesine bazen engel bile olmaktadır. BKA'lar bu olumsuzlukları önemli ölçüde azaltabileceklerdir¹⁸⁶. Bu bakımdan BKA'lar, gelişen yerel ve bölgesel kalkınma bilincinin bir göstergesi olarak görülmektedir¹⁸⁷. BKA'lar, KOBİ'lerin yurt içi ve yurt dışı piyasalardan sağlayacağı kredilerde garantör rolü üstlenerek bu kurumların finansman sıkıntısını azaltabileceklerdir, Etkin bir şekilde faaliyet gösteren BKA'lar, Türkiye'de

¹⁸² Mehmet Bağlı, "Kalkınma Ajansları", **Değişik Yönleriyle Yerelleşme**, Seçkin Kitapevi, Ankara, 2009, s. 20.

¹⁸³ Ergüder Can, **Bölgesel Kalkınmada Kalkınma Ajanslarının Rolü, İzmir Kalkınma Ajansı Örneği**, İdefix Yayınları, İzmir, 2008. ISBN: 9789756146729., s.10.

¹⁸⁴ Nisfet Uzay, **Bölgesel Gelişmişlik Farklarının Giderilmesi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları**, Ekonomi Kitapları Dizisi: 17, Seçkin Yayınevi, İstanbul, 2005. s.25.

¹⁸⁵ Zühal Cankorkmaz, **Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Bu Ajanslara Yönelik Eleştiriler**, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:26, Sayı:1, Yıl:2011, ss.113-138.

¹⁸⁶ Levent Başak "İktisadi Kalkınma ve Kalkınma Ajansları ile Türkiye'nin Kalkınması Hususunda Yapılması Gerekenler ve Öneriler-II", **Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog Dergisi**, İstanbul, 2006, s.126-136.

¹⁸⁷ <http://yonetimbilimi.politics.ankara.edu.tr/kalkinmaajans.doc> (05.12.2012)

öncelikle bölgelerde endüstriyel ağların ve demetlerin gelişmesini sağlayacaklardır. Böylelikle firmalar pozitif dışsallıklar elde ederek yığın ekonomilerinden yararlanabileceklerdir¹⁸⁸.

Avrupa Birliği'ne üye olma amacı doğrultusunda atılan adımlar tüm diğer alanlarda olduğu gibi bölgesel kalkınma alanında da Türkiye'nin muasır medeniyet seviyesine ulaşmasında oldukça önemli katkıları olmaktadır. Bu bağlamda, altıncı kalkınma planı ile başlayan bölgesel politikaların uyumlaştırılması çabaları 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde meyvelerini vermiş ve daha ilk planlama döneminde eksikliği hissedilen bölgesel kalkınmaya ilişkin idari yapı ve bölgesel kalkınmaya ilişkin ayrı bir fon, kalkınma ajanslarının kurulmasına ilişkin kabul edilen yasa ile sağlamıştır. Kalkınma ajanslarının kurulması ve ayrı bir fon tahsisi ile endojen kalkınma modelinin uygulanması için gerekli zemin hazırlanarak Avrupa Birliği bölgesel politikaları ile uyum sağlama yönünde çok önemli bir adım atılmıştır¹⁸⁹.

Avrupa kıtasında bulunan tüm kalkınma ajanslarının bağlı olduğu, kalkınma ajanslarının üst kuruluşu niteliğinde, merkezi Brüksel'de bulunan Avrupa Kalkınma Ajansları Birliği (EURADA) bulunmaktadır. Türkiye'den bu kuruluşa üye olan ajanslar Bursa-Eskişehir-Bilecik, Doğu Marmara, Doğu Anadolu, Orta Karadeniz, Doğu Akdeniz, İzmir, Karacadağ, Mevlana, Doğu Karadeniz, Batı Akdeniz kalkınma ajanslarıdır. Üyelik karşılığında belli bir aidat ödenmektedir. Bu nedenle tüm kalkınma ajansları üye değildir. EURADA Türkiye'de etkin çalışmalar yapan bir kuruluş olmadığından bazı ajanslar bu kuruluşa üye olmamaktadır.

---

¹⁸⁸ Burcu Uğuş, **Avrupa Birliği ve Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikaları ve Bölgesel Kalkınma Ajansları**, E-Akademi Dergisi Sayı: 49, 2006, s.17.

<http://www.eakademi.org/icerik.asp?kategori=Makale&kid=1&git=10> (16.02.2007).

¹⁸⁹ Volkan Güler, İrfan Türkoğlu ve Süleyman Üstün, "Avrupa Birliğinde ve Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikaları", **Türkiye Maliye Sempozyumu**, 2-5 Mayıs 2011, Şanlıurfa, Bildiriler, Şanlıurfa, s.26.

Tablo 4: NUTS II'ye göre Kalkınma Ajanslarının Kurulduğu Bölgeler ve İller.

Kuruluş	Düzye II Bölgesi	Kalkınma Ajansı	Kısaltma	Kapsadığı İller	Merkezi	BKK İle Kuruluş Tarihi
2006	TR31	İzmir Kalkınma Ajansı	İZKA	İzmir	İZMİR	2006/10550 06.07.2006
	TR62	Çukurova Kalkınma Ajansı	ÇKA	Mersin, Adana	ADANA	
2008	TR10	İstanbul Kalkınma Ajansı	İSTKA	İstanbul	İSTANBUL	2008/14306 22.11.2008
	TR52	Mevlana Kalkınma Ajansı	MEVKA	Konya, Karaman	KONYA	
	TR83	Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı	OKA	Amasya, Çorum, Samsun, Tokat	SAMSUN	
	TRA1	Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı	KUDAKA	Bayburt, Erzincan, Erzurum	ERZURUM	
	TRB2	Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı	DAKA	Bitlis, Hakkâri, Muş, Van	VAN	
	TRC1	İpekyolu Kalkınma Ajansı	İKA	Adıyaman, Gaziantep, Kilis	GAZİANTEP	
	TRC2	Karacadağ Kalkınma Ajansı	KARACADAĞ	Diyarbakır, Şanlıurfa	DİYARBAKIR	
	TRC3	Dicle Kalkınma Ajansı	DIKA	Batman, Mardin, Şırnak, Siirt	MARDİN	
2009	TR21	Trakya Kalkınma Ajansı	TRAKYAKA	Edirne, Kırklareli, Tekirdağ	TEKİRDAĞ	2009/15236 25.07.2009
	TR22	Güney Marmara Kalkınma Ajansı	GMKA	Balıkesir, Çanakkale	BALIKESİR	
	TR32	Güney Ege Kalkınma Ajansı	GEKA	Aydın, Denizli, Muğla	DENİZLİ	
	TR33	Zafer Kalkınma Ajansı	ZEKA	Afyon Kütahya, Manisa, Uşak	KÜTAHYA	
	TR41	Bursa, Bilecik Balıkesir KA	BEBKA	Bilecik, Bursa, Eskişehir	BURSA	
	TR42	Doğu Marmara Kalkınma Ajansı	MARKA	Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova	KOCAELİ	
	TR51	Ankara Kalkınma Ajansı	ANKARAKA	Ankara	ANKARA	
	TR61	Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı	BAKA	Antalya, Burdur, Isparta	ISPARTA	
	TR63	Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı	DOĞAKA	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	HATAY	
	TR71	Ahiler Kalkınma Ajansı	AHİKA	Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir, Niğde	NEVŞEHİR	
	TR72	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı	ORAN	Kayseri, Sivas, Yozgat	KAYSERİ	
	TR81	Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı	BAKKA	Bartın, Karabük, Zonguldak	ZONGULDAK	
	TR82	Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı	KUZKA	Çankırı, Kastamonu, Sinop	KASTAMONU	
	TR90	Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı	DOKA	Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon	TRABZON	
	TRA2	Serhat Kalkınma Ajansı	SERKA	Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars	KARS	
	TRB1	Fırat Kalkınma Ajansı	FKA	Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli	MALATYA	

Kaynakça: Devlet Planlama Teşkilatı, 2010 Yılı Kalkınma Ajansları Faaliyet Raporu, Ankara, Ekim 2011, s. 13

2.3.2 Türkiye'de Kurulan Kalkınma Ajanslarının Görev ve Yetkileri

Ajanslar, geliştirmekte olan ve az gelişmiş bölgelerin başta insan kaynakları ve kurumsal gelişimleri olmak üzere ekonomik ve sosyal gelişim alanlarında "kendisi küçük, ama etkisi büyük" projeler üzerinde çalışacak kurumlar olarak tasarlanmıştır. Bu bağlamda, kamu kuruluşları ve mahalli idareler tarafından gerçekleştirilen büyük altyapı projelerinin finansmanları Ajansların önceliklerinden değildir¹⁹⁰.

Türkiye'de bulunan Kalkınma Ajanslarının görev ve yetkileri 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'da belirtilmiştir. Bu görev ve yetkiler şunlardır¹⁹¹.

- Yerel yönetimlerin planlama çalışmalarına teknik destek sağlamak,
- Bölge plan ve programlarının uygulanmasını sağlayıcı faaliyet ve projelere destek olmak; bu kapsamda desteklenen faaliyet ve projelerin uygulama sürecini izlemek, değerlendirmek ve sonuçlarını Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına¹⁹² bildirmek,
- Bölge plan ve programlarına uygun olarak bölgenin kırsal ve yerel kalkınma ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunmak ve bu kapsamdaki projelere destek sağlamak,
- Bölgede kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen ve bölge plan ve programları açısından önemli görülen diğer projeleri izlemek,
- Bölgesel gelişme hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik olarak; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek,

---

¹⁹⁰ Ahmet Yaman, Murat Kara, "Türkiye'de Bölgesel Gelişim Politikasının Dönüşümü Sürecinde Kalkınma Ajanslarının Kuruluş Çalışmaları: Son Durum ve Değerlendirmeler", **Bölgesel Kalkınma Ajansları Uluslararası Konferansı**, İstanbul, 2008, s. 31-60.

¹⁹¹ Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun. 2006, T.C. Resmi Gazete, 26074, 25.01.2006.

¹⁹² Devlet Planlama Teşkilatı 06.04.2011 ve 6223 sayılı kanunun verdiği yetkiye dayanılarak 641 sayılı Kalkınma Bakanlığının Teşkilatı ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile ismi Kalkınma Bakanlığı olarak değiştirilmiştir.

- Kanununun 4'üncü maddesinin ikinci fıkrasının (c) bendi çerçevesinde ajansa tahsis edilen kaynakları, bölge plan ve programlarına uygun olarak kullanmak veya kullandırmak,
- Bölgenin kaynak ve olanaklarını tespit etmeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmaya ve rekabet gücünü artırmaya yönelik araştırmalar yapmak, yaptırmak, başka kişi, kurum ve kuruluşların yaptığı araştırmaları desteklemek,
- Bölgenin iş ve yatırım imkanlarının, ilgili kuruluşlarla işbirliği halinde ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapmak veya yaptırmak,
- Bölge illerinde yatırımcıların, kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idari iş ve işlemlerini, ilgili mevzuatta belirtilen süre içinde sonuçlandırmak üzere tek elden takip ve koordine etmek,
- Yönetim, üretim, tanıtım, pazarlama, teknoloji, finansman, örgütlenme ve işgücü eğitimi gibi konularda, ilgili kuruluşlarla işbirliği sağlayarak küçük ve orta ölçekli işletmelerle yeni girişimcileri desteklemek,
- Türkiye'nin katıldığı ikili veya çok taraflı uluslararası programlara ilişkin faaliyetlerin bölgede tanıtımını yapmak ve bu programlar kapsamında proje geliştirilmesine katkı sağlamak,
- Ajansın faaliyetleri, mali yapısı ve ajansla ilgili diğer hususların güncel olarak yayınlanacağı bir internet sitesi oluşturmak.

Ayrıca, Bölgesindeki içsel potansiyelin ortaya çıkarılmasına, yeni fikir ve projelerin gelişmesine katkı sağlanması¹⁹³ kırsal kalkınma ve yerel kalkınma faaliyetlerinin desteklenmesi, Bölgesindeki içsel potansiyelin ortaya çıkarılmasına, yeni

---

¹⁹³ Ergüder Can, **Türkiye'de Bölgesel Kalkınmanın Aracı Olarak Kalkınma Ajansları: İzmir Kalkınma Ajansı Örneği**, II. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu "Çok Düzlemli Yönetişim" Bildiri Kitabı, 25-26 Ekim 2007, Ege Üniversitesi-İzmir, TEPAV Yayınları No: 37, s. 369-377, Ankara, s.502.

fikir ve projelerin gelişmesine katkı sağlanması¹⁹⁴ kırsal kalkınma ve yerel kalkınma faaliyetlerinin desteklenmesi, bölgesel rekabet gücünün desteklenmesi¹⁹⁵, aynı zamanda Kalkınma Ajanslarının kamu yatırımlarının programlaması, izlenmesi ve değerlendirilmesinde yetkili olması önerilmektedir¹⁹⁶.

2.3.3 Türkiye'de Bulunan Kalkınma Ajanslarının Hukuki ve İdari Yapısı

Türkiye'de 1982 Anayasası'nın 126.maddesi kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlanması için birden çok ili içine alan merkezi idare teşkilatı kurma iznini vermiştir¹⁹⁷. Kalkınma Ajansları da Anayasanın 126. Maddesi gerekçe gösterilerek kurulmuştur. Türkiye'deki kalkınma ajanslarının temel özellikleri incelendiğinde, esas itibarıyla dünyadaki kalkınma ajanslarının ortak özellikleri ile uyumlu olduğu görülmektedir¹⁹⁸. Bölgesel kalkınma ajanslarının statülerini, yapıları, özerklikleri, kuruluş amaçları ve eylemleri belirlemektedir. Avrupa'dakiler genellikle bağımsız birer kuruluştur ve devlete belirli bir mesafede dururlar. Ancak varlıkları ekonomik ve politik desteğe bağlı olduğundan, tamamen bağımsız olmaları oldukça zordur¹⁹⁹.

Ajanslar, yönetim ilkesi dikkate alınarak teşkilatlandırılmıştır. Yönetişim, pazara dost, pazar koşullarıyla eklenmiş devlet anlayışı, piyasa mekanizmasının toplumdaki kaynak dağılımı ve kullanımını en adil ve en rasyonel biçimde gerçekleştireceği varsayımına dayanır²⁰⁰. Karar alma organlarında, özel sektör ve sivil

¹⁹⁴ Ergüder Can ve D. Köseoğlu, **Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikası Olarak Kalkınma Ajanslarının Rolü ve Önemi**. 12. Ulusal Bölge Bilimi / Bölge Planlama Kongresi Bildiriler Kitabı, 25-26 Ekim 2007, İTÜ-Taşkışla, Baskı: Cenker Matbaacılık, s. 149-156, İstanbul, s.462.

¹⁹⁵ Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun. 2006, T.C. Resmi Gazete, 26074, 25.01.2006, s. 3.

<<http://www.dpt.gov.tr/bgyu/kalkinmaajans/5449SayiliKanun.pdf>>, (24.04.2012)

¹⁹⁶ Ahmet Öztürk, **Homojen ve Fonksiyonel Bölgelerin Tespiti ve Türkiye İçin İstatistikî Bölge Birimleri Önerisi**, DPT Uzmanlık Tezi, Ankara, 2009, 119 s.

¹⁹⁷ Bilal Eryılmaz, "Küreselleşen Dünyada Yerel Yönetimlerin Yeri", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt 4, Sayı 2, 1995.

¹⁹⁸ Ahmet Tamer, **Kalkınma Ajanslarının Türk Hukuk Sistemindeki Yeri**, DPT Uzmanlık Tezi, Ankara, 2008, s.22.

¹⁹⁹ Mürteza Hasanoğlu ve Ziya Aliyev, **Avrupa Birliği İle Bütünleşme Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajansları**, Ankara, 2008, **Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajansları**, Sayıştay Dergisi, sayı: 60, Ankara,2006, s.85.

²⁰⁰ Yunus Emre Özer, **Küresel Rekabet - Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye**, Review of Social & Economic and Business Studies, 9(10),2007-2008, ss.389-408.

toplum örgütlerinin temsilcilerine yer verilmiştir. Yönetişim ilkesi üzerine oturtulan kuruluşların, "bilgiden değer üretmeye" elverişli, "yenilikçi etki doğurabilecek" yapılanmalar oldukları ileri sürülmektedir²⁰¹. Kalkınma Ajanslarının Türkiye'deki idari yapılanması tüm Ajanslar için neredeyse aynıdır. Ajansların teşkilat yapısı, danışma işlevi daha ağırlıklı olan geniş katılımlı bir Bölge Kalkınma Kurulundan, karar alma organı olarak kamu-özel sektör işbirliği ile çalışacak bir yönetim kurulundan ve teknik kapasitesi yüksek, etkin bir özel sektör kuruluşu gibi faaliyet gösterecek olan icra organı niteliğindeki Genel Sekreterlikten oluşmaktadır.

Karar alma organları, özel sektör ve sivil toplumun artık lider bir rol üstlenebileceği Ankara, İstanbul ve İzmir illerinin oluşturduğu tek illi bölgeler hariç olmak üzere, kamu temsilcilerinin çoğunlukta olacağı şekilde tasarlanmıştır. Bunun temel nedeni ajansların ağırlıklı olarak kamu kaynaklarından oluşan bir kaynak havuzundan proje ve faaliyetlere doğrudan destek verecek olmasıdır.²⁰² Avrupa'da yaygın olan ajansların yapısı temel alınarak hazırlanan Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın yapısı iki grupta toplanır. Bunlardan birincisi yönetim organları, ikincisi ise yürütme organlarıdır.²⁰³

Türkiye'de Kalkınma Ajanlarının teşkilat yapısı şu şekilde oluşturulmuştur²⁰⁴.

- ❖ Kalkınma Kurulu,
- ❖ Yönetim Kurulu,
- ❖ Genel Sekreterlik,
- ❖ Yatırım Destek Ofisleri.

---

²⁰¹ Zerrin Toprak., **Yerelde Yönetim Olgusunda Demokratik Kazanımları Teorik ve Pratik Temelli Yaklaşımlar (Türkiye ve İzmir)**, II. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu "Çok Düzlemli Yönetişim" Bildiri Kitabı, 25-26 Ekim 2007, Ege Üniversitesi-İzmir, TEPAV Yayınları No: 37, s. 325-355, Ankara, 502 s.

²⁰² Korel Göymen, **Türkiye'de Bölge Politikalarının Evrimi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları**, Sabancı Üniversitesi ve İstanbul Politikalar Merkezi, 2000.

²⁰³ Erol Çakmak, **Yerel Ekonomi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları**, İmaj Yayınevi, 1.Baskı, Ankara, 2006, s.78

²⁰⁴ Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun. 2006, T.C. Resmi Gazete, 26074, 25.01.2006, s. 3.

<http://www.dpt.gov.tr/bgyu/kalkinmaajans/5449sayilikanun.pdf> .(16.7.2012)

Kalkınma Ajanslarının teşkilat yapısı 5449 sayılı kanun ile belirlenmiş olmakla birlikte teşkilat yapısının bölümlendirilmesi bölgelerin özelliklerine göre değişiklik gösterebilir.

2.3.4 Türkiye'de Bulunan Kalkınma Ajanslarının Finansman Yapısı

Genel olarak bölgesel kalkınma ajanslarının kaynakları, kuruluş amaçlarına ve faaliyette buldukları bölgelere göre değişmekle beraber, ödenekler temel olarak kendilerini destekleyen politik yapılardan gelmektedir²⁰⁵. Ajanslara sağlanan mali teşviklerin büyük bir bölümü merkezi idarenin kontrolü altında verilmektedir. Teşviklerin bütün ülke düzeyinde aynı oranlarda uygulanabildikleri durumlar olduğu gibi farklılaştırılmış ve kademeli teşvik sistemleri de yoğun olarak uygulanmaktadır²⁰⁶.

Bölgesel kalkınma ajanslarının gelirleri ilgili kanununun 19. Maddesinde şöyle belirtilmiştir²⁰⁷. Bir önceki yıl gerçekleşen genel bütçe vergi gelirleri tahsilatından, vergi iadeleri ile mahalli idarelere ve fonlara aktarılan paylar düşüldükten sonra kalan tutar üzerinden binde beş oranında her yıl ayrılacak transfer ödeneği, Yüksek Planlama Kurulu tarafından her bir ajans için nüfus, gelişmişlik düzeyi ve performans ölçütlerine göre belirlenecek paylar ile Avrupa Birliği ve diğer uluslar arası fonlardan sağlanacak kaynaklar ajansın gelirlerini oluşturmaktadır. Fakat uygulamada Kalkınma ajanslarının mahalli idarelerden sağlanacak gelirlerinin tahsilinde sürekli sıkıntı yaşanmaktadır. Bazı idareler ajanstan proje desteği almadıkları sürece ödeme noktasında sorun çıkarmaktadır. Genel itibari ile bu kaynağın Ajanslar tarafından sağlıklı bir şekilde sağlanmadığı açıktır. Bu yönüyle Ajans gelirlerinin neredeyse tamamının merkezi bütçe ödeneğinden sağlandığı söylenebilir.

---

²⁰⁵ Hilal Yüceyılmaz, **Avrupa Birliği Sürecinde Bölgesel Gelişmeler ve Kalkınma Ajansları**, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, , Konya, 2007, s. 52.

²⁰⁶ Metin Berber, Ebru Çelepçi, **Türk Bölgesel Kalkınma Politikalarında Yeni Arayışlar; Kalkınma Ajansları ve Türkiye'de Uygulanabilirliği**, 2007, s. 147.

<www.metinberber.com/kullanici_dosyaları/file/12.doc>

²⁰⁷ Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun. 2006, T.C. Resmi Gazete, 26074, 25.01.2006, s. 8.

BKA'ların gider kalemleri ise²⁰⁸ plan, program ve proje giderleri, proje ve faaliyet destekleme giderleri, AR-GE giderleri, tanıtım ve eğitim giderleri, taşınır ve taşınmaz mal ile hizmet alım giderleri, yönetim ve personel giderleri, görevlerle ilgili diğer giderlerden oluşmaktadır. Ajanslar alacaklarının tahsili, taşınır ve taşınmaz malların alım satım kiralama ve devri mal ve hizmet alımları proje ve faaliyet desteği kapsamında yapılacak işlemler ve düzenlenecek kağıtlar ile ilgili olarak damga vergisi harç ve fondan yapılacak bağış ve yardımlar nedeniyle veraset ve intikal vergisinden muaftır²⁰⁹

2.3.5 Türkiye'de Bulunan Kalkınma Ajanslarının Mali Denetimi

Kalkınma Ajansları Denetim Yönetmeliğine göre Ajansların proje ve faaliyet destekleri için kaynak kullanımı ve bu amaçla Müsteşarlık bütçesinden transfer ödeneğinin kullandırılması, ancak mali yönetim yeterliklerinin Kalkınma Bakanlığınca uygun görülmesi halinde gerçekleşebilir. Bu amaçla 2011 yılında Kalkınma Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı ve Sayıştay temsilcilerinin yer aldığı komisyonlar Ajanslarda denetim yapmıştır. Bütün Ajansların bu mali yeterlilik aşamasını geçtiği söylenebilir. Bunun dışında ajanslarda iç ve dış denetim olmak üzere iki tür denetim yer almaktadır.

Kalkınma Ajanslarında iç denetim Ajans bünyesinde istihdam edilen bir iç denetçi tarafından yapılmaktadır. Dış denetim ise Sayıştay ve SPK kanununa göre kurulmuş olan bağımsız denetim kurumlarınca yapılmaktadır. Kuruluş kanununa göre Kalkınma Ajanslarının, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu hükümlerine tabi değildir. Bu durum Ajansların kamu denetiminden kaçtığı şeklinde yorumlanmaktadır²¹⁰.

²⁰⁸ Seyit Koçberber, **Kalkınma Ajansları ve Sayıştay Denetimi**, Sayıştay Dergisi (61), 2006, s.37-55.

²⁰⁹ Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik, 2009, T.C. Resmi Gazete, 5917, 25.01.2009, s.8.

²¹⁰ Oğuz Oyan, **Kalkınma Ajansları: Amaç Gerçekten Kalkınma mı?** Mülkiye Dergisi, 29(249),2005, s. 63-72.

Ajanslar kuruldukları dönemde parlamento denetimine tabi değildi. Fakat 6085 sayılı Sayıştay Kanununun 4. maddesinin c bendine göre Ajanslar da Sayıştay denetimine tabi kılınmıştır.

III. BÖLÜM

GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİNDE KURUMSAL OLUŞUMLAR VE KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

GAP Projesinin uygulamasından beri Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde uygulanacak projelerin takibi ve değerlendirmesi için yıllar itibari ile farklı oluşumlar görülmüştür. GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı'nın kurulması ile birlikte başlayan süreç GAP Girişimcilik Destekleme Merkezleri'nin kuruluşu ile devam etmiş, en son Bölge'de kurulan kalkınma ajansları ile süreç tamamlanmıştır. Mevcut durumda GAP Girişimcilik Destekleme Merkezleri dışında GAP BKİ faaliyetlerine devam etmektedir.

3.1 GAP ve GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

Fırat ve Dicle nehirlerinin sulama ve enerji üretimi için değerlendirilmesi, düzensiz akışı olan bu iki nehrin sularının dizginlenmesi amacıyla Fırat ve Dicle havzalarına ilişkin olarak 1960'larda başlayan etüd ve planlama çalışmaları 1977 yılında "Güneydoğu Anadolu Projesi" olarak adlandırılmaya başlanmıştır.

Bölgenin zengin toprak ve su kaynaklarından yararlanmak amacıyla önce kendi içinde bir enerji ve sulama projesi olarak başlayan GAP, 1989 yılında tamamlanan "GAP Master Plan" çalışması ile entegre bir bölgesel kalkınma projesine dönüştürülmüştür. GAP Master Planı, bölge gelişmesinin izlemesi gereken seyir ve alt ölçeklerde üretilecek plan, program ve projelerle bir rehber niteliği taşımaktadır. GAP Master Planı'nda yer alan temel kalkınma senaryosu, bölgenin tarıma dayalı sanayi merkezi haline getirilmesidir²¹¹.

---

²¹¹ <<http://www.gap.gov.tr/gap/gap-in-yonetimi>> (10.03.2013)

Projenin başlıca hedefleri, ilgili yörelerde kırsal kalkınmanın sağlanması, bölgesel gelişmişlik farklılıklarının ortadan kaldırılması, halkın yaşam standardının yükseltilmesi, ekonomik verimliliğin artırılması ve yerel ekonominin istihdam gücünün artırılması olarak sıralanmaktadır²¹².

GAP'a ilişkin toplumsal politikalar, Bölge'de sürdürülebilir insani gelişme hedefine yönelmiştir. Bu politikalar temel olarak sürdürülebilir kalkınmanın üç temel ayağı olan katılımcılık, kalkınmada eşitlik ve adalet ve insan kaynaklarının geliştirilmesidir²¹³.

GAP, insan odaklı, sürdürülebilir insani gelişmeyi temel hedef alan bir anlayışla yürütülen bir bölgesel kalkınma projesidir. GAP kalkınması bölge halkı için, tercih ve ekonomik potansiyellerini eksiksiz bir biçimde hayata geçirme olanakları yaratmayı amaçlamaktadır. GAP Projesi kapsamında ekonomik ve sosyal alanda çeşitli projeler üretilmektedir.

GAP Projesinin iktisadi çıktılarına ilişkin olarak GAP projesinin nakdi gerçekleşmesinin 2011 yılı sonu itibariyle % 86 düzeyine yükseldiği görülmektedir. Gerçekleşme, sektörler baz alındığında, enerji projeleri bakımından % 83, tarım projeleri bakımından ise % 24.5 düzeyindedir. Ancak, projenin bu aşamasında bile bölge ve Türkiye'ye sağladığı ekonomik değer büyük boyutlara ulaşmıştır²¹⁴. GAP kapsamında yapımı öngörülen hidroelektrik santrallerinin, kurulu güç itibariyle önemli bir bölümü tamamlanmıştır. 2011 sonu itibariyle 10 hidroelektrik santrali (HES) işletmeye açılmıştır. Böylece, kurulan santraller güçleri itibariyle hidroelektrik enerji projelerinin % 74'ü üretime geçmiş bulunmaktadır. Bu çerçevede GAP, belli bir süreden beri Türkiye ekonomisine ve Bölge halkının refahına doğrudan katkı sağlamaktadır.

Türkiye'de hidroelektrik enerji üretiminin önemli bir bölümü GAP kapsamındaki Karakaya, Atatürk, Dicle, Kralkızı, Birecik, Karkamış ve Batman

---

²¹² Yıldız Ecevit, **Türkiye'de Kadın Girişimciliğine Eleştirel Bir Yaklaşım**, Uluslararası Çalışma Ofisi, Birinci Baskı Ankara, 2007. s.12.

²¹³ <<http://www.gap.gov.tr/gap/gap-guneydogu-anadolu-bolgesinin-sosyo-ekonomik-yapisini-nasil-degistirecek>> (10.03.2013)

²¹⁴ <<http://www.gap.gov.tr/gap/gap-in-bilesenleri/gap-ta-ulasilan-son-nokta>> (10.03.2013)

Hidroelektrik Santrallerinden (HES) sağlanmaktadır. Tesislerin açılışından 2011 yılı sonuna kadar toplam 355 milyar kw/h hidroelektrik enerji üretimi gerçekleştirilmiştir. Bu enerjinin parasal değeri yaklaşık 21,3 milyar ABD Doları'dır. (1 kwh = 6 cent)

Türkiye'de 2011 yılında üretilen 38,9 milyar kilovatsaatlik hidrolik enerji içinde, GAP 17,3 milyar kilovat-saat hidroelektrik üretimiyle % 44'lük bir paya sahip olmuştur (GAP enerji hedefi: 27 milyar kw/h). Üretilen bu enerjinin parasal değeri ise yaklaşık 1 milyar ABD Doları'dır. Yine 2011 yılında Türkiye'nin 229,4 milyar kilovatsaatlik toplam enerji üretimi (termik, hidrolik ve rüzgar) içinde GAP'ın payı % 7,5 olmuştur.

GAP Bölgesi'nde sınai gelişmenin hızlanması, sanayi yatırımlarının artması, özel sektörün Bölge'de yatırım yapmasının sağlanması için sanayi altyapısının tamamlanması çalışmaları kamu yatırımları çerçevesinde yürütülmektedir. Bölge'de 2 serbest bölge (Gaziantep ve Mardin) mevcuttur. 16 Organize Sanayi Bölgesi (OSB) tamamlanmış olup, 10 OSB'de çalışmalar devam etmektedir. 2011 yılı itibariyle, 16 OSB ile 35 küçük sanayi sitesi (KSS) faal durumdadır; 4 KSS'de ise yapım çalışmaları devam etmektedir.

GAP Bölgesi'nde 2007 yılında istihdam edilen kişi sayısı 1.161.000 iken, GAP Eylem Planı'nın uygulanmaya başladığı 2008 yılı itibariyle hızla artmaya başlamış ve 2011 yılı sonu itibariyle 1.555.000'e ulaşmıştır. Yani 4 yılda 394.000 kişiye istihdam sağlanmıştır. Tarımda azalan istihdamın sanayi ve hizmetler sektörüne kaydığı görülmektedir.

2011 yılında GAP Bölgesi'ndeki toplam istihdamın % 23'ü tarım, % 25,7'si sanayi, % 51'i ise hizmetler sektöründe yer almaktadır. Bu oranlar 2007 yılında sırasıyla; % 25, % 24,7 ve % 50,3 şeklindedir.

GAP Bölgesinde yapılan ihracat düzeyinde de artış olmuş; 2007 yılında, GAP Bölgesi 3 milyar 287 milyon dolarlık ihracatı ile 107 milyar 272 milyon dolarlık Türkiye toplam ihracatının yaklaşık % 3'ünü gerçekleştirmiştir. 2011 yılında ise 6 milyar 942 milyon dolar olarak gerçekleşen GAP Bölgesi ihracat rakamı 134 milyar

904 milyon dolar olarak gerçekleşen Türkiye toplam ihracatının % 5,2'sini oluşturmuş olup, 2011 yılında ihracat 2007 yılındaki ihracatın iki katına ulaşmıştır.

2011 yılı itibariyle GAP Bölgesi'nde karayolu ağı uzunluğu 6.243 km olup; bunların 291 km'si otoyol, 2.687 km'si devlet yolu ve 3.265 km'si ise il yoludur. Mevcut yollarımızın 2000 km'si ise bölünmüş yoldur. Köy yolları toplama dahil değildir. Bölge'nin 8 ilinde havaalanı vardır. Ayrıca, Türkiye'nin en büyük kargo havalimanı Şanlıurfa'da olup hizmete açılmıştır.

Güneydoğu Anadolu Projesinin (GAP) idari ve hukuki sonuçlarına bağlı olarak kurulan ve GAP Bölgesinde yürütülen projelerin izleme faaliyetlerini de yerine getiren kurum Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığıdır. Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı (GAP BKİ) da, Güneydoğu Anadolu Projesini yürütmek amacıyla '27 ekim 1989 tarihli ve 388 sayılı Kanun Hükmünde Kararname' ile kurulmuştur. GAP İdaresinin görev alanına giren yerlerde, bu KHK'nin 3. maddesi uyarınca imar ve altyapıya dair hak ve yetkiler de GAP İdaresi Başkanlığı'na devredilmiştir²¹⁵. Başbakan ve/veya görevlendirilecek Devlet Bakanlığı vasıtasıyla Başbakanlık'a bağlı olarak görev yapan GAP İdaresi Başkanlığı, Merkez (Ankara) ve Bölge (Urfa) olmak üzere teşkilatlanmıştır. GAP İdaresi Başkanlığının işleyişi gözden geçirilerek daha verimli ve etkili hizmet üretmesini sağlamak amacıyla Temmuz 2000 tarihinden itibaren bir dizi yeniden yapılanma çalışmaları başlatılmıştır. Bu kapsamda GAP BKİ Merkezi Başkanlığı da Şanlıurfa'ya taşınmıştır²¹⁶. Kuruluşundan bu yana Başbakanlığa bağlı olarak çalışan GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, 3046 sayılı Kanuna 3/6/2011 tarih ve 643 sayılı KHK ile eklenen 19/A maddesi uyarınca hazırlanan ve Cumhurbaşkanlığı makamınca onaylanarak 8 Temmuz 2011 tarih ve 27988 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan listeye istinaden Kalkınma Bakanlığı'na bağlanmıştır. GAP İdaresi Başkanlığının işleyişi gözden geçirilerek daha verimli ve etkili hizmet üretmesini sağlamak amacıyla Temmuz 2005 tarihinden itibaren bir dizi yeniden yapılanma çalışmaları başlatılmıştır.

GAP BKİ' nin bir merkezi idare ya da bölgesel kuruluş olduğu noktasında birtakım tartışmalar bulunmaktadır. Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma

²¹⁵ Pınar Özen,, **Bölge Kalkınma Ajansları**, TEPAV-EPRI, Mayıs, 2005, s. 21.

²¹⁶ <http://www.gap.gov.tr/gap/gap-in-tarihcesi>. (10.03.2013)

İdaresi Teşkilatının bir merkezi idare biçimi olduğu şeklindeki bu görüşe de katılmak mümkün değildir. Zira merkezi idare teşkilatı sadece devlet tüzelkişiliğini oluşturan kurum ve kuruluşları kapsar. Dolayısıyla Anayasanın 126 ncı maddesinin üçüncü fıkrası, bölge örgütlenmesi bakımından sadece merkezi idare teşkilatı kurulabileceğini kabul etmektedir ki, devlet tüzelkişiliğinden ayrı kamu tüzelkişiliği bulunan bir yapının (Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatının) merkezi idare teşkilatı içerisinde kabul edilmesi mümkün değildir²¹⁷²¹⁸. Nitekim bu çerçevede YILDIRIM, GAP İdaresi Teşkilatının, Anayasanın 123 üncü maddesinin son fıkrasına göre kurulan bir bölgesel örgüt olduğunu belirtmekte ve bu örgütün bölgesel olma niteliğini, içinde geçen “bölge” sözcüğünden değil, sunduğu hizmetlerin belli bir coğrafi alan (bölge) ile sınırlı olmasından aldığını savunmakta ve dolayısıyla GAP İdaresi Teşkilatını, bir bakıma hizmet yerinden yönetim kuruluşu olarak kabul etmektedir²¹⁹.

GAP Bölgesinde yürütülen faaliyetler kuşkusuz sadece merkezi hükümetin direktifleri doğrultusunda GAP BKİ'nin çalışmaları ile tamamlanabilecek nitelikte değildir. Yerel yönetimlerin de üzerlerine düşeni yapmaları için gerekli ortamın hazırlanması ve hizmetlerin sağlanması noktasında daha çok inisiyatif alması gerekmektedir. Bu nedenle zamanla, GAP Projesi içinde bölgesel yönetim mantığı genişlemiştir. Buna göre merkezi hükümet tek paydaş olmayacak (bir başka deyişle yalnız olmayacak), sorumluluklarını ve yetkilerini yerel paydaşlarla paylaşacak. Bu yerel paydaşlar arasında en önemli olanlar ise yerel belediyelerdir. Yerel yönetimler teknik olarak devletin bir parçası olmalarına rağmen yerel halka fiziksel ve psikolojik olarak daha yakın oldukları için yerel kalkınmanın birincil katılımcıları olarak hareket edebilirler. Yerel yöneticilerin bir başka avantajları ise seçilmiş olmaktan kaynaklanan bir demokratik meşruiyet taşımalarıdır. Ancak yerel yönetimlerin daha etkin bir rol oynayabilmeleri için daha fazla güçlendirilmeleri ve yetkilerinin artırılması gerekmektedir²²⁰.

---

²¹⁷ Ramazan Yıldırım, **İdare Hukuku Açısından G.A.P.**, Diyarbakır, 2000, s. 134

²¹⁸ Metin Günday, **İdare Hukuku**, Ankara, 2003, s. 418.

²¹⁹ Ramazan Yıldırım, a.g.e, s. 94.

²²⁰ Korel Göymen, **“Role of Local Administration in Local Development” in Regional Development and Rural Poverty**, TESEV, İstanbul, 2000, s.3.

3.2 GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ GİRİŞİMCİLİĞİ DESTEKLEME MERKEZLERİ

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş ile birlikte daha büyük önem kazanmaya başlayan girişimcilik kavramı ortaçağdan günümüze kadar pek çok teorisyenin tanımlamaya çalıştığı bir kavram olarak hem işletme, hem de iktisat literatüründe en fazla ilgi çeken konulardan biri olmuştur²²¹. Türkiye'de nüfus yapısının genç ve dinamik olması girişimcilik konusunda ciddi bir fırsat olarak görülmektedir. Türkiye'nin demografik özelliği en çok gündeme getirilen avantajlarından biridir²²².

Bu kapsamda oluşturulan Girişimci Destekleme Merkezleri, GAP bölgesinde entegre kalkınmanın güçlendirilmesi ve sosyo-ekonomik dengesizliklerin azaltılması programı çerçevesinde GAP İdaresi ile United Nations Development Programme-Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) arasında 27 Nisan 1997 tarihli anlaşma ile 15 Eylül 1997 tarihinde Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Şanlıurfa, ve Mardin illerinde hizmete girmişlerdir²²³.

Projenin temel hedefi; Adıyaman, Diyarbakır, Şanlıurfa ve Mardin'de yer alan hizmet ofisleri üzerinden mevcut ve potansiyel girişimcilerin idari, operasyonel ve girişimcilik kapasitelerinin geliştirilmesi olup, bu çerçevede söz konusu hizmet ofisleri üzerinden hedef kitleye eğitim, tavsiye, danışmanlık ve bilgilendirme olarak anılan iş geliştirme hizmetleri sunulmaktadır. Bunlara paralel olarak her ilin potansiyel sektörlerine göre "sektörel fırsat penceresi" olarak anılan yerel ekonomik kalkınmaya yönelik faaliyetler de yürütülmektedir. 2002 yılında başlatılan projenin beklenen çıktıları; hizmet verilen illerde satışların, ihracatın, istihdamın artırılması ile verimliliğin yükseltilmesini kapsamaktadır²²⁴. GAP'ta sürdürülebilir insani kalkınma yaklaşımının entegre bölgesel kalkınmanın vazgeçilmez bir unsuru olarak benimsenmesi, GAP GİDEM Projesi'nin başlatılmasındaki temel husustur.

---

²²¹ Semra Güney, **Girişimcilik**, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2008, s. 3.

²²² Mehmet Marangoz, **Girişimcilik**, Pozitif Matbaacılık, Çanakkale, 2008, s.3.

²²³ European Union, **Avrupa Birliği KOBİ Sözleşmesi** Türkiye Raporu, 2002, s.10.

http://ec.europa.eu/enterprise/enlargement/charter/report_2003/turkey_tr91002.pdf (07.12.2006).

²²⁴ Meral Sayın, **Yerel Ekonomik Kalkınma Modeli Olarak GAP-GİDEM Projesi** GAP Girişimciliği Destekleme Merkezi, 2008. s. 346.

GAP Girişimcilik Destekleme Merkezlerinin kuruluş misyonu GAP Bölgesi'ndeki KOBİ ve girişimcilerin yönetsel, operasyonel ve girişimcilik kapasitelerinin geliştirilmesidir. Vizyonu ise GAP Bölgesi'ndeki KOBİ ve Girişimcilerin ulusal ve uluslararası rekabet güçlerinin artırılmasıdır²²⁵.

Proje kapsamında bazı GAP illerinde yerel ekonomik kalkınmayı sağlayacak kümelenme projeleri hazırlanmıştır. Bu kapsamda;

Adıyaman;

- Tekstil ve hazır giyim sektörü,
- Sarımsak ve türevleri üretim sektörü,

Mardin;

- Gümüş telkari işleveciliği sektörü,
- Ev şarabı üretim sektörü,
- Gıda sektörü (özellikle, makarna, bulgur, irmik, v.b.),

Diyarbakır;

- Dicle Üniversitesinde Girişimcilik Merkezi kurulması faaliyeti,
- Mermer işleme sektörü,
- Kadın girişimciliği geliştirme faaliyeti,

Şanlıurfa;

- Organik tarıma dayalı sanayi geliştirme sektörü,
- Tıbbi ve aromatik bitki ve türevleri sektörü,

---

²²⁵ <http://www.gap.gov.tr/gap/gap-in-bilesenleri/gap-ve-sanayi/gap-girisimci-destekleme-merkezleri>
(15.03.2013)

- Güneş enerjisi ile kurutulmuş gıda sektörü.

Amaçlarında yeterince başarılı olamayan bu proje, 31 Mart 2002 tarihinde sona ermiş, ancak AB tarafından onaylanan finansman anlaşması ile beş yıl daha sürdürülmesi kararlaştırılmıştır²²⁶.

Türkiye'de yararlanıcı kuruluşlar tarafından uygulanan ve amacına ulaşmayan GAP-GİDEM benzeri çok sayıda proje bulunmaktadır. Bu nedenle kuşkusuz Türkiye'nin küreselleşme ve Avrupa Birliği uyum sürecine girmesi ve bu süreçten başarı ile çıkabilmesi için bölgeler arasında tam bir entegrasyonun sağlanması ve bölgesel farklılıkların ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu bölgelerde yapılması gereken en önemli planlama faaliyeti; tüm sektörleri içine alan, bölgenin sahip olduğu dinamikleri harekete geçirebilen, entegre, sürdürülebilir, bölge insanın ihtiyaç ve beklentilerine cevap verebilen bir Bölgesel Kalkınma Çalışmasını yürütmeyi amaçlamalıdır²²⁷. Kalkınma Ajansları bu amaç için oluşturulmuş bir yeni kalkınma yapılanmasıdır.

3.3 KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

Karacadağ Kalkınma Ajansı, TRC2 (Diyarbakır-Şanlıurfa) Bölgesi'nde faaliyet göstermek üzere, 25.01.2006 tarih ve 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'un 3'üncü maddesine dayanılarak 22.11.2008 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 10.11.2008 tarih ve 2008/14306 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuştur²²⁸.

2010 yılında kurumsallaşma çalışmalarını hızlandıran Ajans; Ön Bölgesel Gelişme Planı'nda belirlenen öncelikler doğrultusunda mali destek programlarının yürütülmesi, 2011-2013 Bölge Planı'nın hazırlanması, yatırım ortamının iyileştirilmesi

---

²²⁶ Burhan Hekimoğlu ve Mustafa Altındeğer, **Bölgesel Gelişme Politikalarında Yaşanan Değişim: Bölgesel Kalkınma Ajansları**, Samsun, 2006, s.18.
<http://www.samsuntarim.gov.tr/yayim/strateji/bolge.pdf> (Erişim: 11.12.2006).

²²⁷ Sadettin Paksoy ve Mustafa Aydoğdu, "Bölgesel Kalkınmada Girişimciliğin Geliştirilmesi: GAP-GİDEM Örnekleri", **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi** (5:1) 2010, s. 132.

²²⁸ Cahit Aydemir ve İlhan Karakoyun, **Yeni Bölgesel Kalkınma Yaklaşımı ve Kalkınma Ajansları, Karacadağ Kalkınma Ajansı Örneği**, Ekin Kitapevi, Bursa, 2011, s. 10.

ile bölge potansiyel ve kaynaklarının tespiti ve tanıtılmasına yönelik faaliyetlerde bulunmuştur²²⁹.

3.3.1 Ajansın Vizyon ve Misyonu

Katılımcı bir yöntemle hazırlanan Karacadağ Kalkınma Ajansı 2011-2015 Stratejik Planı'nda **Ajansın vizyonu**, "Bölge potansiyelini ortaya çıkaran ve dünyaya tanıtan, aktif işbirliği ağları oluşturarak bölge dinamizmine yön veren, yönetim mekanizmaları ile karar alma süreçlerine katılımı sağlayan, donanımlı uzman kadrosu ve kalite anlayışıyla bölge kalkınmasına hız kazandıran öncü bir Kalkınma Ajansı" olarak belirlenmiştir.

Bu vizyonun gerçekleştirilmesinde **Ajansın misyonu**; "sürdürülebilir sosyal ve ekonomik kalkınmayı hızlandırmak için; kamu kesimi, özel kesim ve STK'lar arasındaki işbirliğini geliştirerek bölgede ortak kalkınma bilincini yükseltmek, katılımcı ve stratejik bir yaklaşımla bölgesel kalkınma planlarını hazırlamak ve etkin bir şekilde uygulamak, yerel kapasiteyi güçlendirmek ve üretkenliği artırmak, yatırım ortamını iyileştirerek bölgenin çekiciliğini ve rekabet gücünü yükseltmektir."²³⁰ Ajans vizyon ve misyonu kuruluşundan beri aynı kalmış, herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

3.3.2 Ajansın Yetki, Görev Sorumlulukları

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın görev ve yetkileri belirlenirken yürürlükte bulunan Ajans mevzuatında Kalkınma Ajansları için belirlenen temel görev ve yetkilerinin yanında, Bölgenin temel ihtiyaç ve problemleri ile birlikte Bölgenin sahip olduğu potansiyel gelişim alanları da göz önünde bulundurulmuştur.

Karacadağ Kalkınma Ajansının görev ve yetkileri şunlardır²³¹:

- Yerel yönetimlerin planlama çalışmalarına teknik destek sağlamak,

²²⁹Karacadağ Kalkınma Ajansı, **2010 Yılı Ajans Faaliyet Raporu**, Diyarbakır, 2010, s. 12.

²³⁰Karacadağ Kalkınma Ajansı,, **2012 Yılı Ara Faaliyet Raporu**, Diyarbakır, 2012, s. 13.

²³¹Karacadağ Kalkınma Ajansı, **2011 Yılı Ajans Faaliyet Raporu**, Diyarbakır, 2011, s. 13.

- Bölge plan ve programlarının uygulanmasını sağlayıcı faaliyet ve projelere destek olmak; bu kapsamda desteklenen faaliyet ve projelerin uygulama sürecini izlemek, değerlendirmek ve sonuçlarını Kalkınma Bakanlığına bildirmek,
- Bölge plan ve programlarına uygun olarak bölgenin kırsal ve yerel kalkınma ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunmak ve bu kapsamdaki projelere destek sağlamak,
- Bölgede kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen ve bölge plan ve programları açısından önemli görülen diğer projeleri izlemek,
- Bölgesel gelişme hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik olarak; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek,
- 5449 sayılı Kanunun 4'üncü maddenin ikinci fıkrasının (c) bendi çerçevesinde Ajansa tahsis edilen kaynakları, bölge plan ve programlarına uygun olarak kullanmak veya kullandırmak,
- Bölgenin kaynak ve olanaklarını tespit etmeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmaya ve rekabet gücünü artırmaya yönelik araştırmalar yapmak, yaptırmak, başka kişi, kurum ve kuruluşların yaptığı araştırmaları desteklemek,
- Bölgenin iş ve yatırım imkânlarının, ilgili kuruluşlarla işbirliği halinde ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapmak veya yaptırmak,
- Bölge illerinde yatırımcıların, kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idarî iş ve işlemlerini, ilgili mevzuatta belirtilen süre içinde sonuçlandırmak üzere tek elden takip ve koordine etmek,
- Yönetim, üretim, tanıtım, pazarlama, teknoloji, finansman, örgütlenme ve işgücü eğitimi gibi konularda, ilgili kuruluşlarla işbirliği sağlayarak küçük ve orta ölçekli işletmelerle yeni girişimcileri desteklemek,

- Türkiye'nin katıldığı ikili veya çok taraflı uluslararası programlara ilişkin faaliyetlerin bölgede tanıtımını yapmak ve bu programlar kapsamında proje geliştirilmesine katkı sağlamak,
- Ajansın faaliyetleri, malî yapısı ve ajansla ilgili diğer hususların güncel olarak yayınlanacağı bir internet sitesi oluşturmak.

3.3.3 Ajansın Temel Politikaları ve Öncelikleri

Bölgenin rekabet edebilirliğinin yüksek olduğu sektörlerde yerli ve yabancı yatırımları teşvik etmek, bölgede istihdamı ve ihracatı arttırmak, katma değeri yüksek üretim yapan girişimlere destek olmak ajansın temel politikalarındandır. Uygulanan politikalarla bölgenin refah seviyesinin yükselmesi ve küresel pazarlarda rekabet edebilen bir yapıya kavuşması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda, belirlenen temel amaçlar ve öncelikleri şu şekilde tespit edilmiştir.

Üretim ve istihdamı arttırmak amacına yönelik olarak belirlenen öncelikler aşağıda sıralanmıştır²³²:

- a) Turizm, sanayi ve tarıma dayalı sanayiye yönelik üretim yapan işletmelerin mal ve hizmet üretimi ve pazarlaması ile beşeri ve fiziki kapasitelerinin artırılması ve geliştirilmesi,
- b) Tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesi ve gıda güvenliğini sağlamaya yönelik çalışmaların desteklenmesi,
- c) İşletmelerde kalite yönetim sistemlerinin kurulması ve ilgili ulusal ve uluslararası belgelerin alınmasının sağlanarak hizmet ve ürün kalitesinin artırılması,
- d) İşletmelerde yeni üretim teknolojilerinin uygulanması, bilgi teknolojileri altyapılarının geliştirilmesi ve kullanımının yaygınlaştırılması, işletmelerin yenilikçi faaliyetleri ile rekabet ve ihracat güçlerinin artırılması,

---

²³² Karacadağ Kalkınma Ajansı, **2010 Yılı Ajans Faaliyet Raporu**, Diyarbakır, 2010.

- e) Mevcut işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelikli işgücünün yetiştirilmesi ve istihdam edilebilirlik kapasitelerinin artırılması,
- f) Bölgede işsizliğin azaltılması için emek-yoğun iş kollarının desteklenmesi,
- g) Bölgede üretilen tarım ve sanayi ürünlerinin özellikle Irak ve Suriye'ye ihracatının artırılması,
- h) Sanayide çalışan KOBİ'lerin büyüme ve birleşmelerinin teşvik edilmesi, verimliliklerinin artırılması, yeni iş kurma ve geliştirme faaliyetlerinin desteklenmesi,
- i) Bölgede bulunan sanayi, tarıma dayalı sanayi ve turizm sektörlerindeki atıl durumda bulunan tesislerin ve kapasitelerinin değerlendirilerek kullanılabilir hale getirilmesi ve ekonomiye kazandırılması,

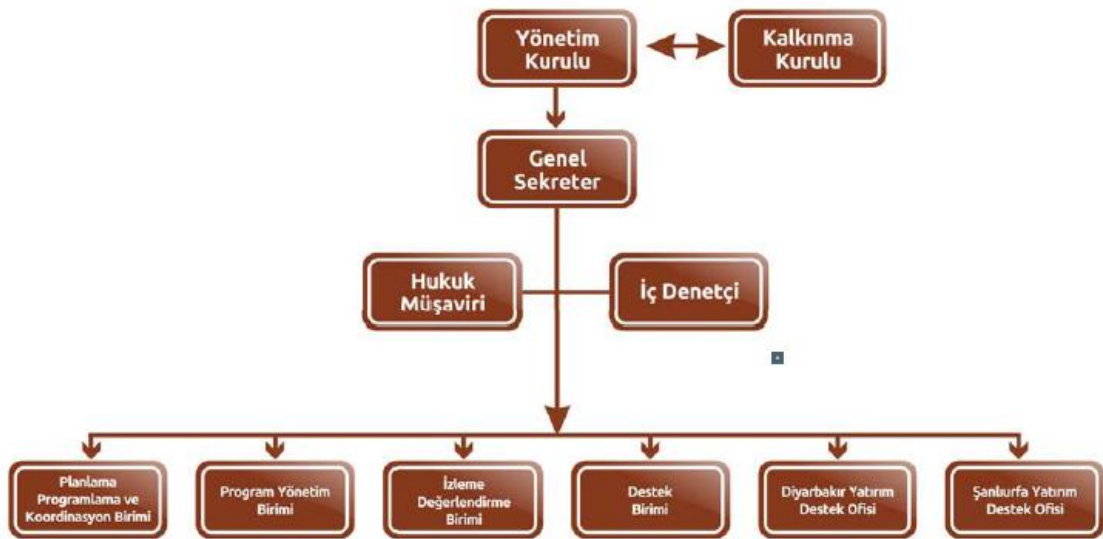
Bölgenin turizm potansiyelini ortaya çıkarmak ve turizm altyapısını geliştirmek amacıyla yönelik olarak belirlenen öncelikler aşağıda sıralanmıştır:

- a) Bölgedeki zengin tarihi ve kültürel mirasın korunması, rehabilitasyonu, tanıtılması ve turizme açılmasına yönelik küçük ölçekli altyapı çalışmaları yapılması,
- b) Bölgede turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi, yaygınlaştırılması, inanç turizmi, fuar ve kongre turizmi, termal ve sağlık turizmi, kış turizmi ile ekoturizm... gibi farklı ve alternatif turizm alanları geliştirilmesine yönelik altyapı ve tesisleşme yatırımlarının desteklenmesi,
- c) Yerli ve yabancı turistlerin ziyaret edip vakit geçirebileceği ve alışveriş yapabileceği cazibe mekanlarının (kültür-sanat sokak ve caddeleri... gibi) oluşturulması,
- d) Bölgede yeni fuar, kongre ve kültür-sanat merkezleri oluşturulması,
- e) Doğal çevrenin korunarak turizm amaçlı kullanılması,

- f) Bölgeye özgü tarihi, kültürel ve coğrafi öge ve sembolleri temsil eden anıtların yapılması, meydanların oluşturulması ve tanıtımlarının yapılması,
- g) Turizm sektörünün ihtiyacı olan iş gücünün eğitilerek bu alanda istihdam edilmesi,
- h) Bölgedeki tarihi mekanların korunarak turizme yönelik hizmet sektörüne (kültür, sanat, yeme, içme, dinlenme yerleri ile hediyelik eşya ve el sanatları satış yeri... gibi) kazandırılması,
- i) Bölge için hazırlanacak turizm amaçlı planlar çerçevesinde, Gaziantep - Şanlıurfa - Mardin - Batman - Diyarbakır turizm koridorunun belirlenmesi ve bu koridorda Şanlıurfa ve Diyarbakır'a ait kültürel mirasın korunması, turistik ürün ve öğelerinin çeşitlendirilerek geliştirilmesi ve pazarlama alanlarının desteklenmesi.

3.3.4 Teşkilat Yapısı

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın organizasyon yapısını Yönetim Kurulu, Kalkınma Kurulu, Genel Sekreterlik, Diyarbakır Yatırım Destek Ofisi ve Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisi oluşturmaktadır.

Şekil 2: Karacadağ Kalkınma Ajansı Teşkilat Yapısı

Kaynak: Karacadağ Kalkınma Ajansı, 2010 Yılı Ajans Faaliyet Raporu, Diyarbakır, 2010,s. 18.

3.3. 4.1 Yönetim Kurulu

Yönetim Kurulu, ajansın "karar ve temsil organı" olup 8 (sekiz) kişiden oluşmaktadır. Kurul üyeleri Diyarbakır ve Şanlıurfa Valileri, Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı, Şanlıurfa Belediye Başkanı, Diyarbakır ve Şanlıurfa İl Genel Meclisi Başkanları, Diyarbakır ve Şanlıurfa Sanayi ve Ticaret Odaları Başkanları'dır. Ajansı temsil etme yetkisine sahip olan Yönetim Kurulu'nun başkanı validir. Yönetim Kurulu Başkanlığına için Şanlıurfa ve Diyarbakır valileri her yıl dönüşümlü olarak başkanlık yapmaktadır. Yönetim kurulu üyeleri ajans ile ilgili gizlilik taşıyan bilgileri ve bu Kanunun uygulanması sırasında öğrendikleri çalışma alanlarındaki sırları, görevlerinden ayrılmış olsalar bile ifşa edemezler, kendilerinin veya başkalarının menfaatine kullanamazlar²³³.

Ajansı karar organı olan yönetim kurulunun kendi içerisinde yönetişimi sağlaması büyük önem arz etmektedir. Nitekim valilik makamının bulunduğu ve başkanlık ettiği bir kurulda, diğer üyelerin kararlara katılımı konusunda sıkıntı yaşanması geleneksel Türk idari yapısı göz önüne alındığında kuvvetle muhtemeldir. Dolayısıyla özellikle valilere kurul içerisindeki katılımı artırma konusunda önemli rol düşmektedir²³⁴.

---

²³³ Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun. 2006, T.C. Resmi Gazete, 26074, 25.01.2006, s. 10.

²³⁴ Ahmet Yılmaz Ata, **Kalkınma Ajansları ve Hibe Yanılsaması, Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı**, Malatya, 2011, s. 337.

3.3. 4.2 Kalkınma Kurulu

Kalkınma kurulu; faaliyet alanı içindeki kamu kurumları, özel sektör, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve belediyeler arasındaki koordinasyonu sağlamak ve geliştirmek amacıyla ajans bünyesinde oluşturulur²³⁵.

Kalkınma Kurulu üyeleri, özellikle destek programlarının programlama aşamasında, başvuru rehberi ve eklerinin içeriği ile teklif çağrısı ilan tarihi olmak üzere, destek programlarının mahremiyetine saygı gösterirler. Bu kapsamda, Kalkınma Kurulu üyelerinin; destek döneminin herhangi bir aşamasında, kamuya açık olmayan konularda bilgi talep etmemesi, ajans tarafından sağlanacak mali ve teknik destek başvurularına ilişkin takipte bulunmaması, söz konusu başvuruların değerlendirme ve uygulama sürecini etkilemeye yönelik görüş ve öneri vermek dahil herhangi bir şekilde müdahaleye teşebbüs etmemesi gerekmektedir²³⁶.

Diğer Kalkınma Ajanslarında olduğu gibi, Karacadağ Kalkınma Ajansında da Kalkınma Kurulu, illerin dengeli şekilde temsilini sağlayacak yapıda, yüz üyeden oluşmaktadır. Kalkınma Kuruluna temsilci gönderecek kamu kurum ve kuruluşları ile özel kesim ve sivil toplum kuruluşlarının gönderecekleri temsilcilerin sayısı, görev süresi ve diğer hususlar kuruluş kararname ile belirlenmiştir. Karacadağ Kalkınma Ajansının 100 kişilik Kalkınma Kurulu üyelerinin 49'u Diyarbakır ilinden ve 51'i Şanlıurfa ilindedir²³⁷.

---

²³⁵ İsa Altınışık ve Hasan Sencer Peker, "Bölgesel Kalkınma Ajansları, Ekonomik Önemi, Avrupa Birliği ve Türkiye'deki Durumları", **Bütçe Dünyası Dergisi**, Sayı 34, 2010 / 2, s.154.

²³⁶ Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, **Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Kılavuzu**, , Ankara, 2009, s. 19.

²³⁷ <http://www.karacadag.org.tr/kalkinma-kurulu.asp> (16.03.2013)

3.3. 4.3 Genel Sekreterlik

Genel Sekreterlik Ajansın yürütme organıdır ve genel sekreter yatırım destek ofislerinin amiridir. Ajansın harcama yetkilisi genel sekreterdir. Genel Sekreter, Ajans'taki görevlerinden dolayı Ajans Yönetim Kurulu'na karşı sorumludur.²³⁸.

Genel Sekreterin görev ve yetkileri şunlardır²³⁹:

- Yönetim Kurulu gündemini hazırlamak, toplantılarına katılmak, görüş ve tekliflerini bildirmek,
- Yönetim Kurulunda alınan kararların takibini ve gereğinin zamanında yerine getirilmesini sağlamak,
- Yönetim Kurulunun devrettiği yetkileri kullanmak,
- Kalkınma Kurulunun tavsiyelerini değerlendirmek üzere Yönetim Kuruluna önerilerde bulunmak,
- Yıllık çalışma programı ile bütçeyi hazırlamak, Yönetim Kuruluna sunmak ve bunların uygulanmasını sağlamak,
- Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilmek üzere Ajansın altı aylık ve yıllık faaliyeti hakkında Yönetim Kurulunca hazırlanacak raporun zamanında tanzimi için gerekli her türlü tedbiri almak,
- Ajans gelirlerini toplamak, belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde bütçeye ve Yönetim Kurulu kararlarına uygun olarak harcamaları yapmak,
- Yönetim Kurulu tarafından tespit edilecek sınırlar içerisinde, taşıt dışındaki taşınır malların alımına, satımına, kiralanmasına ve hizmet alımına karar vermek,

---

²³⁸ Ebru Yazkan, **Bölgesel Gelişme Politikalarının Başarısında Kalkınma Ajanslarının Rolü**, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2008, s.25.

²³⁹ Karacadağ Kalkınma Ajansı, **2010 Yılı Ajans Faaliyet Raporu**, Diyarbakır, 2010,s. 19.

- Ajansın faaliyet alanına giren konularda kamu ve özel kesim ile sivil toplum kuruluşlarıyla gerekli işbirliği ve koordinasyonu sağlamak,
- Bölgedeki kişi, kurum ve kuruluşların proje üretme ve uygulama kapasitesini geliştirici faaliyetlerde bulunmak,
- Özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerin proje ve faaliyet tekliflerini değerlendirerek bunlara malî destek sağlamak üzere Yönetim Kuruluna öneri götürmek,
- Desteklenen proje ve faaliyetleri izlemek, değerlendirmek, denetlemek ve raporlamak,
- Bölgesel kalkınmayla ilgili yurt içindeki ve dışındaki ajans ve kuruluşlarla işbirliği yapmak ve ortak projeler geliştirmek,
- Yerel yönetimlerin planlama çalışmalarına teknik destek sağlamak,
- Ajansın sekretarya işlerini ve görev alanına giren diğer hizmetleri yürütmek,
- Ajansın insan kaynakları rejimi ve politikasının belirlenmesi için Yönetim Kuruluna görüş sunmak,
- Ajansın insan kaynakları politikasını izlemek, uygulamak ve geliştirmek,
- Uygulanmakta olan insan kaynakları politikasına ilişkin olarak her yıl Aralık ayının sonunda bir rapor hazırlayarak Yönetim Kuruluna sunmak,
- Ajans Genel Sekreterliğini temsilen, bölgesel gelişme ile ilgili ulusal ve uluslararası toplantılara katılmak ve yurt dışı temaslarda bulunmak,
- Personelin performans ölçütlerini belirlemek ve performansını değerlendirmek,
- Personelin işe alınmasını ve işine son verilmesini Yönetim Kuruluna teklif etmek.

Genel Sekreter, sınırlarını yazılı olarak açıkça belirtmek şartıyla yetkilerinden bir kısmını astlarına devredebilir. Yetki devri, yetki devreden amirin sorumluluğunu kaldırmaz. Genel Sekreterliğe doğrudan bağlı İç denetçi ve Hukuk Müşavirliği bulunmaktadır. Bu birimler, Genel Sekreterliğin danışma organlarıdır. Genel Sekreterliğe bağlı ana hizmet birimleri de Planlama, Programlama ve Koordinasyon Birimi, Program Yönetim Birimi, İzleme ve Değerlendirme Birimi ve Yatırım Destek Ofisleridir. Bu birimlerin görev ve yetkileri aşağıda sırasıyla belirtilmiştir.

3.3. 4.4 Planlama Programlama ve Koordinasyon Birimi

Planlama Programlama ve Koordinasyon Birimi, bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmesini hızlandırmaya ve rekabet gücünü artırmaya yönelik araştırmalar yapılması, yerel aktörlerin katılımı ile bölgesel ve sektörel bazlı plan ve programlar hazırlanması, yerel, ulusal ve uluslararası kurumlarla işbirliği ve kapasite geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılmasından sorumludur.

Planlama Programlama ve Koordinasyon Biriminin görev ve yetkileri²⁴⁰;

- Diyarbakır-Şanlıurfa İllerinde bölge planı ve operasyonel programlara yönelik, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmeyi hızlandırmak ve rekabet gücünü artırmak için araştırmalar yapmak veya yaptırmak,
- Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı koordinasyonunda, Ulusal Kalkınma Planı ile uyumlu olarak yerel aktörlerin katılımını sağlayarak bölge planını hazırlamak veya hazırlanmasını koordine etmek,
- Bölge planında tanımlanan amaç ve önceliklerin bir veya birkaçının gerçekleştirilmesine yönelik olarak bölgesel operasyonel programları hazırlamak,

---

²⁴⁰ Karacadağ Kalkınma Ajansı, **2010 Yılı Ajans Faaliyet Raporu**, Diyarbakır, 2010, s. 26.

- Diğer birimlerle işbirliği içinde bölge planı ve bölgesel operasyonel programlar ile uyumlu olarak sağlanacak desteklerin çerçevesini oluşturmak, zamanlamasını ve mali desteklerin bütçe dağılımını planlamak,
- Ajansın yıllık çalışma programı ve bütçesini diğer birimler/ YDO'lar ile koordineli birmşekilde hazırlamak ve mevzuatla belirlenmiş mercilere sunmak,
- Diğer birimlerle işbirliği içinde, bölge planı, bölgesel operasyonel programlar ve destek programlarının değerlendirilmesine yönelik program ve proje düzeyinde performans göstergelerini belirlemek,
- Ajansın altı aylık ara raporlarını ve yıllık faaliyet raporlarını hazırlamak ve mevzuatla belirlenmiş mercilere sunmak,
- Birimle ilgili görev ve faaliyetler kapsamında ilgili yerel, ulusal ve uluslararası kurumlarla işbirliği ve kapasite geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmak.

3.3. 4.5 Program Yönetim Birimi

Program Yönetim Birimi; Planlama Programlama ve Koordinasyon Birimi tarafından hazırlanan bölgesel programların yönetiminden sorumlu birimdir. Birim, tüm destekler kapsamında, başvuruların alınmasından, destek almaya hak kazanan projelerin/faaliyetlerin belirlenmesi ve başvuru sahipleri ile sözleşmelerin imzalanmasına kadar olan sürecin uygulanmasından sorumludur.

Program Yönetim Biriminin görev ve yetkileri²⁴¹;

- Sağlanacak desteklerin uygulama mekanizmasının genel çerçevesini oluşturmak ve güncellemek,
- Destek programları kapsamında, Destek Yönetim Kılavuzu'nda belirlenen çerçeve içerisinde başvuru koşullarını ve değerlendirme kriterlerini belirlemek,
- Potansiyel yararlanıcılara yönelik başvuru rehberlerini hazırlamak ve dağıtmak,

²⁴¹ Karacadağ Kalkınma Ajansı, **2010 Yılı Ajans Faaliyet Raporu**, Diyarbakır, 2010, s. 27.

- Doğrudan Faaliyet Desteği ve Teknik Destek uygulamalarına yönelik başvuru rehberlerini hazırlamak ve Ajans internet sitesinde sürekli güncel bulundurmak,
- Destek programlarının bölgede tanıtımı için gerekli tedbirleri almak,
- Potansiyel başvuru sahiplerine yönelik proje hazırlama eğitimleri planlamak ve uygulamak,
- Potansiyel başvuru sahipleri tarafından yöneltilen soruları cevaplarıyla birlikte; Ajans internet sayfasında "Sıkça Sorulan Sorular (SSS)" bölümünde yayımlayarak herkesin aynı anda ve eşit düzeyde bilgi edinebilmesini sağlamak,
- Proje başvurularını kabul etmek ve kayıtlarını yapmak,
- Gerekli durumlarda, teklif çağrısına ilişkin düzeltmeler yapmak,
- Başvuruların değerlendirilmesinde görevlendirilecek bağımsız değerlendiricilerin seçim kriterlerini belirlemek ve seçim sürecinde etkin rol oynamak,
- Bağımsız değerlendiricilerin performanslarını değerlendirmek,
- Proje değerlendirme süreçlerini planlamak ve yönetmek,
- Değerlendirme Komitesince yapılan nihai değerlendirmeler sonucu belirlenen ve Yönetim Kurulunca onaylanan "destek almaya hak kazananlar ve kazanamayanlar listesini" kamuoyuna ilan etmek,
- Proje teklifinde bulunan başvuru sahiplerine, yapılan değerlendirme sonucunda verilen kararları gerekçeleriyle birlikte bildirmek,
- Destek almaya hak kazanan projelerin bütçelerini değerlendirmeler ışığında revize etmek ve proje sahiplerini sözleşme sürecinden önce konu ile ilgili olarak bilgilendirmek,
- Destek almaya hak kazanan projelerin sahiplerini sözleşme imzalamaya davet etmek,

- Proje başvuruları, değerlendirme süreci ve seçilen projelerle ilgili temel verilerin Bilgi Sisteminde tutulmasını temin etmek,
- Destek almaya hak kazanan projelere ilişkin gerekli bilgi ve belgeleri İzleme ve Değerlendirme Birimine devretmek,
- Birimle ilgili görev ve faaliyetler kapsamında ilgili yerel, ulusal ve uluslararası kurumlarla işbirliği ve kapasite geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmak.

3.3. 4.6 İzleme ve Değerlendirme Birimi

İzleme ve Değerlendirme Birimi, Ajans tarafından hazırlanan plan ve programların ve desteklenen projelerin izleme ve değerlendirilmesi amacıyla gerekli bilgilerin toplanması, analizi, bildirimi ve kullanılması hususunda çalışmalar yapar. Destekleme faaliyetlerinin verimlilik, etkinlik, yaratılan etki ve sürdürülebilirliğinin düzenli aralıklarla takip edilmesini sağlar. Bu nedenle hibe programı çerçevesinde desteklenen projelerin uygulanması, izlenmesi, yasa ve usullere uygunluğunun kontrolü, hibe yararlanıcısının sorunları ve ihtiyaçları ile yakından ilgilenir.

İzleme ve Değerlendirme Biriminin görev ve yetkileri²⁴²;

- Bölge gelişme planı ve programlarının gerçekleşmesi amacıyla desteklenen faaliyet ve projeleri³ izlemek, denetlemek, değerlendirmek ve sonuçlarını Yönetim Kurulu ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı'na bildirmek,
- Destek programlarının ve projelerin değerlendirilmesine yönelik performans/başarı göstergelerinin belirlenmesine katkı sağlamak,
- Ajansın yürüttüğü programların, desteklediği proje ve faaliyetlerin ilerlemelerine yönelik değerlendirmeler yapmak, periyodik değerlendirme raporları hazırlamak, bölgenin kalkınması bakımından yarattığı etki ve sonuçları ile başarı düzeylerini tespit etmek amacıyla etki değerlendirmelerini yapmak,

---

²⁴² Karacadağ Kalkınma Ajansı, **2010 Yılı Ajans Faaliyet Raporu**, Diyarbakır, 2010, s. 29.

- Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ile koordineli bir şekilde, Ajansın sağlayacağı mali ve teknik desteklerin izleme ve değerlendirmesine yönelik temel ilke ve kurallar, sorumluluklar, kullanılacak belge ve formların standartları, yararlanıcıların proje ve faaliyetlerini uygularken uymaları gereken kuralların yasal ve kurumsal altyapısının tasarlanmasına katkıda bulunmak,
- Desteklenen proje ve faaliyetler için tasarlanan İzleme Bilgi Sisteminin koordinasyonunu sağlamak,
- Ajanstan destek almaya hak kazanmış proje/faaliyet sahipleri ile imzalanacak sözleşmeleri hazırlamak, sözleşme imzalanması sürecine aktif olarak katılmak,
- Sözleşme öncesinde, Genel Sekreterce gerekli görülen projelere ön izleme ziyareti yapmak,
- Sözleşmelerin imzalanmasını müteakip, sözleşme bilgilerinin doğruluğunu teyit etmek, yararlanıcının uygulama kapasitesini değerlendirmek ve yararlanıcı ile birlikte proje uygulamasına ilişkin bir yol haritası hazırlamak, projenin risk ve ihtiyaç analizlerine göre ön ödeme yapılmasının uygunluğu ve ön ödeme miktarı konusunda görüşünü Genel Sekretere bildirmek,
- Yararlanıcılara, proje/faaliyet uygulama ve satın alma usulleri, izleme bilgi sisteminin kullanımı, raporlama gibi konularda eğitimler vermek, bu amaçla bir Proje Uygulama Rehberi hazırlamak ve uygulamada yararlanıcılara karşılaştıkları problemlerin çözümüne yönelik destek vermek,
- Desteklenen proje ve faaliyetlere izleme ziyaretleri gerçekleştirmek,
- Uygulama aşamasına geçmiş proje ve faaliyetlerde öngörülen amaç ve hedeflere ulaşılmasına yardımcı olmak, uygulamanın belirlenen ilke ve kurallara, usul ve esaslara ve sözleşme hükümlerine uygun yürümesini sağlamak,
- Riskleri önceden tespit ederek düzeltici ve önleyici tedbirler almak, gerekiyorsa sözleşme değişiklikleri, fesih, usulsüzlükler, geri ödemeler... vb ile ilgili işlemleri yapmak,

- Yararlanıcılar tarafından sunulan raporları ve ödeme taleplerini değerlendirmek, ödemelerin zamanında yapılmasını sağlamak ve yapılan harcamaların usule uygunluğunu denetlemek,
- Birimle ilgili görev ve faaliyetler kapsamında ilgili yerel, ulusal ve uluslararası kurumlarla işbirliği ve kapasite geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmak.

3.3. 4.7 Yatırım Destek Ofisleri

Bölge illerinde Yönetim Kurulu kararı ile kurulan, biri koordinatör olmak üzere en fazla 5 uzmandan oluşan, Genel Sekreterliğe bağlı ve tamamen ücretsiz hizmet veren yerel birimlerdir. Yatırım Destek Ofisleri yatırımcıların ruhsat ve izin işlerini takip etmek, yatırımcıya bilgi vermek ve yol göstermek, başvurular hakkında ön inceleme yapmak ve tüm bu faaliyetlerini Valilik ve Genel Sekreterliğe bildirmektedir²⁴³.

Diyarbakır ve Şanlıurfa'da bulunan Yatırım Destek Ofislerinin görev ve yetkileri²⁴⁴;

- İlgili mevzuattaki başvuru koşulları ve istenen belgeler doğrultusunda yatırımcıya bilgi vermek ve yol göstermek,
- Kalkınma Ajanslarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmeliğinin Dördüncü Bölümünde yer alan maddelere uygun olarak yatırımcıların başvurularını kabul ve takip etmek,
- Kalkınma Ajanslarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelikte yer alan maddelere ve Yönetim Kurulu kararlarına uygun olarak yatırımcıların başvuruları üzerinde ön inceleme yapmak,
- Kalkınma Ajanslarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelikte yer alan maddelere ve Yönetim Kurulu kararlarına uygun olarak, yatırımcıların izin

²⁴³ Ziya Güney, **Dünya'da ve Türkiye'de Kalkınma Ajansları**, 2010, s. 1.

<http://www.ziyaguney.com/index.php?option=com_content&view=article&id=831:duenyada-ve-tuerkyede-boelge-kalkinma-ajanslari&catid=54:aratirma-ve-raporlar&Itemid=220> (20.03.2013)

²⁴⁴ Karacadağ Kalkınma Ajansı, **2010 Yılı Ajans Faaliyet Raporu**, Diyarbakır, 2010, s. 30.

ve/veya ruhsat işlemlerini yahut diğer idari iş ve işlemleri, ilgili makam veya makamlara intikal ettirmek ve gerekli takip işlemlerini yapmak. Engel ve sorunları tespit ederek sorunların çözümü konusunda ilgili merciler nezdinde girişimde bulunmak,

- Diyarbakır-Şanlıurfa'nın iş ve yatırım imkanlarının, ilgili kuruluşlarla işbirliği halinde ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapmak veya yaptırmak,
- Aylık Faaliyet Raporu düzenlemek ve bunları Valiliklere ve Genel Sekreterliğe vermek,
- Başbakanlık Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı ve ilgili diğer kuruluşlarla işbirliği halinde Diyarbakır-Şanlıurfa'da yatırım destek ve tanıtım stratejisini belirlemek ve uygulamak,
- Diyarbakır-Şanlıurfa'da kamu kurum ve kuruluşları ve özel sektör kuruluşlarınca uluslararası düzeyde yürütülen yatırım destek ve tanıtım faaliyetlerini koordine etmek ve desteklemek,
- Görev alanına giren konularda basılı ve elektronik yayınlar çıkarmak ve bu tür yayınları desteklemek,
- Birimle ilgili görev ve faaliyetler kapsamında ilgili yerel, ulusal ve uluslararası kurumlarla işbirliği ve kapasite geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmak,
- Diyarbakır-Şanlıurfa'da yatırımcıların karşılaşılabilecekleri engel ve sorunları tespit ederek sorunların çözümü konusunda ilgili merciler nezdinde girişimde bulunmak,
- Diyarbakır-Şanlıurfa'nın iş ve yatırım imkanlarının, ilgili kuruluşlarla işbirliği halinde ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapmak veya yaptırmak,
- Aylık Faaliyet Raporu düzenlemek ve bunları Valiliklere ve Genel Sekreterliğe vermek,

- Başbakanlık Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı ve ilgili diğer kuruluşlarla işbirliği halinde Diyarbakır-Şanlıurfa'da yatırım destek ve tanıtım stratejisini belirlemek ve uygulamak,
- Diyarbakır-Şanlıurfa'da kamu kurum ve kuruluşları ve özel sektör kuruluşlarınca uluslararası düzeyde yürütülen yatırım destek ve tanıtım faaliyetlerini koordine etmek ve desteklemek,
- Görev alanına giren konularda basılı ve elektronik yayınlar çıkarmak ve bu tür yayınları desteklemek,
- Birimle ilgili görev ve faaliyetler kapsamında ilgili yerel, ulusal ve uluslararası kurumlarla işbirliği ve kapasite geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmak.

3.3.5 Ajansın Bütçesi ve Finansman Yapısı

Ajansın bütçesi, Ajansın ulusal ve bölgesel düzeyde plan ve programlara, Yüksek Planlama Kurulu'nca belirlenen ödenek tavanına ve yıllık çalışma programına göre hazırlanır. Ajans bütçe dışı harcama yapamaz. Ajansların mali ve finansal kaynaklarının elde edilmesi, kullanılması ve mali denetiminin sağlanmasında görevli ve yetkili olanlar; kaynakların etkili, ekonomik, verimli ve hukuka uygun olarak elde edilmesinden, kullanılmasından, muhasebeleştirilmesinden, raporlanmasından ve kötüye kullanılmaması için gerekli önlemlerin alınmasından sorumludur²⁴⁵. Karacadağ Kalkınma Ajansı 2012 yılı toplam gider bütçesi 38.511.320,93 TL'dir. Bu harcama toplamının 32.119.815,36 sı proje ve faaliyet destekleri için harcanmıştır.

Ajansın 2012 yılı gelirler toplamı 66.934.929,11 TL olup bu gelirin en büyük kalemini 39.448.508,24 TL ile gelirin %58,94 ünü oluşturan bağış ve yardımlar oluşturmaktadır. En az pay ise %0,1 ile sanayi ve ticaret odalarından aktarılan paya aittir.

---

²⁴⁵ Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun. 2006, T.C. Resmi Gazete, 26074, 25.01.2006, s.20.

3.3.6 Karacadağ Kalkınma Ajansı Tarafından Açılan Destek Programları

Ajanslar tarafından sağlanacak desteklerin içeriği Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliğinde belirtilmiştir. Yönetmelikte belirtilen destek türleri şunlardır.

- Doğrudan Finansman Desteği
- Faiz desteği
- Faizsiz Kredi Desteği

Ajans şu ana kadar faiz ve faizsiz kredi desteği vermemiştir. Kurulduğundan bu yana sağlanan tüm destekler doğrudan finansman destekleridir. Sağlanan doğrudan finansman destekleri de Teklif Çağrısı Yöntemiyle Sağlanan Destekler (Mali Destek Programları), Doğrudan Faaliyet Desteği ve Teknik Destekler olmak üzere üçe ayrılır. Aynı yıl içinde birden fazla Mali Destek Programına çıkılması Ajans Yönetim Kurulunun kararına bağlıdır.

Ajans kurulduğu tarih 2009 dan bu yana üç tane mali destek programına çıkmıştır. Ajansın bu sürede vermiş olduğu destekler Bölge Planında belirtilen hedef ve önceliklere uygun olarak TRC2 (Diyarbakır-Şanlıurfa) Bölgesinde sanayi, tarıma dayalı sanayi ve turizmi geliştirilmesine yönelik olmuştur.

3.3. 6.1Ekonomik Gelişme Mali Destek Programı

Bu mali destek programının amacı, Diyarbakır ve Şanlıurfa Bölgesi'nde imalat sanayi ve turizm sektöründe faaliyet gösteren mikro ve küçük işletmelerin kurumsallaşma çalışmalarının desteklenerek fiziki ve beşeri altyapılarının geliştirilmesi suretiyle ölçeklerinin büyütülmesi, finansal kaynaklara erişimlerinin artırılması, planlama ve pazarlama konularındaki kapasitelerinin geliştirilmesi, yüksek katma değerli mal üretim kapasitelerinin artırılması, yenilikçilik ve Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesi, ihracata yönlendirilmesi veya mevcut ihracat kapasitelerinin geliştirilmesi, kendi işini kurabilecek özelliklere sahip ve kendilerinde var olan girişimcilik özelliklerini ortaya çıkarmaya istekli girişimcilerin desteklenerek yeni iş

alanları ve istihdam olanakları yaratılması, böylece işsizlik ve yoksulluğun azaltılmasıdır²⁴⁶ şeklinde özetlenmiştir.

Bu mali destek programının öncelikleri şunlardır²⁴⁷:

- İşletmelerin pazarlama, dışa açılma ve ihracat kapasitelerinin geliştirilerek dış pazar paylarının artırılması,
- İşletmelerin kurumsallaşma süreçlerinin hızlandırılması, verimliliklerinin artırılması, fiziki ve beşeri kapasitelerinin geliştirilmesi,
- Turizm ve sanayi sektörlerinde girişimciliğin desteklenmesi ve yaygınlaştırılması,
- Emek-yoğun iş kollarının (tekstil... vb.) desteklenmesi,
- Bölgede üretilen hammaddelerin işlenmesine yönelik imalat sanayinin desteklenmesi, ürün çeşitliliğinin ve hizmet kalitesinin artırılması,
- İşletmelerde teknoloji kullanımının ve teknoloji transferinin artırılması, Ar-Ge ve inovasyon faaliyetlerinin desteklenmesiyle rekabet güçlerinin artırılması,
- Turistik ve hediyelik ürünlerin geliştirilmesi ve üretilmesinin (el sanatları, hediyelik eşya... vb) teşvik edilmesi, turizme yönelik üretim yapan/hizmet veren işletmelerin mal ve hizmet üretimi ve pazarlaması ile beşeri ve fiziki kapasitelerinin artırılması ve geliştirilmesi,
- Tarihi yapılarda turizm amaçlı işletmeciliğin teşvik edilmesi,

Bu mali destek programına gerçek kişiler, özel işletmeler, kooperatifler ve üretici birlikleri başvurabilir.

---

²⁴⁶ <http://www.karacadağ.org.tr/sayfa.asp?ContentId=183> erişim tarihi: (15.04.2013)

²⁴⁷ Karacadağ Kalkınma Ajansı, **Ekonomik Gelişme Mali Destek Programı Başvuru Rehberi**, Diyarbakır, 2013, s.6.

3.3. 6.2 Turizm Altyapısı Mali Destek Programı

Turizm Altyapısı Mali Destek Programı'nın amacı; TRC2 (Diyarbakır-Şanlıurfa) Bölgesi'nde turizm altyapısını iyileştirmek, turizm potansiyelini harekete geçirmek ve sürdürülebilir kılmak, bu amaçla Bölgedeki turistik öneme sahip tarihi, kültürel ve doğal unsurların restore ve rehabilite edilerek turizm sektörüne kazandırılmasını sağlamak, bölgede turizm türlerini çeşitlendirerek (kültür, doğa, inanç, sağlık, kongre ve fuar... gibi) etkili bir tanıtım faaliyeti ile Bölgeyi turizm merkezine dönüştürmek, gelen turist sayısını ve konaklama süresini artırmak, sektörde yeni istihdam olanakları yaratmak ve böylece işsizlik ve yoksulluğu azaltarak bölge ekonomisine katkı sağlamak²⁴⁸ şeklinde özetlenmiştir.

Bu program için Ajans tarafından belirlenen temel öncelikler²⁴⁹;

- Doğal, tarihi ve kültürel nitelikli alan ve yapıların iyileştirilerek (bakım ve onarım), turizme uygun işlevler kazandırılması,
- Ören yerleri ve arkeolojik alanlarda çevre düzenlemesinin yapılması ve açık hava müzelerinin oluşturulması,
- Tarihi yapıların görünürlüğünün artırılmasına ve kentsel estetiğin iyileştirilmesine yönelik düzenlemelerin yapılması (sokak ve cephe düzenlemeleri yapılması, bilgilendirme ve yönlendirme elemanlarının kullanılması, turizm danışma bürolarının oluşturulması ve mevcutların etkinliğinin artırılması),
- Tarihi yapılarda butik otel, otel, ev pansiyonculuğu, sergi salonu, restoran işletmeciliği vb. turizme uygun işletmecilik türlerinin teşvik edilmesi,
- Bölgede çok işlevli, eğitim-bilgilendirme ve tanıtım faaliyetlerinin yapıldığı tematik müzelerin kurulması,

---

²⁴⁸ < <http://www.karacadağ.org.tr/sayfa.asp?ContentId=184> > (13.03.2013)

²⁴⁹ Karacadağ Kalkınma Ajansı, **Turizm Altyapısı Mali Destek Programı Başvuru Rehberi**, Diyarbakır, 2013, s.6.

- Turizmin çeşitlendirilmesine (sağlık turizmi ve termal turizm, eko-turizm, fuar ve kongre turizmi) yönelik faaliyetler.

Turizm Altyapısı Mali Destek Programına Valilikler, Kaymakamlıklar, Bölge İl ve İlçe Müdürlükleri, Bakanlıklara bağlı Kurum ve Kuruluşlar ile Enstitüler, yerel yönetimler, Mahalli İdare Birlikleri, fakülte, yüksekokul ve enstitüler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, sivil toplum kuruluşları başvurabilmektedir.

3.3. 6.3 Sanayi Altyapısı Mali Destek Programı

Sanayi Altyapısı Mali Destek Programı amacı; TRC2 Bölgesi'ndeki mevcut ve yeni kurulacak İŞGEM, OSB ve KSS'lerin altyapılarının iyileştirilerek üretim ve istihdam kapasitelerinin artırılması ve yeni yatırımcılar/girşimciler için altyapısı hazır organize yatırım alanları oluşturulmasıdır²⁵⁰ şeklinde özetlenmektedir.

Bu Mali Destek Programının temel öncelikleri²⁵¹;

- Organize Çalışma Alanlarının altyapılarının oluşturulması veya mevcutların güçlendirilerek kapasitelerinin artırılması.
- Organize Çalışma Alanlarının fiziki altyapısının çevre ve sağlık koşullarıyla uyumlu hale getirilmesi için projelendirilmesi.
- Organize Çalışma Alanlarında ortak kullanıma yönelik sosyal altyapı ve mesleki eğitim eksikliklerinin giderilmesi.
- Bölgenin girişimcilik, hizmet ve üretim kapasitesinin geliştirilmesi için ortak üretim mekânlarının planlanması ve kümelenme çalışmalarının teşvik edilmesi.
- Organize Çalışma Alanlarında çevre kirliliğinin önlenmesi ve çevresel altyapının geliştirilmesi.

---

²⁵⁰ < <http://www.karacadağ.org.tr/sayfa.asp?ContentId=185> > (13.03.2013)

²⁵¹ Karacadağ Kalkınma Ajansı, **Sanayi Altyapısı Mali Destek Programı Başvuru Rehberi**, Diyarbakır, 2013, s.6.

Bu Mali Destek Programına Valilikler, kaymakamlıklar, Bölge, il ve ilçe müdürlükleri, Bakanlıklara bağı kurum ve kuruluşlar ile Enstitüler, yerel yönetimler, mahalli idare birlikleri, fakülte, yükseköğretim ve enstitüler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, OSB müdürlükleri, KSS kooperatifleri başvurabilmektedir.

Tablo 5: Proje Teklif Çağrısı Kapsamında Sağlanan Mali Desteklere İlişkin Bilgiler										
Yılı	Proje Teklif Çağrısına Çıkan Mali Destek Programının Adı	Son Başvuru Tarihi	Programın Toplam Bütçesi (")	Projelere Sağlanacak Asgari Destek Tutarı (")	Projelere Sağlanacak Azami Destek Tutarı (")	Başvuru Sayısı	Başarılı Proje Sayısı	Sözleşme İmzalanın Proje Sayısı	Toplam Destek Miktarı (")	Eş Finasman Dahil Toplam Proje Bütçeleri (")
2010	Ekonomik Gelişme Mali Destek Programı	04.06.2010	12.500.000,00	30.000,00	500.000,00	404	61	61	11.922.222,69	24.761.901,28
2010	Turizm Altyapısı Mali Destek Programı	11.06.2010	10.400.000,00	50.000	1.000.000	66	23	23	10.400.000,00	17.379.189,60
2011	Ekonomik Gelişme Mali Destek Programı	22.08.2011	13.000.000,00	40.000	400.000	232	64	64	12.973.626,86	27.707.983,86
2011	Turizm Altyapısı Mali Destek Programı	29.07.2011	6.200.000,00	75.000	750.000	46	15	15	6.174.485,34	11.563.323,90
2013	Ekonomik Gelişme Mali Destek Programı	28.12.2012	13.000.000,00	40.000	400.000	227	66	66	12.999.450,27	26.556.292,86
2013	Turizm Altyapısı Mali Destek Programı	28.12.2012	3.000.000,00	75.000	750.000	28	13	13	3.993.421,19	6.673.317,62
2013	Sanayi Altyapısı Mali Destek Programı	28.12.2012	3.000.000,00	75.000	750.000	21	11	11	4.996.028,42	8.786.140,48

Karacadağ Kalkınma Ajansı kurulduğu tarih olan 2009'dan beri Ekonomik Gelişme ve Turizm Altyapısı Mali Destek Programlarına çıkmaktadır. Ekonomik Gelişme Mali Destek Programı kapsamında ağırlıklı olarak Küçük ve Orta Ölçekli işletmelerin kapasite artışı projelerine destek verilmektedir. Turizm Altyapısı Mali Destek Programı kapsamında ise unutulmaya yüz tutmuş, yıkılmak üzer olan tarihi ve turistik mekanlar ayağa kaldırılmaktadır. Başvuru sayısı yıllar itibari ile düşüş göstermektedir. En fazla destek verilen proje sayısı 2013 yılına aittir. Bu durumun görülmesinde proje bütçesi küçük işletmelere değerlendirmede pozitif ayrımcılık yapılmasıdır. Programa toplam bütçesinin en yüksek olduğu yıl ise 2013 yılına aittir.

3.3. 6.4Doğrudan Faaliyet Desteği Programı

Bu programın amacı; TRC2 Bölgesinin mevcut potansiyellerinin tespit edilip harekete geçirilmesi; kalkınmanın önündeki risklerin engellenmesi, insan kaynaklarının geliştirilmesi ve hizmetlere erişimde fırsat eşitliğinin sağlanması ile bölgede yenilikçilik ve rekabetçiliğin artırılması amacıyla yapılacak araştırma, geliştirme, planlama ve diğer faaliyetlerin desteklenmesidir²⁵².

Bu program kapsamında belirlenen temel öncelikler şunlardır²⁵³;

- Sektörel kümelenmeyi teşvik etmeye yönelik araştırma, geliştirme ve planlama faaliyetlerinin yürütülmesi,
- Bölgenin sorunlarının ve potansiyellerinin tespiti ve ortaya çıkarılmasına yönelik araştırma, istatistiki veri ve analiz çalışmalarının desteklenmesi,
- Bölgenin rekabetçilik, AR-GE, yenilikçilik ve girişimcilik kapasitesini geliştirmeye yönelik teknoparklar, teknoloji geliştirme, iş geliştirme ve fuar merkezlerinin kurulması ve etkin şekilde faaliyetlerini yürütmeleri amacıyla yapılacak fizibilite benzeri ön çalışmaların desteklenmesi,

²⁵² <http://www.karacadag.org.tr/destek-detay.asp?SayfaId=337> erişim tarihi 16.04.2013

²⁵³ Karacadağ Kalkınma Ajansı, **2013 Yılı Doğrudan Faaliyet Desteği Programı Başvuru Rehberi**, Diyarbakır, 2013, s.5.

- Bölgenin ekonomik ve sosyal kalkınması açısından önemli olabilecek stratejik planların yapılması ve bunlara yönelik eylemlerin desteklenmesi,
- Bölgede göç ile birlikte artan yoksulluk ve gelir dağılımı farklılıklarından kaynaklanan sosyal sorunların en aza indirilmesi, öncelikle dezavantajlı gruplara yönelik olmak üzere sosyal hizmet sunumunda erişilebilirliği ve kalitenin artırılması ve sosyal uyumun sağlanmasına yönelik araştırma ve planlama çalışmalarının desteklenmesi.

Doğrudan faaliyet desteğinden sadece TRC2 (Diyarbakır ve Şanlıurfa) Bölgesinde yer alan; Valilikler, Kaymakamlıklar, Bölge, İl ve İlçe Müdürlükleri, Bakanlıklara bağlı kurum ve kuruluşlar ile enstitüler, Yerel Yönetimler (İl Özel İdareleri, Büyükşehir Belediyeleri, İl ve İlçe Belediyeleri, Köy Muhtarlıkları ve Mahalli İdare Birlikleri-Köylere Hizmet Götürme Birlikleri), Üniversite, Fakülte, Yüksekokul ve Enstitüler, Kamu Kurumu Niteliğinde Meslek Kuruluşları (Odalar, Borsalar... vb), Sivil Toplum Kuruluşları (Vakıflar, Dernekler, Federasyonlar... vs), Organize Sanayi Bölgesi Müdürlükleri ile Küçük Sanayi Sitesi Kooperatifleri Teknoparklar ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Endüstri Bölgeleri ve İş Geliştirme Merkezleri, Kâr Amacı Gütmeyen Birlikler ve kooperatifler yararlanabilir.

İçerik açısından zor anlaşılabilen bir destek türü olması nedeniyle programın daha iyi anlaşılabilmesi için aşağıdaki örnek proje konuları yatırımcılara yol göstermesi amacıyla verilmiştir²⁵⁴.

- Sınır ticaretinin ve ihracatın geliştirilmesine yönelik araştırma yapılması,
- İyi tarım ve organik tarım uygulamalarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik araştırma ve fizibilite çalışmalarının yürütülmesi,
- Bölge için demografik (işgücü, işgücüne katılım, işgücünün yapısı ve sektörel dağılımı... vb.) ve sosyo-ekonomik analiz çalışmaları yapılması,
- Göç, yoksulluk, kentleşme ve sosyal uyum konularında araştırma yapılması,

²⁵⁴ Karacadağ Kalkınma Ajansı, **2013 Yılı Doğrudan Faaliyet Desteği Programı Başvuru Rehberi**, Diyarbakır, 2013, s.7.

- Bölge için marka değeri taşıyan ürün ve hizmet değerlerinin belirlenmesi ve geliştirilmesine yönelik faaliyetlerin yürütülmesi, • Bölgede üretilen ürünler için kalite standardı oluşturulması (Ör: GAP Kalitesi),
- Bölge'de yeni Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri oluşturulmasına yönelik fizibilite hazırlanması,
- Bölgede mevcut Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri için gerekli olan altyapı ve arıtma projelerinin hazırlanması,
- İş geliştirme merkezleri (İŞGEM), teknoloji geliştirme merkezleri (TEKMER) ve teknoparklar gibi kuruluşların ve bunların tesislerinin kurulması amacıyla fizibilite çalışmaları yapılması,
- Büyük referans laboratuvarları, AR-GE ve yenilikçilik merkezlerinin oluşturulması amacıyla fizibilite çalışmaları yapılması,
- Bölge içerisinde yer alan ve ekonomik ve sosyal açıdan benzerlik gösteren alt-bölgeler için kırsal kalkınma faaliyetleri hazırlanması,
- Bölgenin girişimcilik (kırsal girişimcilik, genç ve kadın girişimciliği, sosyal girişimcilik, vb.) kapasitesinin araştırılmasına yönelik faaliyetler,
- Kent bütününde eşitsiz hizmet sunumunu ortadan kaldırmayı öngören, kurumlar arasında koordineli iş planı yapılmasını ve uygulanmasını sağlayacak olan sosyal hizmet ana alanının yapılması,
- Hizmet gereksinimlerinin belirlenmesi için Bölge üniversiteleri, ilgili kurum-kuruluş ve STK'lar ile birlikte bölge, il ve kent yoksulluk haritalarının çıkartılması benzer şekilde bölge içi ve dışı göç hareketlerinin araştırılması,
- Hem il merkezi ve ilçelerde, hem de kırsal ve kentsel alanda ekonomik ve toplumsal yapının en küçük yerleşim birimleri (köy, mahalle vb.) özelinde araştırmalar yapılması,

- Kırsal alanda ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde bulunan kişilere ve hanelere gelir seviyesini yükseltme, istihdamı artırma, üretilen tarım ve hayvancılık ürünleri için mahallinde değerlendirme ve pazarlama alanlarında gerekli araştırmaların yapılması,
- Dezavantajlı grupların tespitine ve ihtiyaçlarının belirlenmesine yönelik araştırma ve analizler yapılması,
- Göçle gelen dezavantajlı grupların toplum ve kent yaşamına katılımın artırılmasına yönelik araştırmalar yapılması,
- Tarım, sanayi ve hizmetler sektöründe dezavantajlı kesimlerin istihdamını arttırıcı sektör analizleri ve araştırmalar yapılması,
- Kırsal ve kentsel alanlara yönelik kalkınma modelleri geliştirilmesi,
- Sosyal hizmet sunan kurumların hizmet kalitesinin ölçülmesi ve iyileştirilmesine yönelik araştırma ve analizler yapılması.

Tablo 6: Yıllar İtibariyle Doğrudan Faaliyet Desteğine İlişkin Veriler							
Yılı	Duyurulan Ajans Destek Tutarı (₺) (Programın Bütçesi)	Asgari Destek Tutarı (₺)	Azami Destek Tutarı (₺)	Faaliyet Başvurusu Sayısı	Desteklenen Faaliyet Sayısı	Desteklenen Faaliyetlere Yapılan Toplam Destek Tutarı (₺)	Eş Finansman Dahil Faaliyet Bütçeleri Toplamı (₺)
2009							
2010	1.177.000,00	20.000	70.000	61	28	1.162.997,34	1.252.394,51
2011	630.000,00	20.000	70.000	50	22	889.451,74	910.666,64
2012	325.000,00	20.000	70.000	21	8	327.899,00	2.810,81

Doğrudan Faaliyet Desteği kapsamında 2009 yılında destek verilmemiştir. Destek miktarı 2010 yılında en yüksek seviyedir. Bu dönemde toplam 28 projeye destek verilmiştir. Destek miktarı yıllar itibari ile düşüş göstermektedir. Program kapsamında başvuru sahipleri eş-finansman gösterebilir. Programın genel özellikleri ile kabul edilen projeler karşılaştırıldığında verilen desteğin programın amacına hizmet etmediği konusunda genel bir kanaat oluşmuştur.

3.3. 6.5 Teknik Destek Programı

Ajans tarafından sağlanacak teknik desteğin amacı, bölgedeki yerel aktörlerin bölgesel kalkınma açısından önem arz eden, ancak kurumsal kapasite eksikliği nedeniyle hazırlık ve uygulama aşamalarında sıkıntı ile karşılaşılan çalışmalarına destek sağlamaktır. Ajans tarafından sağlanacak teknik destek; Ajans tarafından yayınlanan herhangi bir proje teklif çağrısı ile ilişkilendirilmemek koşuluyla;

- Yerel yönetimlerin başta planlama çalışmaları ile "2011-2013 Bölge Planı", "GAP Turizm Master Planı" ve varsa Turizm Stratejisi ve Eylem Planları gibi bölge plan ve programlarını uygulayıcı veya yerel kalkınma kapasitesini artırıcı faaliyetlerini,
- Diğer kamu kurum ve kuruluşlarının ve bölgedeki sivil toplum kuruluşlarının yerel ve bölgesel kalkınmaya katkıda bulunabilecek çalışmalarını kapsamaktadır.

Teknik destekten sadece TRC2 (Diyarbakır ve Şanlıurfa) Bölgesinde yer alan, Kamu kurum ve kuruluşları, Yerel yönetimler (İl Özel İdareleri, Belediyeler, Köyler, Mahalli İdare Birimleri), Üniversiteler (Fakülte, Meslek Yüksek Okulu, Enstitü, Araştırma Merkezi), Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, Sivil Toplum Kuruluşları, Organize Sanayi Bölgeleri, Küçük Sanayi Siteleri, Teknoparklar, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Endüstri Bölgeleri, İş Geliştirme Merkezleri, Kar amacı gütmeyen Birlikler ve Kooperatifler¹, ve sayılan bu kurum ve kuruluşların kurduğu veya ortağı olduğu işletmeler yararlanabilir.

Bu program kapsamında desteklenen örnek proje konuları ise aşağıdaki gibidir²⁵⁵;

- Yerel yönetimlerin planlama faaliyetlerine destek verilmesine yönelik çalışmalar,
- Bölgede bulunan tarihi, kültürel ve doğal yapıların korunması, tanıtılması ve turizme açılmasına yönelik her türlü eğitim, danışmanlık ve lobi faaliyetlerinin yürütülmesi,
- Bölgede proje yazma ve yürütme kültürünün oluşturulması ve geliştirilmesinin sağlanmasına yönelik faaliyetler,
- Ulusal ve uluslararası teşvik ve hibe mekanizmaları, alternatif finans kaynakları ve bu kaynaklardan faydalanma araçlarına yönelik eğitimler,
- Ulusal ya da uluslararası organizasyonların (sempozyum, kongre, fuar, çalıştay, konferans, bienal, festival vb.) bölgede gerçekleştirilmesine yönelik lobicilik faaliyetleri,
- Ulusal ve uluslararası sermayeyi bölgeye çekmeye yönelik çalışmalar,
- Bölgede bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile Sivil Toplum Kuruluşlarının kurumsal ve beşeri kapasitelerini geliştirmeye yönelik faaliyetler,
- Bölgede entegre sanayi tesislerinin kurulmasına yönelik proje hazırlama çalışmalarının teknik açıdan desteklenmesi,
- Bölgenin sahip olduğu potansiyeller ve yatırım imkânlarının tanıtımına yönelik faaliyetler,
- Bölgede bulunan tarihi ve kültürel değere sahip yapıların rölöve, restitüsyon, restorasyon, statik, aydınlatma ve çevre düzenleme projeleri ile uygulama projelerinin hazırlanmasına yönelik eğitim ve danışmanlık hizmetleri,

---

²⁵⁵ Karacadağ Kalkınma Ajansı, **2013 Yılı Teknik Destek Programı Başvuru Rehberi**, Diyarbakır, 2013, s.7.

- Bölgedeki kamu kurum ve kuruluşları, STK, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları vb. kurumların personellerine yönelik kariyer ve kişisel gelişim faaliyetlerinin desteklenmesi,
- Bölgenin dış ticaret potansiyelinin geliştirilmesi, uluslararası tanıtımının sağlanması ve komşu ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesine katkı sağlayacak çalışmalar,
- Modern tarım yöntemleri ve iyi tarım faaliyetlerinin uygulanmasına yönelik üretici birliklerinin ve üreticilerin eğitilmesi (hastalık ve zararlılarla mücadele eğitimi vb.),
- Bölgede mesleki eğitim faaliyetlerinin desteklenmesi,
- Bölgede yatırımı arttıracak, yatırımların önündeki engelleri ortadan kaldıracak ve yatırımcılara yol gösterecek her türlü danışmanlık, eğitim ve lobi faaliyetleri,

Tablo 7: Yıllar İtibariyle Teknik Destek Uygulaması			
Yılı	Başvuru Sayısı	Desteklenen Başvuru Sayısı	Ajans Destek Miktarı
2009			
2010	43	34	230.886,34 TL
2011	60	20	106.895,32 TL
2012	28	17	101.858,00 TL

Teknik Destek uygulaması 2010 yılında başlatılmıştır. En fazla desteğin sağlandığı dönem 2010 yılı görülmektedir. Bu dönemde kabul edilen proje sayısına bağlı olarak bütçe tutarı da en yüksek seviyededir. Program kapsamında proje başına en fazla 15 bin TL'lik destek verilmektedir. Bu program kapsamında en fazla eğitim desteği talep edilmektedir. Bu nedenle kabul edilen projelerin büyük bir bölümü eğitim projeleridir.

3.3. 6.6Cazibe Merkezleri Destekleme Programı

Cazibe merkezleri yaklaşımı; 1982 yılında yapılan 'Yerleşme Merkezlerinin Kademelenmesi Çalışması' esas alınarak geliştirilen, "Büyüme Kutupları Teorisi"ne dayanan, 9. Kalkınma Planı ve YPK kararları ile yasal dayanağını bulan, merkezlerin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesine göre Kalkınma Bakanlığı tarafından belirlenen ve bu unvanı elde eden merkezlere yapılacak kilit müdahalelerle kalkınma ivmesinin yakalanması nihayetinde bu ivmenin çevrelerine de yayılması ile iç göçün bölge içerisinde tutulmasının amaçlandığı bölgesel bir stratejidir.

2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda, "Cazibe Merkezleri Programı"ndan bahsedilmektedir. Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı, "büyüme kutupları teorisi"nden hareketle oluşturulmuştur. Söz konusu teori, sınırlı olan ulusal kaynakların ülke genelinde eşit biçimde dağıtılamayacağı düşüncesi ile belirli merkezlerin seçilmesi ve yatırımların bu merkezlerde yoğunlaştırılmasını öngörmektedir. Büyüme kutuplarına yapılacak yatırımlar ile ekonomik hareketliliğin başlaması; ölçek ekonomisi ve yığılma ekonomilerinden kaynaklanan pozitif dışsallıklar ile sürekliliğin sağlanması ve çevresindeki bölgelerin de olumlu yönde etkilenmesi hedeflenmektedir. Programlarda, kent merkezi hedef alınarak hazırlanmakta ve uygulanmaktadır.

2007–2013 yıllarını kapsayan 9. Kalkınma Planı'nda yer alan cazibe merkezleri belirlenirken, 2004 yılında DPT'nin hazırlamış olduğu "İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması" esas alınmıştır. Bu seçimde; nüfus kriteri, hizmet sektöründeki istihdam oranı kriteri, havaalanı kriteri, üniversite kriteri, coğrafi bölge kriteri gibi kriterler belirleyici olmuştur. Sıralanan bu kriterler esas alınarak DPT tarafından 12 Cazibe Merkezi belirlenmiştir. Bu cazibe merkezleri; Malatya, Elazığ, Erzurum, Van, Gaziantep, Diyarbakır, Şanlıurfa, Samsun, Trabzon, Konya, Kayseri ve Sivas'tır.

CMDP; pilot uygulama olarak 2008 yılında Diyarbakır'da başlatılmıştır. Daha sonra, 2010 yılında Erzurum, Şanlıurfa ve Van İlleri programa dahil edilmiş olup diğer illerde cazibe merkezi uygulamasına henüz geçilmemiştir. Cazibe Merkezleri programı

Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinde Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından yürütülmektedir.

Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı'nın uzun dönemli genel amacı²⁵⁶; cazibe merkezinde gerçekleşen sosyo-ekonomik kalkınmanın çevre merkezlere yayılması ile birlikte, ulusal düzeyde bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılmasına katkıda bulunmaktır. Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı'nın temel amacı ise; "görece az gelişmiş bölgelerde, büyüme ve çevrelerine hizmet verme potansiyeli yüksek kent merkezlerine sağlanan stratejik desteklerle, söz konusu kent merkezlerinin ekonomik kalkınmasına ivme kazandırılması ve nihayetinde kalkınmanın çevre merkezlere de yayılarak iç göçün kendi bölgesi içinde tutulmasıdır".

CMDP, "pilot İl" olarak seçilen Diyarbakır'da 2008 yılında başlatılmış olup 2008-2010 döneminde toplam 17 projeye 47.291.603,15 TL destek sağlanmıştır. Bu projelerin uygulaması tamamlanmıştır.

2011 yılı Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı'nın (CMDP) Diyarbakır ve Şanlıurfa uygulaması için 39.447.366,00 TL kaynak, iki il için eşit miktarda kullanılmak üzere Ajans bütçesine aktarılmıştır.

Bu program kapsamında tarihi ve kültürel değerlerin korunarak turizme kazandırılması amacıyla, büyük altyapı projeleri uygulanmakta olup hâlihazırda Diyarbakır'da 6 ve Şanlıurfa'da 2 projenin uygulaması devam etmektedir²⁵⁷.

---

²⁵⁶ Karacadağ Kalkınma Ajansı, **Cazibe Merkezleri Mali Destek Programı Başvuru Rehberi**, Diyarbakır, 2013, s.8.

²⁵⁷ <<http://www.karacadag.org.tr/destek-detay.asp?SayfaId=305> erişim tarihi> (16.04.2013)

3.3.7 Ajans Mali Destek Programları Değerlendirme Süreci

Doğrudan finansman desteği, ajansın belli proje ve faaliyetlere yaptığı karşılıksız yardımlardır. Doğrudan finansman desteği, ajansın esas itibarıyla proje teklif çağrısı yöntemiyle kullandığı desteklerden oluşur. Ancak ajans istisnai olarak, proje teklif çağrısı yapmaksızın ve proje hazırlığı konusundaki yükümlülüklerinden bazılarını hafifletmek veya proje hazırlık sürecini doğrudan yönetmek suretiyle, doğrudan faaliyet desteği ve güdümlü proje desteği şeklinde de doğrudan destek sağlayabilir. Ajans, desteğin hedef kitlesi, kapsamı ve potansiyel yararlanıcının uygulama kapasitesini dikkate alarak aşamalı proje teklif çağrısı yöntemi uygulayabilir.

Ajansın yararlanıcılara vereceği doğrudan finansman desteği, başvuru rehberlerinde belirlenen usul ve esaslar dahilinde kullanılır. Başvuru sahipleri, bu Yönetmelik hükümlerini ve başvuru rehberlerinde yer alan bütün hususları kabul etmiş sayılırlar. Başvuru rehberi ve içeriği, proje teklif çağrısı ilan edilene kadar, potansiyel yararlanıcılara ve bunlar adına hareket edenler ile kamuoyuna açıklanamaz.

Başvuru rehberlerinde Ajansın destek vereceği faaliyet konuları, uygun başvuru sahipleri, maliyetlerin uygunluğu ve başvuruya ilişkin tüm hükümler proje teklif çağrısı ile kamuoyuna duyurulur. Proje başvuru sahiplerine projelerini Ajans'a sunmaları için yönetmeliklere uygun bir süre verilir. Ayrıca muhtemel başvuru sahiplerinin projelerini yazmalarını sağlamak için Ajans tarafından bilgilendirme ve eğitim toplantıları da düzenlenir.

Belirtilen süre sonunda Ajans, yapılan başvurular üzerinde, son başvuru tarihinden en geç bir hafta içerisinde, başvuru rehberinde talep edilen belgelerin doğru, eksiksiz, imzalı, kaseli ve/veya mühürlü olarak sunulmuş olması ve başvuru sahibinin, ortaklarının ve proje konularının başvuru rehberinde belirtilen kriterlere uygunluğu gibi hususlar yönünden ön inceleme yapar²⁵⁸.

---

²⁵⁸ Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği. 2008, T.C. Resmi Gazete, 27048, 08.11.2008, s. 98.

Ön inceleme sonucunda uygun bulunan başvurular, oluşturulacak bağımsız değerlendirici havuzunda bulunan ve ajans tarafından uygun görülen bağımsız değerlendiriciler tarafından değerlendirilir.

Bağımsız değerlendiriciler tarafından gerçekleştirilen değerlendirmeler üstünde gerekli kontrolleri yaparak görüş oluşturmak ve bunları raporlamak amacıyla, her proje teklif çağrısı için ayrı bir değerlendirme komitesi oluşturulur.

Değerlendirme Komitesi değerlendirmesini yaptıktan sonra oluşturulan asıl ve yedek listeler bütçe revizyonu için Genel Sekreterliğe gönderilir. Genel sekreterlik gerekli düzenlemeleri yaptıktan sonra Yönetim Kurulunun onayı ile listeler kesinleşir ve kamuoyuna ilan edilir.

3.3.8 Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Kurumsal Kabiliyet ve Kapasite Değerlendirmesi

Ajansın, yeni bir kurumsal yapı olmasının getirdiği dinamizm, özerk bir yapısının olması, kamu kurumları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının yer aldığı hızlı karar alma mekanizmalarının getirdiği güçlü kurumsal yapı, işbirliği için ortak çalışma platformu oluşturmaya yatkın kurum kültürü, farklı sektörlerden kurumların temsil edildiği Kalkınma Kurulu'nun varlığı, nitelikli insan kaynakları, fiziki ve bilişim altyapısının düzeyi Ajansın üstünlükleri arasında sayılabilir. Buna karşın; Bölgede proje hazırlama ve uygulama ile ortak iş yapma ve işbirliği kültürünün gelişmemiş olması, Ajansın yeterince tanınmıyor olması, Kalkınma Kurulu ile Yönetim Kurulu arasında iletişimin zayıf olması, Ajansın mali kaynaklarının bölgedeki ihtiyaca ve beklentilere göre nispeten az olması, TRC2 Bölgesinde büyük ekonomik ve sosyal kalkınma sorunlarının bulunması Ajansın zayıflıkları ve Ajans için potansiyel tehditler arasında sayılabilir.

Karacadağ Kalkınma Ajansı; kuruluş amaçlarını yerine getirmek için, kurumlarla yakın iletişim ve işbirliği içinde çalışmayı, zayıf yanlarını güçlendirerek fırsat haline dönüştürecek mekanizmalar yaratmayı, kurumsallaşmasını pekiştirecek faaliyetlerde bulunmayı, bölgedeki diğer kurumların kalkınma ve gelişmeye yönelik

faaliyetlerini desteklemeyi, bölgede proje geliştirme ve uygulama ile girişimcilik kültürünün yerleşmesi ve bölgedeki kurumların kapasitelerinin artırılması için çalışmalarda bulunmayı, bölgedeki kurum ve kuruluşlar için gerek insan kaynakları ve teknik altyapısı, gerekse çalışma anlayışı ile örnek kuruluş olmayı hedeflemektedir²⁵⁹.

Karacadağ Kalkınma Ajansı hem 2010 yılında hem de 2011 yılında sağladığı mali destekler, bölgesinde düzenlediği organizasyonlar, katılım sağladığı programlar ve YDO'lar ile gerçekleştirdiği faaliyetler ile en iyi performans gösteren Ajanslardan birisi olmuştur²⁶⁰.

3.3.9 İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırmasına Göre TRC2 (Diyarbakır-Şanlıurfa) Bölgesi

DPT koordinasyonunda ve Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı'nın da katkılarıyla yapılan İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması ile ilgili çalışma sonucunda; Düzey 1 olarak 12, Düzey 2 olarak 26 ve Düzey 3 olarak da 81 (il) İstatistiki Bölge Birimi tanımlanmış olup, Bakanlar Kurulu'nun 2002/4720 sayılı kararı 22 Eylül 2002 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Buna göre, bölgesel istatistiklerin toplanması, geliştirilmesi, bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin yapılması, bölgesel politikaların çerçevesinin belirlenmesi ve AB Bölgesel İstatistik Sistemine uygun karşılaştırılabilir istatistiki veri tabanı oluşturulması amacıyla ülke genelinde İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması tanımlanmıştır²⁶¹. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinin oluşturduğu TRC2 alt bölgesi, göller dâhil, 34.540 km²'lik yüzölçümü ile Türkiye yüzölçümünün % 4,4'ünü kaplamaktadır. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (2009 Nüfus Sayımı) verilerine göre, bölgenin nüfus yoğunluğu 91 kişi/km² olup, 94 kişi/km² olan ülke nüfus yoğunluğunun altındadır. Bölge illerinden Şanlıurfa'nın nüfus yoğunluğu 86 kişi/km² ile bölge değerinin altında iken, Diyarbakır ili 101 kişi/km² ile bölge rakamının üstünde kalmaktadır.

²⁵⁹ Karacadağ Kalkınma Ajansı, **2012 Yılı Ara Faaliyet Raporu**, Diyarbakır, 2012, s.159.

²⁶⁰ Ahmet Baş, **Kalkınma Ajanslarının Performans Durumlarının İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlaması Anabilim Dalı, 2012, İstanbul, s. 76.

²⁶¹ Devlet Planlama Teşkilatı, **İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması**, Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, Ankara, 2003, s.1.

Bölgenin 2008 yılı yıllık nüfus artış oranı % 27,5'dir. 2009 yılı nüfus verilerine göre; bölgenin nüfusu oldukça genç olup, nüfusun % 60,5'i 25 yaşın altındadır. 25-65 yaş arası nüfus toplam nüfusun % 36'sını, 65 yaş üstü nüfus toplam nüfusun % 3,5'ini oluşturmaktadır. 2009 yılında şehir nüfusunun toplam nüfusa oranı %63,3'tür. Nüfusun 1.978.934 kişisi şehirlerde yaşarken, 1.149.814 kişisi belde ve köylerde yaşamaktadır. 2008 yılında istihdam edilenlerin % 49,8'i hizmetler, % 33,4'ü tarım ve % 16,8'i sanayi sektöründe çalışmaktadır. Bölgenin işsizlik oranı yine aynı yıl için % 14,1, işgücüne katılma oranı % 31,8, tarımdaki işsizlik oranı % 16,9 ve istihdam oranı % 27,3'tür. 2007 yılında toplam tarımsal alan 1.821.987 hektardır. Bu alanın 1.688.656 hektarı toplam işlenen tarım alanı, geri kalanı ise uzun ömürlü bitkiler alanıdır²⁶².

DPT tarafından İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) Düzey-2'ler esas alınarak yapılan sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre, TRC2 Bölgesi (Diyarbakır-Şanlıurfa) 26 bölge içerisinde 23'üncü sırada yer almaktadır. Bölgenin sağlık sektörü gelişmişlik sırası 23 ve eğitim sektörü gelişmişlik sırası 25'tir²⁶³. Avrupa Hesaplar Sistemine (ESA-95) uyum süreci kapsamında çalışmalarını sürdüren TÜİK; 2008 yılında yayınlanan 1998 bazlı Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) serisinin tamamlayıcı bir unsuru olarak İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) 2. Düzeye karşılık gelen 26 bölgemiz için Gayri Safi Katma Değer Hesabı (GSKD) tahmini çalışmaları sonuçlandırmıştır. Bu kapsamda cari temel fiyatlarla bölgesel GSKD üretim yöntemi ile İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması Düzey 2'de A3 sınıflamasına göre tarım, sanayi ve hizmetler ayrımında 2004-2006 yıllarını kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. İBBS Düzey 1'de bölgesel gayrisafi katma değer hesaplarında 2006 yılı için en yüksek payı % 27,5 ile TR1 İstanbul almıştır. İBBS Düzey 1'de İstanbul'u sırasıyla % 14,0 ile TR3 Ege, % 12,7 ile TR4 Doğu Marmara izlemektedir. TRC Güneydoğu Anadolu Bölgesi ise, Batı Marmara Bölgesi ile birlikte 7'nci sırada yer almaktadır.

---

²⁶² Türkiye İstatistik Kurumu,, **Bölgesel Göstergeler TRC2 (Diyarbakır-Şanlıurfa) Bölgesi** , Ankara,2008, s. 1.

²⁶³ Devlet Planlama Teşkilatı, **İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması**, Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, Ankara, 2003, s.1.

3.3.10 TRC2 (Diyarbakır-Şanlıurfa) Bölgesi 2011-2013 Yılı Bölge Planı

TRC2 (Diyarbakır-Şanlıurfa) Bölgesi için katılımcı bir yaklaşımla hazırlanan 2011-2013 Bölge Planı, bölgenin kendini tanımladığı, problemlerini ve çözüm kaynaklarını tespit ettiği, gelecekte olması gereken yeri belirlediği ve belirlenen bu noktaya ulaşmak için yapılacakları bütüncül bir yaklaşımla ve stratejik önceliklerine göre karara bağladığı temel politika belgesidir.

Bölge Planı; bölgede ortak kalkınma bilincinin yükseltilmesi, bölgenin potansiyelinin ve dinamizminin tespit edilmesi ve harekete geçirilmesi suretiyle sosyo-ekonomik kalkınmanın ve gelişmenin hızlandırılmasında kullanılan en önemli araçtır. Bölgenin gelecek tasavvuru, bugünkü durumu ve kaynakları ile bu kaynakların ne şekilde kalkınma amaçlarına hizmet edeceği, bölge planının temel odak noktasını sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi bölge planlarının temel amaçları arasında yer almaktadır. Ayrıca bölge planı, ulusal düzeyde belirlenen önceliklerin yerel ölçekteki gereksinimlere yanıt verecek biçimde somut olarak kurgulanmasını sağlayan önemli bir araçtır.

Bölge planının yasal dayanağını 3194 sayılı İmar Kanunu oluşturmaktadır. Kanunun sekizinci maddesi "sosyo-ekonomik gelişme eğilimlerini, yerleşmelerin gelişme potansiyelini, sektörel hedefleri, faaliyetlerin ve altyapıların dağılımını belirlemek üzere hazırlanacak bölge planlarını Devlet Planlama Teşkilatı yapar veya yaptırır" denilmiştir.

TRC2 Bölgesi Bölge Planı, katılımcı planlama ve stratejik planlama yaklaşımı ile hazırlanmıştır. Katılımcı Planlama yaklaşımı bölgedeki aktörlerin planlama süreçlerine katılmalarını ; bilgi ve deneyimlerini, taleplerini ve kalkınmaya yönelik görüşlerini ortaya koymaları ve bölgenin geleceğine dair yeni fikirler üretme doğrultusunda üretmelerini gerektirmektedir. Bölge Planı hazırlıkları çerçevesinde önce Mevcut Durum Analizi raporu hazırlanmıştır. Stratejik planlama yaklaşımı ise uzun

vadeli öngörülere ulaşmak için hangi kaynakların ne şekilde kullanılacağını belirlemeyi, mevcut ve değişen koşullara uyum sağlamayı gerektirir²⁶⁴.

2011-2013 Bölge Planı amaçlanan temel hedef; bölge potansiyeli ve kaynaklarının etkinleştirilerek harekete geçirilmesi ile ekonomik ve sosyal gelişmenin sağlanmasıdır. Bölge Planında belirtilen temel ilkeler şunlardır:

Katılımcı Karar Alma: Planlamanın her aşamasında katılımcılığın sağlanması esas alınmış ve ortak akla önem verilmiştir.

Aşağıdan Yukarı ve Yukarıdan Aşağıya Planlama: Planda belirtilen temel amaç ve önceliklerin ulusal planlarla uyumuna önem verilmiştir.

Sürdürülebilir Kalkınma: Ekonomik ve sosyal gelişmenin sağlanması yanında gelecek nesillere bırakılacak doğal çevrenin gözetilmesi de amaçlanmıştır.

Bütüncül Yaklaşım: Ekonomik, toplumsal, mekansal ve çevresel eksenlerin birbiri ile olan etkileşimi gözetilmiştir. Stratejik gelişme eksenleri bu çerçevede oluşturulmuştur.

Bölge Planı hazırlık aşamasında, Bölge Planı Hazırlık Kılavuzundan yararlanılmış öncelikle Bölge Planı hazırlama sürecinin bir planlaması yapılmıştır. Süreç planlamasında hazırlık faaliyetlerinin süre sınırlaması, veri toplama ve analiz yöntemleri, insan kaynaklarının sürecin farklı aşamalarındaki görev dağılımı, planlama ekibinin oluşturulması, katılımcılık esasları ve düzeyi, paylaş toplantılarının içerik ve kapsamı, faaliyetlerin yerleri ve bütçe planlaması yapılmıştır.

Mevcut durum tespitlerinin yapılabilmesi için bölge kurum ve kuruluşlarından bölgenin ekonomik, sosyal/toplumsal, çevresel, doğal yapısına ve hizmet sunumuna ilişkin verilerin toplanması, depolanması, analiz edilmesi aşamaları gerçekleştirilmiştir. Bölgenin mevcut durum analizine veri teşkil etmesi için bölgedeki kamu kurum ve kuruluşları, üniversite, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşlarından toplam 250 civarında kurum ve kuruluşla resmi yazışma veya kurum ziyareti yöntemiyle temasa

---

²⁶⁴ Karacadağ Kalkınma Ajansı, **TRC2 Bölgesi 2011-2013 Bölge Planı Mevcut Durum Analizi**, 2010, Diyarbakır, s. 6.

geçilmiş, bölgenin mevcut durumuna ilişkin görüşmeler yapılmış ve veriler elde edilmiştir. Bu aşamada ayrıca; ulusal planlar ve programları, kurum ve kuruluşların uygulama programları, alt ölçekli plan ve programlar, bölge için yapılan araştırmalar, akademik çalışmalar gibi çok sayıda yazılı kaynak ve istatistikî veri incelenmiştir.

Bölge Planı hazırlıkları sürecinde ve sonrasında belirlenen bölge vizyonu şöyledir; "Doğal ve kültürel mirasını koruyarak turizm potansiyelini değerlendiren, kaynaklarını üretim ve istihdama dönüştürerek yaşam kalitesini artıran, Ortadoğu'nun gelişen ticaret merkezi Diyarbakır-Şanlıurfa Bölgesi."

TRC2 Bölgesi 2011-2013 Bölge Planı; mevcut durum analizine, bölge aktörlerinin katkısıyla yapılan sorun önceliklendirme-çözüm önerileri çalışmaları ile ulusal politika ve önceliklere uygun olarak hazırlanmış olup bölgesel gelişmeyi sağlayacak birbirini tamamlayıcı nitelikte dört gelişme ekseninden oluşmaktadır. Bu gelişme eksenleri;

- İstihdam Kapasitesi ve Rekabet Gücü,
- Beşeri ve Sosyal Sermaye, Sosyal Dayanışma,
- Doğal Kaynaklar ve Kültürel Miras,
- Bölge Mekan Organizasyonu, Yaşam ve Mekan Kalitesi.

Bu gelişme eksenleri çerçevesinde ayrıca sosyal, kültürel ve ekonomik birtakım amaçlar da belirlenmiştir.

SONUÇ

Endüstri devrimi ile üretim tekniklerinde sağlanan gelişmeler mal ve hizmetlerin üretimini artırmış, insanlar ihtiyaçlarını daha hızlı ve kolay bir şekilde giderme olanağı elde etmiştir. Bütün üretici firmalar ürettikleri her malın satılabileceğini ,arz edilen malların piyasada yeterli talebinin olacağını düşünmüştür. İnsanın temel ihtiyaçlarını karşılayan mal ve hizmetlerin üretimi yanında, ruhen de insanı mutlu kılacak sosyal, ekonomik, kültürel, teknolojik ve yenilikçi ilerlemelerin sağlanması kaçınılmaz olmuştur. Uzun yıllar böyle devam etmekle birlikte zaman içinde yaşanan ekonomik krizler yapılacak her türlü insani ve ticari faaliyetin bir plana bağlanması gerektiğini ortaya koymuştur. Zira bu ilerlemeler kalkınma kavramının önemini ortaya çıkarmıştır. Her ne kadar sadece belli bazı sektörlerle yatırım yapmanın kalkınmayı sağlamada yeterli olacağını düşünen dengesiz kalkınma teorisyenleri olsa da kalkınma anlayışının dengeli, düzenli ve planlı olması gerektiği daha baskın bir görüş olmuştur.

Türkiye'de planlı kalkınma dönemi Devlet Planlama Teşkilatının kurulduğu altmışlı yıllarda başlamıştır. Günümüze kadar bazı kısa dönemlerde kesintiler olsa da sürekli olarak kalkınma planları hazırlanmıştır. Kalkınmanın temel aracı olan bu planlar kamu tarafından emredici nitelikte olup, özel sektör açısından yönlendiricidir. Türkiye'de siyasi ve ekonomik istikrarsızlıkla birlikte kronikleşmiş enflasyon kalkınma planlarının tam olarak amacına ulaşmasına engel olmuştur. Fakat yine de kalkınma planlarının ekonomi, çevre, kentleşme, insan hakları ve demokratikleşme üzerinde olumlu etkileri olmuştur.

Kitle iletişim araçlarında yaşanan gelişmeler, devletler arası ticari ilişkiler ve küresel sermayedeki artış beraberinde küreselleşmeyi getirmiştir. Küreselleşme olgusu toplumlar arasındaki sınırları kaldırmış, toplumlar arası diyalogu geliştirmiş ve dünya artık tek toplum haline gelmiştir. Küreselleşmenin beraberinde rekabetçiliği getirmesi işletmeleri ademi merkeziyetçi bir yapıya sürüklemiştir. Serbest piyasayı etkisine alan bu türlü durumlar kamu yönetimi üzerinde de etkisini göstermiş, artık merkeziyetçiliğin yerini bölgecilik ve yerelleşme literatürüne uygun daha demokratik yapılar almıştır. Bu

yapıların ilk etkisi 1930'lu yıllarda Amerika kıtasında Bölgesel Kalkınma Ajansları şeklinde kendini göstermiştir. 1950'li yıllarda Avrupa kıtasında kalkınmanın temel argümanı olan bu yapılar 2000'li yıllarda Avrupa Birliği' nin de etkisi ile Doğu Avrupa ve Türkiye için kalkınma için yeni bir model olmuştur.

Avrupa Birliğine uyum çerçevesinde kalkınma ajanslarının kurulmasına yönelik hukuki altyapı tamamlanmıştır. Ayrıca Kalkınma Ajanslarının kurulmasında 1980'li yıllarda görülen yeni kamu yönetimi işletmeciliği ile gelen neoliberal politikalar ile 1990'lı yıllarda gerek duyulan yönetim kavramı da etkili olmuştur. Nihayet AB ile müzakerelerin başladığı Helsinki Zirvesinde alınan kararlarla Kalkınma Ajansı kavramı Türkiye'de yaygınlaşmaya başlamıştır.

İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (NUTS II) ile Türkiye ekonomik ve sosyal yönden farklılık gösteren 26 (yirmi altı) bölgeye ayrılmıştır. Türkiye'de kalkınma ajanslarının kuruluşu da bu aşamadan sonra gerçekleşmiştir. 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevlerine ilişkin kanunla hukuki altyapısı hazırlanmıştır. Bu bölgelerde Bakanlar Kurulu kararı ile Kalkınma Ajansları kurulmuştur. İlk kurulan İzmir ve Çukurova Kalkınma Ajanslarından sonra Anayasa Mahkemesi tarafından Ajans kanunun iptal edilmesi süreci ile bölgesel kalkınma ajanslarının kurulması kesintiye uğramıştır. Fakat 2008'den sonra süreci kesintiye uğratan hukuki sorunlar giderilmiş ve yeni Ajanslar kurulmaya devam etmiştir. Durum bu olmakla birlikte hala kurumsallaşma sürecini tamamlayamayan Ajanslar bulunmaktadır.

Ajanslar kuruldukları bölgelerde sahip oldukları personel kalitesi ile ön plana çıkan en önemli kuruluşlardır. Farklı mesleklere mensup bu personel daha kolay organize olabilme yeteneği ile en hızlı ve etkin şekilde problemi çözüme kavuşturabilmektedir. Fakat personelin istihdam edilmesi yöntemindeki sıkıntılar ve Ajans yönetiminden kaynaklı problemler (mobbing, benmerkezcilik vb) personelin en verimli zamanda Kurumdan ayrılmasına neden olmaktadır. Öyle ki Ajanslar kurulduğu dönemden bu yana ayrılan personel sayısı mevcut personelin yarısını aşmış durumdadır. Ayrılan bu deneyimli personelin yerine nispeten yeni mezun, deneyimsiz personel istihdam edilmektedir. Bu nedenle, nitelikli çalışanları uzun süre istihdam etmede

yetersiz kaldıkları için kısa vadede Ajanslar için en büyük problemin bu olduğu düşünülmektedir.

Ajans tarafından Kalkınma Bakanlığı'nın koordinasyonunda ulusal kalkınma planları ve hükümet politikaları ile uyumlu hazırlanan Bölge Planı yerel paydaşların görüşleri de alınarak hazırlanmasına rağmen uygulamada itibar edilen bir belge olmamaktadır. İmar mevzuatına göre en üst plan niteliğinde olan bölge planı belediye tarafından hazırlanmış il çevre düzeni veya uygulama imar planı ile ne kadar uyumludur sorusunun cevabı tam olarak verilememektedir. Kamu için emredici ve özel sektör için yönlendirici olan bu planların uygulanmaması durumunda Ajans, diğer kurum ve kuruluşlar üzerinde herhangi bir yaptırım gücüne de sahip olamamaktadır.

5449 sayılı kanununda Kalkınma Ajanslarının görevleri kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma planı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak şeklinde belirtilmiş olmasına rağmen kamuoyu tarafından Ajanslar sadece hibe dağıtan kuruluşlar olarak bilinmektedir.

Kalkınma Ajanslarının danışma kurulu olarak bilinen Kalkınma Kurullarının Ajans yönetim, strateji, destek mekanizmaları ve politikaları üzerinde çok fazla etkinliğinin bulunmaması Ajansların yerel paydaşlar tarafından sahiplenilmemesine neden olmaktadır. Bu durum Ajans Yönetim Kurulunun istediği gibi karar almasını kolaylaştırmaktadır.

Bu nedenle Kalkınma Ajansı Sisteminin iyileştirilmesi için idari ve hukuki açıdan aşağıdaki düzenlemelerin yapılması önemli ve elzem görülmektedir.

- Ajans personelinin özlük hakları iyileştirilmeli, personel üzerindeki Genel Sekreter ve Yönetim Kurulu baskısı hafifletilerek gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Bu durum Ajanstan ayrılmayı düşünen nitelikli personelin Ajansta kalmasını sağlayacaktır.

- Ajans Yönetim Kurulu farklı kurumların temsilcilerinden kurulu olduğundan Ajans tarafından yapılan çalışmalar ve kazanılan başarılar, kendi kurumlarına ait gösterilmekte, bu durum Ajansların kendilerini sisteme kabul etmeleri konusunda sıkıntı yaşamalarına neden olmaktadır.
- Ajans mevzuatı gözden geçirilmeli, karar organlarının yetki ve görev dağılımları yeniden düzenlenmelidir.
- Ajans mevzuatına kendi görev alanları ile ilgili tüm yerel yönetimleri bağlayıcı hükümler konulmalıdır.
- Ajansların sadece mali destek dağıtan kurumlar olmadığı, bunun ötesinde bölgesel kalkınmada işbirliğini ve yönetişimi sağlayan ve yatırımların önündeki darboğazları kaldıracak kurumlar olduğu ön plana çıkarılmalıdır.
- Kalkınma Bakanlığının Ajanslar arasında yeterli koordinasyonu sağlamadığı ve sistemi iyileştirmede yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Bu nedenle, tüm Ajansların bağlı olduğu bir üst kuruluşun kurulması gerekmektedir.
- Ajans tarafından sağlanan desteklerin Ajans mevzuatında belirtildiği gibi Bölge Planında belirtilen amaç ve önceliklere uygun olarak belirlenecek sektörlere sağlanması gerekmektedir. Bu konuda Yönetim Kurulunun kararı belirleyici olmamalıdır.
- Kalkınma Ajansları bünyesinde yer alan Yatırım Destek Ofislerinin görev tanımı netleştirilmeli, ofislerin etkinliğini ve verimliliğini artırıcı yeni stratejiler geliştirilmelidir. Bu cihetle temel amaçları Bölgelere yatırım yapacak muhtelif yatırımcılar için danışmanlık görevi yapan Yatırım Destek Ofislerinin Kalkınma Bakanlığından ayrılıp Ekonomi Bakanlığı'na bağlanmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir.
- Kalkınma Kurulunun Ajans yönetiminde söz sahibi olması toplumun tüm paydaşlarının görüşlerinin alınacak kararlara yansıtılması açısından değerli görülmektedir.

Kalkınma Ajansları sistemi Türkiye'de yeni uygulanan bir kalkınma modeli olmasına rağmen Ajanslar tüm bölgelerde kuruluşunu tamamlamıştır. Fakat birçok Ajans Türk idari sistemine bütünleşmek noktasında çeşitli kurumsallaşma problemleri yaşamaktadır. Ajansların kurumsallaşma çalışmalarının gelişimi bölgelere göre farklılık göstermektedir. Karacadağ Kalkınma Ajansı kurumsallaşma çalışmalarını geliştirmeye devam eden ender kalkınma ajanslarından biridir. Kuşkusuz kalkınma ajanslarının kurumsallaşmalarını tamamlamasında karar vericilerin önemli bir sorumluluğu bulunmaktadır. Bu nedenle Ajans sisteminin Türkiye'de tam olarak yer edinebilmesi için bölgeciliğin ve bölgesel kalkınmanın değerini kavrayacak, vizyon sahibi kamu yöneticilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle Ajans sisteminin kabul edilebilirliği adına kamu yönetimi reform çalışmalarının eş-anlı olarak devam etmesi önemli görülmektedir.

Türkiye'de kurulan Ajansların bölge ekonomisine katkı sağladıkları kaçınılmaz bir gerçektir. Ajansların uygulamış oldukları destek programları bunun en büyük kanıtıdır. Fakat Ajanslar tarafından sağlanan bu desteklerin bölge ve Türkiye ekonomisine olan katkısını ortaya koyacak herhangi bir bilimsel çalışma henüz yapılmamıştır. Durum bu olmakla birlikte yerel paydaşlar Ajansların varlığını bölge kalkınması için önemli görmektedir. Ajansların kuruluş amaçlarına uygun verimli çalışmalar yapabilmesi için Ajansların geleceği için problem olacak sorunların bir an önce ortadan kaldırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- AKARÇAY, Pınar, **Cumhuriyet'ten Günümüze Trakya'da Bölgesel Kalkınma Politikaları Ve Bölge Kalkınma Ajansı** , Yüksek Lisans Tezi ,Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi A.B.D, Edirne, 2009.
- APALI, Ali, **Bölgesel Kalkınma Ajansları ve İzmir Kalkınma Ajansı Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Şubat 2009, Kayseri
- ARSLAN, Erdal, **Kalkınma Ajansları ve Kalkınma Ajanslarının Türkiye Ekonomisine Beklenen Katkıları**. Konya, 2010.
- ASLAN, Ömer. **Türkiye'de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri, içinde:Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Kırsal Kalkınmadaki Rolü ve Etkileri:İngiltere Örneği**, Ekin Yayınevi, Bursa, 2010.
- ASLANOĞLU, Rana, **Kent, Kimlik ve Küreselleşme**,Bursa,1998.
- ATA, Ahmet Yılmaz, "Kalkınma Ajansları ve Hibe Yanılsaması", **Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı**, Malatya, 2011.
- ATAAY, Faruk, "**Bölgesel Kalkınma Ajansları Modelinin Kalkınma Anlayışı**", 2005.
- AVANER, Tekin, "BKA Siyasal Rejim Sorunu Yaratır mı?", **Bölge Kalkınma Ajansları Nedir, Ne Değildir?**, Menaf Turan (drl.), Paragraf Yayınevi, Ankara, 2005.
- AYDEMİR, Cahit, İlhan KARAKOYUN, **Yeni Bölgesel Kalkınma Yaklaşımı ve Kalkınma Ajansları, Karacadağ Kalkınma Ajansı Örneği**, Ekin Kitapevi, Bursa, 2011.
- BAĞLI, Mehmet, **Kalkınma Ajansları, Değişik Yönleriyle Yerelleşme**, Seçkin Kitapevi, Ankara, 2009.
- BAŞ, Adem, "Kalkınma Ajanslarının Performans Durumlarının İncelenmesi", **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlaması Anabilim Dalı, 2012, İstanbul.
- BAŞ, Ahmet, Mehmet Ali Yüzer, "Bölge Planlamasında Yeni Bir Kurum: Kalkınma Ajansları", **34. Şehircilik Kolokyumu**, Planlamanın Dili. Kayseri,2010.

- BAŞAR, Onur, "Bölge Kalkınma Ajansları'nın Türkiye Uygulaması Örnek Olay: Çukurova Kalkınma Ajansı", **Yüksek Lisans Tezi**, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme A.B.D, Mersin, 2011.
- BEER, Andrew, Alaric MAUDE, **Local and Regional Economic Development Agencies in Australia**, Report Prepared for the Local Government Association of South Australia, Flinders University, May 2002.
- BERBER, Metin, **İktisadi Büyüme ve Kalkınma**, Derya Kitapevi, 3. Baskı, Trabzon 2006.
- BERBER, Metin, Ebru ÇELEPÇİ, **Türk Bölgesel Kalkınma Politikalarında Yeni Arayışlar; Kalkınma Ajansları ve Türkiye'de Uygulanabilirliği**, 2007.
- BERGMAN, Edward Monroe, Gunter MAIER, F. TODLİNG, **Economic Networks, Innovation and Local Development in Industrialized Countries**. London: Mansell, 1991.
- BİLEN, Gülhan. **Kalkınmada Öncelikli Yörelere (KÖY) Sanayileşme Politikaları ve Uygulamaları**, TÜSİAD Bölgesel Gelişme Alt Komisyonu'na Sunuş, Ankara, Ekim 2000.
- BİLEN, Gülhan, **Türkiye'de Yeni Bölgesel Politikaların Oluşumu, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim** Sempozyumu Bildiriler Kitabı, ODTÜ Yayınları, Ankara.
- BOZKURT, Ömer, Turgay ERGUN, Seriyse SEZEN, **Kamu Yönetimi Sözlüğü**, TODAİE Yay., Ankara, 1998.
- CAN, Ergüder, **Bölgesel Kalkınmada Kalkınma Ajanslarının Rolü, İzmir Kalkınma Ajansı Örneği**, İdefix Yayınları, 2008, İzmir. ISBN: 9789756146729.
- CAN, Ergüder, D. KÖSEOĞLU, "Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikası Olarak Kalkınma Ajanslarının Rolü ve Önemi", **12. Ulusal Bölge Bilimi / Bölge Planlama Kongresi** Bildiriler Kitabı, 25-26 Ekim 2007, İTÜ-Taşkışla, Baskı: Cenkler Matbaacılık, s. 149-156, İstanbul.
- CAN, Ergüder, "Türkiye'de Bölgesel Kalkınmanın Aracı Olarak Kalkınma Ajansları: İzmir Kalkınma Ajansı Örneği", **II. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu** "Çok Düzlemli Yönetişim" Bildiri Kitabı, 25-26 Ekim 2007, Ege Üniversitesi-İzmir, TEPAV Yayınları No: 37, Ankara.
- CASANOVA, Fernando, **Local Development, Productive Networks and Training: Alternative Approaches to Training and Work for Young People**, ILO, 2004.
- CLARK, David, **Urban World / Global City**, London, 1996.

- COLLİE, David R, **State Aid in the European Union: The Prohibition of Subsidies in an Integrated Market**, International Journal of Industrial Organization, Cilt:8, 2000.
- COPE, Stephan, Frank LEISHMAN, Peter STORIE, **Globalization, New Public Management And The Enabling State**, International Journal of Public Sector Management, 10(6) , 1997.
- ÇAKMAK, Erol, **Yerel Ekonomi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları**, İmaj Yayınevi, 1. Baskı, Ankara 2006.
- ÇALT, Gökhan, **Bölgeselleşme ve Avrupa Birliği'nin Bir Aracı Olarak Bölge Kalkınma Ajansları**, A.Ü. Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı Kent ve Çevre Bilimleri, Ankara.
- ÇAVUSOĞLU, Tolgay, "GAP Konusunda Bir Bölgesel Kalkınma Ajansı Kurulması", **3. İzmir İktisat Kongresi**, : DPT Yayını,76-84. Ankara ,4-7 Haziran 1992.
- ÇUKURÇAYIR, Mehmet Ali, **Bölgesel Kalkınma ve Bölgesel Yönetişim**, Çizgi Kitabevi, Konya, 2010.
- DANSON, Mike, Whittam GEOFF, **Regional Governance, Institutions and Development**, Regional Research Institute-West Wirginia University, 1999.
- DEMİRCİ, Aygöl Güneşer, **Farklı Ülkelerde Bölge Kalkınma Ajansları, Bölge Kalkınma Ajansları Nedir, Ne Değildir?** , Menaf Turan (drl), Paragraf Yayınevi, Ankara, 2005.
- DİAMOND , Derek, Bryan MASSAM, **The New Regional Map of Europe** ,Vol:46 ,Part:1 ,Pergamon,Bruxelles, 1996.
- DİNLER, Zeynel, **Bölgesel İktisat**, Ekin Yayıncılık, 6. Baskı, Bursa, 2001.
- ECEVİT, Yıldız, **Türkiye'de Kadın Girişimciliğine Eleştirel Bir Yaklaşım** ,Uluslararası Çalışma Ofisi, Birinci Baskı Ankara, 2007.
- ERDUT, Ziya, **Küreselleşme Bağlamında Uluslararası Sosyal Politika ve Türkiye**, İzmir, 9 Eylül Yayınları, 2002.
- ERGİN, Didem, **Redefinition of Regional Policy of Turkey with regard to the New Regional Strategies of EU**. Basılmamış Doktora Tezi, ODTÜ, Ankara, 2002.
- FARRELL Henry, Anne Louise HOLTEN, **Collective Goods in the Local Economy: The Packaging Machinery Cluster in Bologna**, Colin CROUCH and Patrick LE GALES(Ed.), *Changing governance of local economies:responses of European local Production systems*, Oxford University Pres, Oxford, 2004.
- FİLİZTEKİN, Alpay, **Türkiye'de Bölgesel Farklar, içinde: Yerel Kalkınmanın Yönetişimi**, İstanbul Politikalar Merkezi, İstanbul, 2010.

- GLASSON, John, **An introduction to regional planning**, Hutchinson Educational Ltd, London , 1974.
- GÖYMEN, Korel, **Role of Local Administration in Local Development in Regional Development and Rural Poverty**, TESEV, İstanbul, 2000.
- GÖYMEN, Korel, **Türkiye'de Bölge Politikalarının Evrimi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları**, Sabancı Üniversitesi ve İstanbul Politikalar Merkezi, İstanbul, 2000.
- GÜLER, Birgül Ayman, **Yeni Sağ ve Devletin Değişimi Yapısal Uyarılama Politikaları**, TODAİE, Ankara, 1996.
- GÜLER, Birgül Ayman, **Bölge Kalkınma Ajansları Nedir? Ne Değildir?**, Paragraf Yayınevi, Ankara, 2005.
- GÜLER, Volkan, İrfan TÜRKOĞLU, Süleyman ÜSTÜN, "Avrupa Birliğinde ve Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikaları", **Türkiye Maliye Sempozyumu**, 2-5 Mayıs 2011, Şanlıurfa, Bildiriler, Şanlıurfa.
- GÜNDÜZ, Ali Yılmaz, **Bölgesel Kalkınma Politikası**, 1. Baskı, Ekin Kitapevi Yayınları, Bursa.
- GÜNEY, Semra, **Girişimcilik**, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2008.
- GÜNEY, Ziya, **Dünya'da ve Türkiye'de Kalkınma Ajansları**, 2010.
- HALKIER, Henrik, Mike DANSON, **Regional Development Agencies In Western Europe: A Survey Of Key Characteristics And Trends, European Urban And Regional Studies**, 1997, Vol.4, No, 3.
- HALKIER, Henrik, **Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Çok Düzlemli Yönetişim: Avrupa Perspektifi**, 1997.
- HAN, Ergül, Ayten KAYA, **Kalkınma Ekonomisi Teori ve Politika**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2008.
- HARDİNG, Richard, "İngiltere ve Romanya'da Bölgesel Kalkınma Ajansı Deneyimleri", **Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu**, TEPAV, 7-8 Eylül, ODTÜ, Ankara, 2006.
- HART, Julie Faroni, **The Highest Form Of The Geographer's Art içinde Regions Critical Essay In Human Geography** (Editor: J. Nicholas ENTRIKIN), , 2008.
- HEKİMOĞLU, Burhan, Mustafa ALTINDEĞER, **Bölgesel Gelişme Politikalarında Yaşanan Değişim: Bölgesel Kalkınma Ajansları**, Samsun, 2006.
- HUGHES, Jammes, **The Role of Development Agencies in Regional Policy: An Academic and Practitioner Approach**, Urban Studies, Vol. 35, No. 4, 1998.

- HUGHES, Kirsty, **Turkey and the European Union: Just Another Enlargement, Exploring the Implications of Turkish Accession**, A Friends of Europe Working Paper, 2004.
- ILDIRAR, Mustafa, **Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri**, Nobel Yayınevi, 1. Baskı, Ankara 2004.
- KARADUMAN, Emine, "Ekonomik Kalkınmada Finansman ve Organizasyon", **Yüksek Lisans Tezi**, TODAİE, Ankara, 1992.
- KARASU, Koray, **Kamu Yönetimi: Ülke İncelemeleri**, İngiltere, 2004.
- KARASU, Koray, **Yerelleşme Söylemi ve Bölge Kalkınma Ajansları**, Memleket Siyaset Yönetim, Cilt: 4, Sayı: 11, 2009/11.
- KARLUK, Rıdvan, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, İstanbul, 2005.
- KAYASÜ Serap, Melih PINARCIOĞLU, Suna Senem YAŞAR, Sencer DERE, **Yerel/ Bölgesel Ekonomik Kalkınma ve Rekabet Gücünün Artırılması, Bölgesel Kalkınma Ajansları**, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 2003-8.
- KAYASÜ, Serap, Suna Senem YAŞAR, **Bölgesel Kalkınma Ajansları: Türkiye Üzerine Öneriler**, Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu, Cilt-1, (Denizli:KEAS-DPT-TEPAV, 2004.
- KELEŞ, Ruşen, **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, Cem Yayınevi, 3. Basım, İstanbul, 1998.
- KENNEDY, Paul, **Yirmi Birinci Yüzyıla Hazırlanırken**, Fikret Üçkan (çev.), Ankara,1996.
- KETELS, Christian, Göran LINDQVİST, Örjan SÖLVELL, **Clusters and Cluster Initiatives**,Center for Strategy and Competitiveness Stockholm School of Economics, June 2008.
- KILIÇ, Sibel Ecemiş, **Şehirselleşmenin Mekansal Boyutta Dağılımı Ve Kademelenmenin Ortaya Çıkardığı Kentsel Gruplaşmanın Analizi**, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Şehir ve Bölge Planlama A.B.D,2012.
- KUMRAL, Neşe, **Bölgesel Rekabet Gücünü Artırmaya Yönelik Politikalar**, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 7-8 Eylül 2006, ODTÜ Yayınları, Ankara, 2006.
- LAZARTE, Alfredo, Hans HOFMEIJER, Maria ZWANENBURG, **Local Economic Development in Central America: The PRODERE Experience**, ILO, 1997.
- MAÇ, Nazlı, **Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye**, 2006.
- MARANGOZ, Mehmet, **Girişimcilik**, Pozitif Matbaacılık, Çanakkale, 2008.

- MAWSON John, **Whitehall, Devolution and the English Regions, Regional Development agencies and Business Chang**, 2000.
- MENGI, Ayşegül, **Avrupa Birliğinde Bölgeler Karşısında Yerel Yönetimler**, İmaj Yayınları, Ankara, 1998.
- MÜFTÜOĞLU, Tamer, **Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Sorunlar-Öneriler**. EGS Bank Yayınları, Ankara, 1997.
- MULGAN, Geoff, **Kentin Değişen Yüzü", Yeni Zamanlar, 1990'larda Politikanın Değişen Çehresi.** S. Hall (drl.) M. Jacques, (Çev.), A. Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1995.
- MÜFTÜOĞLU, Berna, **Yerel Yönetimin Yeniden Yapılandırılması ve KOBİ Temelli Bölgesel/Yerel Dinamikler , Kapitalizm ve Türkiye II**, Emek, Siyasal Yasam ve Bölgesel Kalkınma, Haz. Ercan, F- AKKAYA, Y, TSBD-Dipnot Yayınları, Ankara, 2005.
- NEUMAN, Michael, **Regional Design: Recovering A Great Landscape Architecture and Urban Planning Tradition**, Landscape and Urban Planning 47, 2000.
- ÖZEL, Mehmet, **Avrupa Birliği'nde Bölge, Bölgeselleşme, Bölge Yönetimleri Kavramları Üzerine**, Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 1994.
- ÖZEN, Pınar, **Bölge Kalkınma Ajansları**, TEPAV-EPRI, Mayıs, 2005.
- ÖZTÜRK, Ahmet, **Homojen ve Fonksiyonel Bölgelerin Tespiti ve Türkiye İçin İstatistiki Bölge Birimleri Önerisi**. DPT Uzmanlık Tezi, Ankara, 2009.
- PAASI, Ansi, **The Institutionalization of Regions: A Theoretical Framework For Understanding The Emergence Of Regions and The Constitution Of Regional Identity** içinde Regions Critical Essay In Human Geography, J. Nicholas ENTRIKIN (edt.), Ashgate Publishing, England, 2008.
- PAXTON,John, **European Communities**, International Organizations Series Selective, Critical, Annotated Bibliographies, Volume 1, Clio Press, United States of America, 1992.
- SAYIN, Meral, **Yerel Ekonomik Kalkınma Modeli Olarak GAP-GİDEM Projesi**, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bildiriler Kitabı, ODTÜ Yayınları, Ankara, 2006.
- SAYIN, Meral, **Yerel Ekonomik Kalkınma Modeli Olarak GAP-GİDEM Projesi** GAP Girişimciliği Destekleme Merkezi, 2008.
- SCHMITZ, Hubert, **Global Competition and Local Cooperation: Success and Failure in the Sinos Valley, Brazil**, World Development, Vol. 27, No. 9, p.1627–1650, 1999.

- SOYAK, Aklan, **Küreselleşme: İktisadi Yönelimler ve Sosyopolitik Karşıtlar**, Om Yayınları, İstanbul, içinde AY, İ.C, "Küreselleşme Sürecinde Bölgeselleşme Eğilimlerinin Dinamikleri, 2002.
- STÖHR, Walter, **Subsidiarity: A Key Concept For Regional Development Policy**, New Regional Development Paradigms Vol. 3, Westport, CT, Greenwood Publishing Group, USA, 2001.
- SZİRMAI, Adam, **The Dynamics of Socio-Economic Development: An Introduction**, Cambridge University Press, U.K.0521817633, p: 1-10. 2005.
- TABAN, Sami, **İçsel Büyüme Modelleri ve Türkiye**, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2010.
- TAMER, Ahmet, **Kalkınma Ajanslarının Türk Hukuk Sistemindeki Yeri**, DPT Uzmanlık Tezi, ,Ankara, 2008.
- TAŞ, Seyhan, İbrahim ÖRNEK, Nihat IŞIK, **Ekonomik Yönetişimin Aktörü olarak Bölgesel Kalkınma Ajansları**, Kahramanmaraş, 2010.
- TERRY Clower, Local and Regional Economic Development in the United States , Andrew BEER ve Alaric MAUDE, (ed), **Developing Locally: An International Comparison of Local and Regional Development** , Policy Press, Bristol, 2003.
- TİFTİKÇİGİL, Burcu YAVUZ, **Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikalarında Yaşanan Dönüşüm ve Kalkınma Ajansları**. İstanbul, Derin Yayınları, 2010.
- TOPRAK, Zerrin, **Yerelde Yönetim Olgusunda Demokratik Kazanımları Teorik ve Pratik Temelli Yaklaşımlar (Türkiye ve İzmir)**, II. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu "Çok Düzlemli Yönetişim" Bildiri Kitabı, 25-26 Ekim 2007, Ege Üniversitesi-İzmir, TEPAV Yayınları No: 37, s. 325-355, Ankara.
- TURAN, Serkan, "Bölgesel Kalkınma Ajansları Dünyadaki Uygulamalar ve Türkiye Modeli", **Yüksek Lisans Tezi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı. Konya, 2007.
- TÜRK, İsmail, **İktisadi Planlama Prensipleri**, Emel Matbaası, Ankara, 1970.
- TÜRKOĞLU, İrfan, **Yerel Yönetimlerde Mali Reform Arayışları: Türkiye'de Belediyelerde Mali Özerklik ve Belediye Başkanlarının Mali Özerklik Algılaması**, Ankara, 2009.
- UZAY, Nıfset, **Bölgesel Gelişmişlik Farklarının Giderilmesi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları**, Ekonomi Kitapları Dizisi: 17, Seçkin Yayınevi. İstanbul, 2005.
- ÜNLÜ, Ali İhsan, "Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Kalkınma Ajansı Bağlamında Bölgesel Kalkınma Politikalarının Gelişimi", **Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006.

- VAN BOEKEL, Geert, Manison VAN LOGTESTIYN, **Applying the Comprehensive LED Approach: The Case of Mozambique**, Cooperative Branch International Labour Office, Geneva, Switzerland, 2002.
- WALBURN, David, **Bölgesel Kalkınma Ajansları:Bölgelerde İktisadi Kalkınmayı Canlandırmanın Araçları**, Avrupa Kalkınma Ajansları Birliği, 2007.
- YAMAN, Ahmet, Murat KARA, "Türkiye'de Bölgesel Gelişim Politikasının Dönüşümü Sürecinde Kalkınma Ajanslarının Kuruluş Çalışmaları: Son Durum ve Değerlendirmeler", **Bölgesel Kalkınma Ajansları Uluslararası Konferansı**, İstanbul, 2008.
- YAŞAR S Suna, "Regional Development Agencies: Endogenous Dynamics and Regional Policy", **Yüksek Lisans Tezi**, ODTÜ, Ankara, 2003.
- YAZKAN, Ebru, "Bölgesel Gelişim Politikalarının Başarısında Kalkınma Ajanslarının Rolü", **Yüksek Lisans Tezi**, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2008.
- YÜCEYILMAZ, Hilal, "Avrupa Birliği Sürecinde Bölgesel Gelişmeler ve Kalkınma Ajansları", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Konya, 2007.

Sürelî Yayınlar

- ABUŞOĞLU, Ömer, Ömer İNAN, **Kalkınmada Öncelikli Yörelere ve Bölgesel Gelişim İçin Bir Model**. TOBB Yayınları, Yayın No: Genel 105, Ar-Ge 39, Nisan, Ankara,1989
- ALTINIŞIK, İsa, Hasan Sencer PEKER, "Bölgesel Kalkınma Ajansları, Ekonomik Önemi, Avrupa Birliği ve Türkiye'deki Durumları", **Bütçe Dünyası Dergisi**, Sayı 34, 2010 / 2.
- ARSLAN, Kahraman, "Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Etkin Bir Araç: Bölgesel Planlama ve Bölgesel Kalkınma Ajansları", **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:4 Sayı:7 Bahar 2005/1.
- BAŞAK, Levent, "İktisadi Kalkınma ve Kalkınma Ajansları ile Türkiye'nin Kalkınması Hususunda Yapılması Gerekenler ve Öneriler-II", **Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog Dergisi**, İstanbul, 2006.
- CANKORKMAZ, Zühal, "Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Bu Ajanslara Yönelik Eleştiriler", **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:26, Sayı:1, 2011.

- COSKUN , Hüseyin, **Bölgesel Kalkınma Planı Bölgenin Yol Haritası Olacak** , Dünya Gazetesi, 2004.
- ERYILMAZ, Bilal, **Küreselleşen Dünyada Yerel Yönetimlerin Yeri**, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, 1995.
- EVREN Yiğit, Tuba ÇEKİÇ, **Yeni Bölgecilik: Türkiye'nin Bölgesel Gelişme Stratejilerinde Bir Dönüm Noktası mı?**, Toplum ve Bilim, S.98, Güz 2003.
- HASANOĞLU, Mürteza, Ziya ALİYEYEV, **Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajansları**, Sayıştay Dergisi, Ocak Mart 2006, Sayı: 60, Ankara.
- İŞİK, Nihat, Derya BAYSAL, Onur CEYLAN, "Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Bir Politika Aracı Olarak Kalkınma Ajansları", **Niğde Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi**, Cilt:3, Sayı:2, 2010.
- KELEŞ, Ruşen, Yusuf ERBAY, **Avrupa Konseyi'nin Bölgeselleşme Olgusuna Bakışı**, Çağdaş Yerel Yönetimler, 1999.
- KILIÇ, Sibel Ecemiş, Mustafa MUTLUER, **Coğrafyada ve Bölge Planlamada Bölge Kavramının İrdelenmesi**, Ege Coğrafya Dergisi, 2004.
- KOÇBERBER, Seyit, **Kalkınma Ajansları ve Sayıştay Denetimi**, Sayıştay Dergisi (61), 2006.
- KUŞTEPELİ, Yeşim, Umut HALAÇ, "Türkiye'de Genel Gelir Dağılımının Analizi ve İyileştirilmesi", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 6(4), İzmir, 2004.
- MOUSSSİS, Nicholas, **Avrupa Birliği Politikalarına Giriş Rehberi**, Mega Press, Politika Dizisi:1, İstanbul, 2004.
- OHMAE, Kenichi, **Görünmeyen Kıta, Yeni Ekonominin Dört Stratejik Buyruğu**, Zülfü Dicleli (Çev.), Türk Henkel Dergisi Yayınları, İstanbul, 2000.
- OYAN, Oğuz, **Kalkınma Ajansları: Amaç Gerçekten Kalkınma mı?** Mülkiye Dergisi, 29(249),2005.
- ÖZER, Mehmet Akif, **Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Sosyal ve Ekonomik İşlevleri**, Kamu-İş, Ankara, C:12, S:2/2012.
- ÖZER, Yunus Emre, **Küresel Rekabet- Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye**, Review of Social & Economic and Business Studies, 9(10),2007-2008, ss.389–408.
- ÖZMEN, Fatma, "AB Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Karşılaşabilecekleri Temel Sorun Alanları", **Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi**, 13(3), 2008.

- PAKSOY, Sadettin, Mustafa AYDOĞDU, **Bölgesel Kalkınmada Girişimciliğin Geliştirilmesi: GAP-GİDEM Örnekleri**, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi (5:1) 2010.
- PINAR, Abuzer, Sibel İnce ARIKAN, "Avrupa Birliği ve Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Bağlamında Devlet Yardımları", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi** Cilt:3, No:1, 2003.
- STOKER, Gerry, **Governance As A Theory: Five Propositions**, International Social Science Journal, Vol. 155, p:17-28, 1998.
- TAŞ, Cesurhan, Kalkınmaya Giden Yol Kalkınma Ajanslarından mı Geçer?, **Ekonomik Yorumlar Dergisi**, 2008.
- TEKİN, Ahmet, "Küreselleşen Dünyada Bölgesel Kalkınma Dinamikleri, Kamu Politikaları ve Bölgesel Kalkınma Ajansları", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Kütahya,2011
- TOLUNAY, Ahmet, Ayhan AKYOL, "Kalkınma ve Kırsal Kalkınma: Temel Kavramlar ve Tanımlar", **Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Sayı:2, 2006.
- TUTAR, Filiz, Mehmet DEMİRAL, "Yerel Ekonomilerin Yerel Aktörleri: Bölgesel Kalkınma Ajansları", **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, Eskişehir, 2007, 2(1): 65-83.
- UĞUŞ, Burcu, "Avrupa Birliği ve Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikaları ve Bölgesel Kalkınma Ajansları", **E-Akademi Dergisi** Sayı: 49, 2006.
- UYSAL, Kerman, "Avrupa Birliği Yerel ve Bölgesel Yönetimler", **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C.14, S.1, 2009.
- YAVİLİOĞLU, Cavit, "Kalkınmanın Anlambilimsel Tarihi ve Kavramsal Kökenleri", **Cumhuriyet Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt 3, Sayı 1, 2002.
- YOUNG-HYMAN, Trevor, **The Potential for Effective Regional Development Agencies in Turkey: A Comparative Analysis**, Regional and Federal Studies, Vol. 18, No. 4, 2008.

Diğer Yayınlar

- Avrupa Kalkınma Ajansları Birliği (EURADA), **Creation, Development and Management of RDAs, Does It Have To Be So Difficult?**, Bruxelles, February 1999, EUROSTAT, Regions in the European Union Nomenclature of Territorial Units for Statistics, NUTS 2006 /EU-27, 2007.
- Bazı Düzey II Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulmasına Dair Karar, 2006, Resmi Gazete, 26220, 06.07.2006.
- Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, **Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Kılavuzu**, Ankara, 2009.
- Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, **Kalkınma Ajansları 2010 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara, Ekim 2011
- Devlet Planlama Teşkilatı, **Bölgesel Kalkınma Ajansları Yasa Tasarısı**, Ankara, 2004.
- Devlet Planlama Teşkilatı, **Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara, 2000. ISBN: 975-19-2541-X (<http://ekutup.dpt.gov.tr/bolgesel/oik538.pdf>)
- Devlet Planlama Teşkilatı, **Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013; (Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Raporu)**, Ankara, 2008.
- Devlet Planlama Teşkilatı, **İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması**, Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, Ankara, 2003.
- Devlet Planlama Teşkilatı, **Küreselleşme, Bölgesel Entegrasyonlar ve Türkiye**, Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları. Yayın No. 2374, Ankara, 1995..
- Devlet Planlama Teşkilatı, **Ön Ulusal Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Stratejileri**, Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, Ankara, 2003.
- Devlet Planlama Teşkilatı, **Preliminary National Development Plan (2004-2006)**, Republic of Turkey, Ankara, 2003.
- Devlet Planlama Teşkilatı, **Türkiye Cumhuriyeti Ön Ulusal Kalkınma Planı (2004-2006)**, Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, Ankara, Aralık-2003.
- Devlet Planlama Teşkilatı, **Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara, 2010.
- The European Association of Development Agencies, **Creation, Development and Management of RDAs**, Bruxelles, 1999.

- Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun. 2006, T.C. Resmi Gazete, 26074, 25.01.2006.
- Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği. 2008, Resmi Gazete, 27048, 08.11.2008.
- Karacadağ Kalkınma Ajansı, **2010 Yılı Ajans Faaliyet Raporu**, Diyarbakır, 2010.
- Karacadağ Kalkınma Ajansı, **2011 Yılı Ajans Faaliyet Raporu**, Diyarbakır, 2011.
- Karacadağ Kalkınma Ajansı, **2012 Yılı Ara Faaliyet Raporu**, Diyarbakır, 2012.
- Karacadağ Kalkınma Ajansı, **2013 Yılı Doğrudan Faaliyet Mali Destek Programı Başvuru Rehberi**, Diyarbakır, 2013.
- Karacadağ Kalkınma Ajansı, **Barselona Çalışma Ziyareti Raporu**, Diyarbakır, 2012.
- Karacadağ Kalkınma Ajansı, **İtalya-Roma Çalışma Ziyareti Raporu**, Diyarbakır, 2011.
- Karacadağ Kalkınma Ajansı, **TRC2 Bölgesi 2011-2013 Bölge Planı Mevcut Durum Analizi**, Diyarbakır, 2010.
- Karacadağ Kalkınma Ajansı, **Cazibe Merkezleri Mali Destek Programı Başvuru Rehberi**, Diyarbakır, 2013.
- Karacadağ Kalkınma Ajansı, **2013 Yılı Teknik Destek Programı Başvuru Rehberi**, Diyarbakır, 2013.
- Karacadağ Kalkınma Ajansı, **2013 Yılı Doğrudan Faaliyet Desteği Programı Başvuru Rehberi**, Diyarbakır, 2013.
- Karacadağ Kalkınma Ajansı, **Sanayi Altyapısı Mali Destek Programı Başvuru Rehberi**, Diyarbakır, 2013.
- Karacadağ Kalkınma Ajansı, **Turizm Altyapısı Mali Destek Programı Başvuru Rehberi**, Diyarbakır, 2013.
- Karacadağ Kalkınma Ajansı, **Ekonomik Gelişme Mali Destek Programı Başvuru Rehberi**, Diyarbakır, 2013.
- Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, **Türkiye'de Bölge Planlamasının Evreleri**, Levent yayıncılık, Ankara 1993.
- Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, **İrlanda Ziyareti Dönüş Raporu**, Samsun, 2010.
- Organization for Economic Cooperation and Development, **Regional Problems and Policies in Turkey**, OECD Publication, Paris, 1988.

Organization for Economic Cooperation and Development, **Regional Development, Directorate for Public Governance and Territorial Development**, 2000.

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, **Polonya'da Bölge Kalkınma Ajansları**, 2009. <www.tepav.org.tr/tur/admin/dosyabul/upload/Polonya.pdf>

Türkiye İstatistik Kurumu , **Bölgesel Göstergeler TRC2 (Diyarbakır-Şanlıurfa) Bölgesi** , Ankara,2008.

Tennessee Valley Authority, **A Short History of TVA**, From the New Deal to a New Century, 2010. <<http://www.tva.com/abouttva/history.htm>>(10.02.2013).

World Bank, **Case Studies: PRODERE Project in Central America, Nicaragua, El Salvador and Guatemala**, 2006.

İnternet Yayınları

AROLAT, Osman, **Son Halka: Bölgesel Kalkınma Ajansları**, 2005.

< www.gap.dogu.kalkinma.com>, (17.08.2012)

Başkent Üniversitesi;< www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazcuma15.doc. (14.10.2012)

Devlet Planlama Teşkilatı, **VIII. Beş yıllık Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyon Raporu**

<http://www.dpt.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebIcerikGosterim.aspx?Enc=83D5A6FF03C7B4FC49C855C86828FA2E>, (30.09.2012)

EUROSTAT, **Regions in the European Union Nomenclature of Territorial Units for Statistics**, NUTS 2006 /EU-27, 2007, s.10.LUBBER, R, "**The Dynamic of Globalizaitaion**",

http://www.itcilo.it/english/actrav/telearn/global/ilo/globe/new_page.htm (30.09.2012)

TÜRKMEN, Dilara, **Alsace Bölgesi'ni ve Alsace Kalkınma Ajansı'nı Tanıyalım**, 2004, <www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/F2B601CC-610C-4281-9D25-3747E8C11AF9/4124/alsace.pdf>(12.04.2013)

Uluslararası Politika Akademisi, **Dünya Ekonomisinde Küreselleşme ve Bölgeselleşme Eğilimlerinin Ekonomiye**

Yansımaları,.<<http://politikaakademisi.org/?p=1475>> (14.05.2013)

YILMAZ, Serkan, **Bölgesel Kalkınma Ajansları** , 2006.

www.arkitera.com/UserFiles/File/download/imp/bka_2_brosur_A4.pdf
(10.01.2013)

<http://www.gap.gov.tr/gap/gap-in-tarihcesi>. (10.03.2013)

<http://www.karacadag.org.tr/destek-detay.asp?SayfaId=337> (16.04.2013)

<http://www.karacadag.org.tr/sayfa.asp?ContentId=183> (15.04.2013)

<http://yonetibilimi.politics.ankara.edu.tr/kalkinmaajans.doc> (05.12.2012)

http://www.dpt.gov.tr/bgyu/kalkinmaajans/kalkinma_ajansNedir.html (08.03.2013).

<http://www.tepav.org.tr/tur/admin/dosyabul/upload/bölgeselkalkinmabilginotu.pdf>,(18.03.2013)

<http://www.karacadag.org.tr/sayfa.asp?ContentId=184> (13.03.2013)

<http://www.karacadag.org.tr/sayfa.asp?ContentId=185> (13.03.2013)

<http://www.rri.wvu.edu/WebBook/Danson/chapterfour.htm> (08.12.2012).

http://www.cambridge.org/servlet/file/item_9780521817639, (29. 01. 2013)

<http://www.dpt.gov.tr/bgyu/kalkinmaajans/5449SayiliKanun.pdf>, (24.04.2013)

<http://www.gap.gov.tr/gap/gap-in-bilesenleri/gap-ta-ulasilan-son-nokta> (10.03.2013)

<http://www.ilo.org/public/english/employment/recon/crises/download/lec.pdf>
(12.06.2012)

<http://www.karacadag.org.tr/destek-detay.asp?SayfaId=305> erişim tarihi (16.04.2013)

http://www.ziyaguney.com/index.php?option=com_content&view=article&id=831:duyuru-ve-tuerkyede-boelge-kalkinma-ajanslari&catid=54:aratrma-ve-raporlar&Itemid=220 (20.03.2013)

http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=3662, (21.03.2013)

http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/8df7b8e8d586a55_ek.pdf, (24.04.2012)

http://ec.europa.eu/enterprise/enlargement/charter/report_2003/turkey_tr91002.pdf
(07.12.2012).

<http://www.dpt.gov.tr/bgyu/kalkinmaajans/5449sayilikanun.pdf> .(16.7.2012)

<http://www.eakademi.org/icerik.asp?kategori=Makale&kid=1&git=10> (16.02.2013).

http://www.itcilo.it/english/actrav/telearn/global/ilo/globe/new_page.htm (30.09.2012)

<http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/kalkinmaajans.pdf>, (08.04.2013)

<http://www.samsuntarim.gov.tr/yayim/strateji/bolge.pdf> (Erişim:11.12.2012).

http://www.planlama.org/indexphap?option=com_content&task=view&id=1516&Itemid=93, (07.01.2013).

<http://www.alsace-international.eu/> (25.09.2012)

<http://www.gap.gov.tr/gap/gap-guneydogu-anadolu-bolgesinin-sosyo-ekonomik-yapisini-nasil-degistirecek> (10.03.2013)

<http://www.gap.gov.tr/gap/gap-in-yonetimi> (10.03.2013)

<http://www.diact.gouv.fr> (25.09.2012)

<http://www.karacadag.org.tr/kalkinma-kurulu.asp> (16.03.2013)

<http://www.kalkinma.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebIcerikGosterim.aspx?Enc=83D5A6FF03C7B4FCC26F032470459B0B> (03.05.2013)